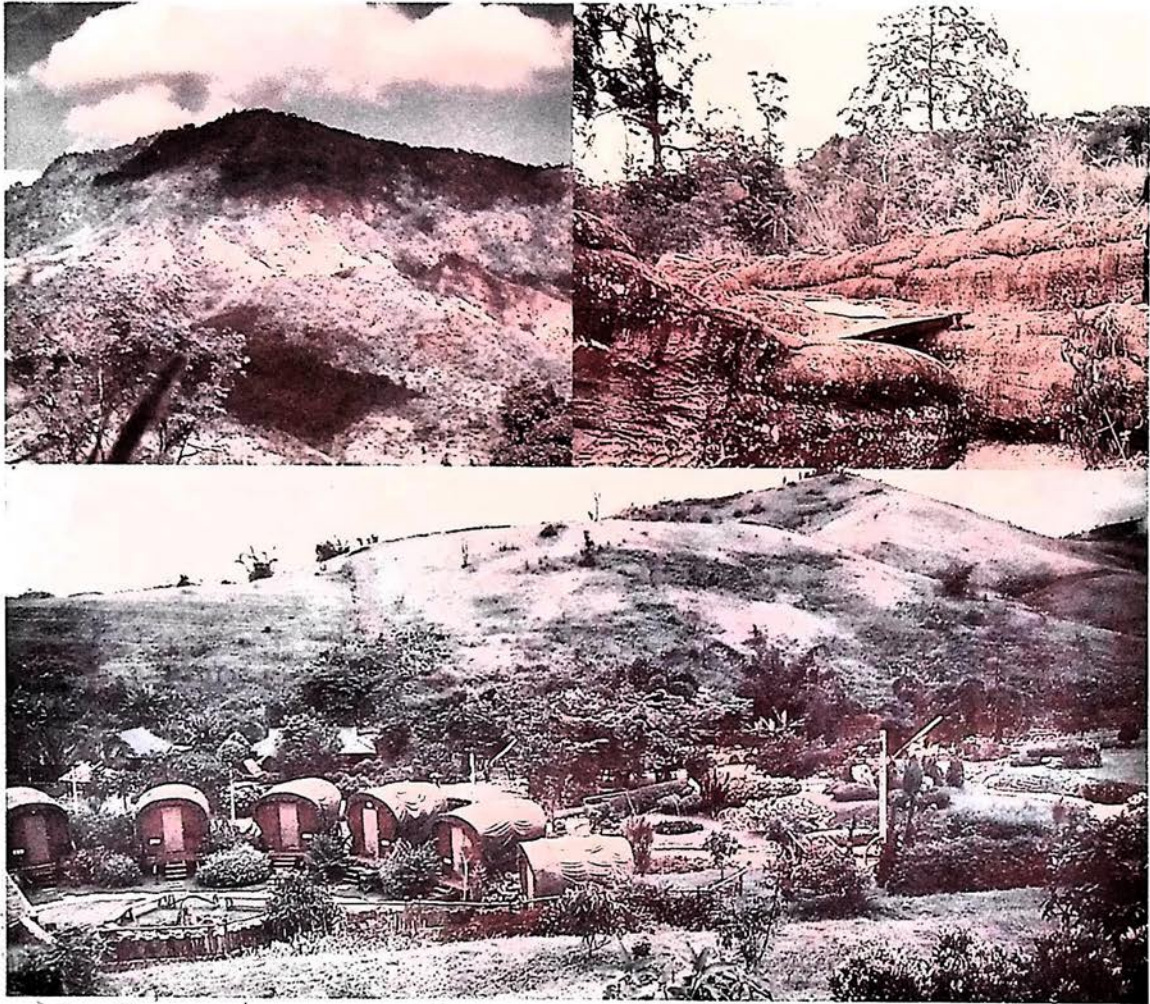

เอกสารวิชาการ

เรื่อง

คู่มือการไช้ที่ดินของรัฐ

สถาบันดำรงราชานุภาพ

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย

เอกสารวิชาการ สดร. ๗/๒๕๔๑

๑๙
3.73
181ค
๑41
11

025770

เลขทะเบียน.....
ชื่อ.....
เลขหมู่.....
วัน เดือน ปี.....
.....

เอกสารวิชาการ

เรื่อง

คู่มือการใช้ที่ดินของรัฐ

หนังสือห้องสมุดเป็นสมบัติของ
ส่วนกลาง โปรดช่วยกันรักษา และ
นำส่งคืนเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน
สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
เอกสารวิชาการ สดร.๗/๒๕๔๑

- * เอกสารวิชาการ
คู่มือการใช้ที่ดินของรัฐ

- * กลุ่มงานพัฒนายุทธศาสตร์มหาดไทย
สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
นางสาวกฤษณี มหาวิรุฬห์ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๖
ประมวล วิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดทำ

- * เอกสารโรเนียว จัดทำครั้งที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๔๑
จำนวน ๓๐๐ เล่ม

- * ประเภทหนังสือ วิชาการ
ขนาดกระดาษมาตรฐาน A ๔
หนา ๑๔๕ หน้า
การเผยแพร่ ให้แก่สำนักงานจังหวัดทั่วประเทศ เพื่อใช้ในทางราชการ

เอกสารวิชาการฉบับนี้ เป็นของสถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย การอ้างอิง การคัดลอก หรือ การคัดย่อเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าย่อมกระทำได้ แต่หากจะนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์อย่างอื่นใด จะต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์จากสถาบันดำรงราชานุภาพ

อนึ่ง ผลการศึกษาที่ปรากฏในเอกสารนี้ เป็นความคิดเห็นของผู้ศึกษา ไม่ถือว่าเป็นความคิดเห็นของสถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย

คำนำ

ที่ดินของรัฐเป็นที่ดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของทางราชการและใช้เพื่อเป็นสมบัติ
ส่วนกลางให้ประชาชนทุกคนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน บุคคลใดจะเข้าครอบครองอ้างสิทธิการ
เป็นเจ้าของแต่ผู้เดียวไม่ได้ เพื่อให้การใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐเหล่านั้น เป็นไปด้วยความ
เรียบร้อย ถูกต้อง รัฐจึงได้ออกกฎหมายในเรื่องเกี่ยวกับที่ดินของรัฐขึ้นเป็นจำนวนมาก เพื่อ
กำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์จากที่ดินของรัฐ ตามประเภทของที่ดิน ซึ่งได้มีการแบ่ง
ประเภทของที่ดินไว้เป็นหลายประเภท กฎหมาย ดังกล่าวนอกจากจะกำหนดแนวทางการใช้
ประโยชน์ในที่ดินแต่ละประเภทแล้ว ยังมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษา และคุ้ม
ครองป้องกันไม่ให้เกิดการนำที่ดินของรัฐไปใช้โดยมิชอบ อาทิ ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.
๒๔๗๓ พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. ๒๔๘๔ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗
พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘ ฯลฯ เป็นต้น

เป็นที่ทราบกันดีว่า แม้จะมีการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองดูแล กำหนดแนว
ทางการใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ มีการกำหนดบทลงโทษ ฯลฯ แล้วก็ตาม ที่ดินของรัฐก็
ยังคงถูกนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการส่วนตัว และเกิดปัญหาการบุกรุกจำนวนมาก ปัจจุบันจึง
ยอมรับกันว่า การแก้ปัญหาดังกล่าวให้ได้ผลนอกจากความเข้มงวดในกลไกของภาครัฐแล้ว
ยังจำเป็นต้องให้ประชาชนในพื้นที่เป็นผู้มีส่วนร่วมในการบำรุง ดูแล รักษา ด้วย

การดำเนินงานในสวนของภาครัฐจำเป็นต้องดูแลและบริหารจัดการด้วยความ
รับผิดชอบอย่างจริงจังและให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยเบื้องต้นเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องทำ
ความเข้าใจกับเรื่องที่ดิน และ กฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อจะได้ปฏิบัติหน้าที่ได้ถูกต้องมี
ประสิทธิผล กระทรวงมหาดไทยจึงได้ประมวลและจัดทำเอกสารวิชาการเกี่ยวกับที่ดินของรัฐ
ในประเด็นที่สำคัญ ๆ ขึ้น เพื่อใช้เป็นคู่มือหรือแนวทางปฏิบัติงานแก่เจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารวิชาการนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานของ ผู้ที่
เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต่อไป

(นายชนะศักดิ์ ยูบูรณ์)
ปลัดกระทรวงมหาดไทย

สารบัญ

land
หน้า

บทที่ ๑ บทนำ

ความหมายของที่ดิน	๓
นิยามศัพท์	๓
วิวัฒนาการในเรื่องที่ดินของรัฐ	๔

บทที่ ๒ ที่ดินของรัฐและกฎหมายที่สำคัญ

ที่ดินของรัฐได้มาอย่างไร	๑๒
ประเภทที่ดินของรัฐ	๑๓
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	๑๔
ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน	๑๔
- องค์กรรับผิดชอบ	๑๔
- ผู้ดูแลรักษา	๑๖
- การขึ้นทะเบียนเพื่อให้ทบวงการเมืองใช้ประโยชน์ ในทางราชการ	๑๖
- การคุ้มครอง	๒๐
- การสิ้นสภาพ	๒๑
- การถอนสภาพหรือการโอนไปใช้ประโยชน์	๒๑
- การแลกเปลี่ยนที่ดินสาธารณประโยชน์	๒๙
- การขออนุญาตกระทำการใด ๆ	๓๐
- การจัดหาผลประโยชน์	๔๓
- การให้สัมปทานที่ดิน	๔๙

บทที่ ๓ ที่ราชพัสดุ

ความหมาย	๕๓
----------	----

ผู้ถือกรรมสิทธิ์	๕๓
- การโอนกรรมสิทธิ์	๕๔
การถอนสภาพการเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินหรือการถอนการหวงห้าม	๕๕
การปกครองดูแลและบำรุงรักษา	๕๕
- องค์กรรับผิดชอบ	๕๕
- การขึ้นทะเบียน	๕๕
- หนังสือสำคัญสำหรับที่ดิน	๕๖
- การเก็บรักษาหนังสือสำคัญ	๕๖
- การรังวัดตามประมวลกฎหมายที่ดิน	๕๖
การใช้ประโยชน์	๕๗
- ผู้มีหน้าที่ใช้และจัดหาประโยชน์	๕๗
- การดำเนินการเพื่อใช้ที่ราชพัสดุ	๕๗
- การปลูกสร้างอาคารในที่ราชพัสดุ	๕๘
- การส่งคืนที่ราชพัสดุ	๕๘
- การรื้อถอนอาคารสิ่งปลูกสร้าง	๕๙
- การจัดหาประโยชน์ในที่ราชพัสดุ	๖๐
- การดำเนินการจัดให้เช่า	๖๐
ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับที่ราชพัสดุ	๖๑
- วัตถุประสงค์ในการบริหาร	๖๑
- ที่ซึ่งส่วนราชการใช้ประโยชน์ในราชการอยู่เป็นที่ดินราชพัสดุทั้งหมดหรือไม่	๖๒
- กรรมสิทธิ์ในที่ราชพัสดุ	๖๓
มาตรการป้องกันการบุกรุกที่ราชพัสดุ	๖๕

บทที่ ๔ ที่ดินรกร้างว่างเปล่า

ความหมาย

๖๖

ผู้ดูแลรักษา	๖๖
ข้อห้ามสำหรับที่รกร้างว่างเปล่า	๖๖
การใช้ประโยชน์	๖๗
ป่าไม้	๘๑
- พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. ๒๔๘๔	๘๑
- ผู้มีอำนาจดูแลรักษา	๘๑
- การอนุญาต	๘๑

บทที่ ๕ ที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน

ความหมาย	๘๓
ผู้ดูแลรักษา	๘๓
การออกหนังสือสำคัญ	๘๔
การใช้ประโยชน์	๘๔
การถอนสภาพ	๘๕

บทที่ ๖ ที่ดินที่ทางราชการได้หวงห้ามหรือสงวนไว้

ที่ดินที่จะหวงห้ามหรือสงวน	๘๖
กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง	๘๖
อำนาจในการสงวนหรือหวงห้ามที่ดินของรัฐ	๘๗
วัตถุประสงค์ในการสงวนหรือหวงห้ามที่ดินของรัฐ	๘๘
ขั้นตอนดำเนินการเพื่อสงวนหรือหวงห้ามที่ดินของรัฐ	๘๘
การถอนสภาพหรือการโอนที่ดินที่ทางราชการ ได้หวงห้ามหรือสงวนไว้	๙๓
- กรณีทั่วไป	๙๓
- ประมวลกฎหมายที่ดิน	๙๓
- กรณีเฉพาะ	๙๔
- พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔	๙๔

**บทที่ ๗ ที่ดินซึ่งเป็นทรัพย์สินของรัฐวิสาหกิจและองค์การปกครอง
ท้องถิ่น**

ทรัพย์สินของรัฐวิสาหกิจ	๑๑๐
- พระราชบัญญัติการทำเรือแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๙๔	๑๑๐
- ผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ	๑๑๐
- พระราชบัญญัติการรถไฟแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๙๔	๑๑๑
- ผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ	๑๑๑
- พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรม แห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๒	๑๑๑
- ผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ	๑๑๒
- กรรมสิทธิ์ในที่ดิน	๑๑๓
ทรัพย์สินขององค์การปกครองท้องถิ่น	๑๑๓

**บทที่ ๘ การขอใช้ที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
ในความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทย**

กระทรวงมหาดไทยกับที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน	๑๑๔
- ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ในความดูแลของกระทรวงมหาดไทย	๑๑๔
- อำนาจหน้าที่ ผู้ดูแลรักษา	๑๑๕
- การทำทะเบียน	๑๑๕
- การใช้ประโยชน์ในที่ดิน	๑๑๖
- การถอนสภาพที่ดิน	๑๑๖
- การจำหน่ายทะเบียน	๑๑๗

- วิธีดำเนินการขอใช้ที่ดิน ๑๑๗
- การอนุมัติให้ใช้ที่ดิน ๑๒๐
- การขอใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ที่ประชาชนเลิกใช้ เพื่อปรับปรุงเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ประเภทอื่น ๑๒๐
- การถอนสภาพและการขึ้นทะเบียน ๑๒๐

บทที่ ๙ ปัญหาบางประการในเรื่องที่ดินของรัฐ

ที่ราชพัสดุ ๑๒๑

- กรณีที่เคยมีปัญหาข้อหาหรือไปยังสำนักงาน ๑๒๑

คณะกรรมการกฤษฎีกา

- ปัญหาเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ทำเทียบเรือ ชายฝั่งปัตตานี ๑๒๑

- ปัญหาการถือกรรมสิทธิ์ที่ดินแทนหน่วยงาน ที่ไม่เป็นนิติบุคคล ๑๒๕

- ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของรัฐวิสาหกิจในการใช้ ที่ราชพัสดุ ๑๒๖

ทรัพย์สินของแผ่นดินที่พลเมืองใช้ร่วมกัน ๑๒๗

- กรณีที่เคยมีปัญหาข้อหาหรือไปยังสำนักงาน ๑๒๗

คณะกรรมการกฤษฎีกา

- ปัญหาการถมที่ในชายฝั่งทะเลพัทลุง ๑๒๗

- ปัญหาการปลูกสร้างรูกล้าที่ชายตลิ่ง ๑๒๙

- ปัญหาการถมทะเลในบริเวณจังหวัดระยอง ๑๓๑

ที่ดินที่ทางราชการได้หวงห้ามหรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ ๑๓๒

ของพลเมืองใช้ร่วมกัน

บรรณานุกรม

๑๓๓

บทที่ ๑

บทนำ

ทรัพยากรที่ดินถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ เป็นทรัพยากรที่มีความเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว ทั้งเกิดจากภัยธรรมชาติและฝีมือของมนุษย์ แม้จะเป็นทรัพยากรที่สามารถฟื้นฟูได้ (Renewable Resources) แต่ต้องลงทุนในการจัดการและการฟื้นฟูสูงต้องใช้หลักและวิธีการจัดการที่ถูกต้อง ประเทศไทยมีที่ดินครอบคลุมทั่วประเทศประมาณ ๓๒๐.๗ ล้านไร่ หรือประมาณ ๕๑๓,๑๒๐ ตารางกิโลเมตร (ชาติ นาวานุเคราะห์, มปป :๑) เมื่อเปรียบเทียบกับ สัดส่วนของประชากรที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงนับเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีจำกัด

ปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ประเทศไทยมีประชากรทั้งสิ้น ๖๐.๑๑ ล้านคน พ.ศ. ๒๕๔๐ มีประชากรทั้งสิ้น ๖๑.๗๙ ล้านคน หรือคิดเป็นอัตราการเพิ่มของประชากรจาก ๓๑ ธันวาคม ๒๕๓๙ ประมาณร้อยละ ๑.๑๐ และ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติคาดประมาณว่า จะมีประชากรชายหญิงเพิ่มเป็น ๖๔.๘๗๗ ล้านคน (ศูนย์สารสนเทศ สำนักงานปลัดกระทรวง - มหาดไทย, ๒๕๔๐ : ๒๙ , ๓๗)

การเพิ่มขึ้นของประชากรดังกล่าว ส่งผลให้จำนวนความต้องการใช้ที่ดินของประเทศเพิ่มขึ้น ทั้งในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรมและในเชิงพาณิชย์ ประกอบกับการบริหารจัดการของรัฐในการพัฒนาที่ดินโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ดินของรัฐ ยังขาดประสิทธิภาพ แม้จะมีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลายหน่วยงานก็ตาม ปัญหาการใช้ที่ดินผิดประเภทและปัญหาการบุกรุก ที่ดินของรัฐยังมีอยู่เป็นจำนวนมากและเป็นปัญหาที่จังหวัดทุกจังหวัดประสบไม่ว่าจะเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ ที่ราชพัสดุ พื้นที่ป่าไม้ อุทยานแห่งชาติ ฯลฯ ดังเช่น จากรายงานการศึกษาในเรื่องพื้นที่ป่าไม้ของประเทศ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๓๖ โดยใช้ภาพถ่ายทางอากาศและภาพถ่ายดาวเทียม

Landsat ของ ซาลี นาวา นุเคราะห์ และคณะ (๒๕๓๗) พบว่าพื้นที่ป่าไม้ในปี ๒๕๐๔ จำนวนทั้งสิ้น ๒๗๓,๖๒๘ ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ ๕๓.๓๓ ของพื้นที่ มีจำนวนลดลงเหลือ ๑๓๓,๕๒๑ ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ ๒๖.๐๒ ของพื้นที่ในปี ๒๕๓๖

นอกจากนี้ ผลการสำรวจและการจำแนกที่ดินของกรมพัฒนาที่ดิน พ.ศ. ๒๕๒๘ ชี้ให้เห็นว่าที่ดินของประเทศมีความเหมาะสมจะนำมาใช้เพื่อการเกษตรมีประมาณ ๑๖๗.๕ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๕๒.๒๓ ของพื้นที่ทั้งหมด แต่มีพื้นที่ถูกนำไปใช้ทางด้านเกษตรจริงถึงประมาณ ๑๘๔.๑ ล้านไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๔๑ ของพื้นที่ทั้งหมด แสดงให้เห็นว่ามีพื้นที่ร้อยละ ๕.๑๘ หรือจำนวนถึง ๑๖.๖ ล้านไร่ ถูกนำไปใช้ผิดประเภท และคาดว่าจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี (ซาลี นาวา นุเคราะห์ อ้างถึงการศึกษาของ พิสุทธิ, มปป : ๒)

จากข้อเท็จจริงดังกล่าวรัฐมีความจำเป็นที่จะต้องดูแลและบริหารจัดการที่ดินที่อยู่ในความรับผิดชอบของรัฐให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ดังนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องควรทำความเข้าใจกับเรื่องที่ดินของรัฐ ซึ่งมีอยู่หลายประเภท แต่ละประเภทจะมี วิธีการและขั้นตอนการขอใช้ประโยชน์ในที่ดินต่างกัน ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษา การอนุญาตให้ใช้ที่ดิน ตลอดจนกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของที่ดิน แต่ละประเภทก็必将มีความแตกต่างกันด้วย

เพื่อให้ง่ายต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง สถาบันดำรงราชานุกาพจึงได้ประมวลเรื่องที่ดินของรัฐในประเด็นของประเภท อำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษา วิธีการขอใช้ที่ดิน กฎหมายหลัก ๆ ที่เกี่ยวข้องและตัวอย่างปัญหาบางประการในเรื่องที่ดินของรัฐขึ้น เพื่อเป็นคู่มือและแนวทางปฏิบัติในการทำงานต่อไป

ความหมายของที่ดิน

ที่ดิน จัดเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ และมีผลต่อการพัฒนาประเทศ เป็นอย่างมาก ที่ดินจะมีความหมายแตกต่างกันตามศาสตร์แขนงต่าง ๆ เช่น ในทางนิติศาสตร์ ตามนัยแห่งประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๗๙ หมายถึง พื้นที่ดิน ทั่วไป และหมายรวมถึง ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ และชายทะเล

ดร. บรรเจิด พลาญกูร (๒๕๒๓ : อารัมภบท) ได้ให้นิยามของคำว่าที่ดินในทางเศรษฐศาสตร์ และ เกษตรศาสตร์ ไว้ดังนี้

ทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง ส่วนของผิวโลกที่สามารถ ดัก ครูด ขน ออกไปจากที่เกิด เพื่อใช้ประโยชน์สนองความต้องการของมนุษย์ ซึ่งมีความหมายคล้ายกับความหมายของที่ดินในทางนิติศาสตร์

ทางเกษตรศาสตร์ หมายถึงที่ดินทั่วไปที่อาจใช้ประโยชน์ในทางเกษตร โดยเน้นด้านความอุดมสมบูรณ์ของที่ดิน ตลอดจนสภาพพื้นที่ ภูมิอากาศ และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ที่มีส่วนเกื้อกูลต่อการเกษตร

จากข้างต้น อาจกล่าวโดยรวมได้ว่า ทรัพยากรที่ดินหมายถึง ที่ดินซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติ อันอาจใช้เป็นประโยชน์สนองความต้องการของมนุษย์ในทางต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลตอบแทนจากการใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้นเป็นสำคัญ

นิยามศัพท์

ที่ดิน ตามความหมายของเอกสารเล่มนี้ จะมีความหมาย ตามนัยของประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๗๙ ในส่วนที่เป็นที่ดินของรัฐเท่านั้น เนื่องจากจะมีส่วนเกี่ยวข้องและจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่มากที่สุด

สิทธิในที่ดิน หมายความว่า ตามประมวลกฎหมายที่ดิน ซึ่งหมายถึงกรรมสิทธิ์ และสิทธิครอบครอง

กรรมสิทธิ์ หมายความว่า ตามที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ซึ่งหมายถึง ความเป็นเจ้าของทรัพย์สิน สิทธิที่ผู้เป็นเจ้าของมีอยู่เหนือทรัพย์สิน อันได้แก่ สิทธิใช้สอย จำหน่าย ได้ดอกผล กับทั้งสิทธิติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตน และสิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดแทรกเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

โฉนดที่ดิน หมายความว่า ตามประมวลกฎหมายที่ดิน หมายถึง หนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดิน รวมถึง โฉนดแผนที่ โฉนดตราจอง และตราจองที่ตราว่า "ได้ทำประโยชน์แล้ว "

ทบวงการเมือง หมายความว่า ตามประมวลกฎหมายที่ดิน หมายถึง หน่วยราชการที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลของราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค หรือราชการส่วนท้องถิ่น

ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน หมายถึง ที่ดินที่เป็นของรัฐ และรัฐใช้เพื่อประโยชน์ของปวงชน หรือเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชนทุกฝ่าย

ที่ดินที่สงวนไว้เพื่อประชาชนใช้ร่วมกัน หมายถึง ที่ดินที่เป็นของรัฐ และรัฐได้ประกาศให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิใช้ได้

วิวัฒนาการในเรื่องที่ดินของรัฐ

จากการค้นคว้าประวัติความเป็นมาในเรื่องที่ดินของ ดร. ชาญชัย แสงวงศ์ศักดิ์ (๒๕๓๙ : ๕๗ - ๖๐) และ ดร. บรรเจิด พลังกูร (๒๕๒๓ : ๑๐๕ - ๑๐๖) พบว่าประวัติความเป็นมาในเรื่องที่ดินตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันสรุปได้ว่า ใน ยุคสุโขทัย พระมหากษัตริย์ทรงกำหนดนโยบายทรัพยากรที่ดิน โดยส่งเสริมให้ประชากรเข้าถือครองที่ดิน และใช้ที่ดินนั้นทำประโยชน์อย่างเสรี ดังปรากฏหลักฐาน จากศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช มีข้อความตอนหนึ่งที่ระบุว่า " สร้างป่าหมาก ป่าพลูทั่วเมืองทุกแห่ง ป่าพรวัว ก็หลาย หมากม่วงก็หลาย หมากขามก็หลาย ในเมืองนี้ใครสร้างได้ไว้แก่มัน ฯลฯ " หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ราษฎรสามารถเข้าทำกินในที่ดินได้โดยไม่ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนที่เป็นทางการ เมื่อมีการเข้าไปใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้นแล้วสิทธิในที่ดินต้องตกเป็นของผู้ใช้ประโยชน์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอัตราส่วน

ระหว่างประชากรกับที่ดินแตกต่างกันมาก ประชากรมีสัดส่วนน้อยกว่าจำนวนที่ดินที่มีอยู่ จึงสามารถให้ประชาชนถือครองที่ดินได้ไม่จำกัด ตามความสามารถในการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์ ส่วนใน สมัยกรุงศรีอยุธยา พระมหากษัตริย์ทรงกำหนดนโยบายทรัพยากรที่ดิน โดยเน้นด้านการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถือครองที่ดิน และใช้ที่ดินนั้นทำประโยชน์ เช่นเดียวกับสมัยกรุงสุโขทัย แต่พระมหากษัตริย์อาจทรงเรียกคืนจากประชาชนได้ ดังจะเห็นได้จากสาระสำคัญของกฎหมายพระอัยการ - เบ็ดเสร็จ บทที่ ๕๒ ที่บัญญัติว่า "ที่แคว้นแคว้นกรุงเทพพระมหานครศรีอยุธยา มหาติลกภพนพรัตน์ราชธานีบุรีรมย์ เป็นที่แห่งพระเจ้าอยู่หัว หากให้ราษฎรทั้งหลายผู้เป็นข้าแผ่นดินอยู่ จะได้เป็นที่ราษฎรหามีได้ " จึงกล่าวได้ว่าที่ดินทั้งหมดในสมัยนั้นจะเป็นของพระเจ้าแผ่นดิน แต่สำหรับการใช้ประโยชน์นั้น อนุญาตให้ราษฎรเข้าไปทำประโยชน์ได้โดยต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทราบ และพนักงานของรัฐจะเขียนโฉนดให้ การบุกรุกที่ดินของรัฐหรือการเข้าไปทำประโยชน์โดยไม่แจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบก่อนถือว่าเป็นความผิดอาญา ดังนั้นราษฎรจะได้สิทธิในที่ดินต่อเมื่อมีการขอจับจองเพียงอย่างเดียว นโยบายดังกล่าวอาจเป็นผลจากการที่มีประชากรเพิ่มขึ้น ขณะที่ที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมแก่การเพาะปลูกเริ่มหายาก ดังนั้น หากมีความจำเป็น หรือบังเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม พระมหากษัตริย์จะทรงเรียกคืนได้

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เนื่องจากที่ดินถือเป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่ง ดังนั้นกรรมสิทธิ์ในที่ดินจะใช้หลักเดียวกับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ทรัพย์สินของแผ่นดินสามารถแบ่งได้ ๒ ประเภท คือ ประเภทแรก ทรัพย์สินที่มีไว้ใช้จ่ายในราชการแผ่นดินอยู่ในความดูแลของ กระทรวงพระคลังมหาสมบัติและส่วนราชการต่าง ๆ และประเภทที่สอง ทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อใช้จ่ายในราชการส่วนพระองค์โดยเฉพาะ เรียกว่า พระคลังข้างที่ถือเป็นทรัพย์สินประจำสถาบันพระมหากษัตริย์

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งกล่าวถึง ทรัพย์สินของแผ่นดินและมีการจำแนกทรัพย์สินของแผ่นดินด้วย

โสภณ อรรถพิศาลโสภณ (๒๕๑๖ : ๗๒) กล่าวว่า อสังหาริมทรัพย์ในประมวลกฎหมายนี้ เป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่ง และมาตรา ๑๐๐ ตามประมวลกฎหมายดังกล่าว บัญญัติว่า อสังหาริมทรัพย์ ได้แก่ ที่ดินกับทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดินนั้น หรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดิน โดยหมายรวมถึงสิทธิทั้งหลายที่เกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในที่ดินด้วย ดังนั้น ทรัพย์สินในยุครัตนโกสินทร์จึงหมายรวมในเรื่องของที่ดินด้วย บรรพ ๔ แห่งประมวลกฎหมายนี้แสดงให้เห็นการนำแนวคิดเรื่องการแบ่งแยกทรัพย์สินของแผ่นดินออกจากทรัพย์สินของเอกชน และนำแนวความคิดในเรื่องสาธารณสมบัติของแผ่นดินในกฎหมายฝรั่งเศสมาใช้โดยบัญญัติในมาตรา ๑๓๐๔ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนี้

“มาตรา ๑๓๐๔ สาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้นรวมทรัพย์สินทุกชนิดของแผ่นดินใช้เพื่อสาธารณประโยชน์หรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน เช่น

(๑) ที่ดินรกร้างว่างเปล่าและที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้งหรือกลับมาเป็นของแผ่นดิน โดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดิน

(๒) ทรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน เป็นต้นว่า ที่ชายตลิ่ง ทางน้ำ ทางหลวง ทะเลสาบ

(๓) ทรัพย์สินใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ เป็นต้นว่า ป้อมและโรงทหาร สำนักราชการบ้านเมือง เรือรบ อาวุธยุทโธปกรณ์”

จากมาตราดังกล่าว สาธารณสมบัติของแผ่นดิน จะหมายถึง ทรัพย์สินของแผ่นดินทุกชนิดทั้งที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ และ อสังหาริมทรัพย์ ที่ได้ใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน

“ สาธารณประโยชน์ ” โสภณ อรรถพิศาลโสภณ (๒๕๒๖ : ๙๗) ให้ความหมายว่า หมายถึงแผ่นดินเป็นผู้ใช้ไม่ใช่ประชาชนธรรมดาเป็นผู้ใช้

“ สงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน ” โสภณ อรรถพิศาลโสภณ (๒๕๒๖ : ๙๗) ให้ความหมายว่า เป็นทรัพย์สินของแผ่นดินที่ทางราชการได้ประกาศให้ประชาชนทุกคน มีสิทธิใช้ได้

ดังนั้นที่ดินที่เป็น สาธารณสมบัติของแผ่นดิน จะหมายถึง ที่ดินที่เป็นของรัฐ และรัฐใช้เพื่อประโยชน์ของปวงชน หรือเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชนทุกฝ่าย ส่วน ที่ดินที่สงวนไว้เพื่อประชาชนใช้ร่วมกัน จะหมายถึง ที่ดินที่เป็นของรัฐ และรัฐได้ประกาศให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิใช้ได้

ในการคุ้มครองสาธารณสมบัติของแผ่นดิน มีการบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓๐๕ และ มาตรา ๑๓๐๗ ว่า จะจำหน่ายโอนไม่ได้ และบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓๐๖ ว่า เอกชนคนใดจะยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้กับแผ่นดินในเรื่องสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ไม่ได้

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. ๒๔๗๕ ทรัพย์สินที่พระมหากษัตริย์ทรงมีไว้ใช้จ่ายในราชการของแผ่นดินทั่วไปได้ตกเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน ส่วนทรัพย์สินส่วนพระองค์นั้นอยู่ในบังคับของ พระราชบัญญัติจัดระเบียบทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ พุทธศักราช ๒๔๗๙

ปี พ.ศ. ๒๔๗๙ มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน ซึ่งในมาตรา ๒ บัญญัติว่า "ที่ดินซึ่งมิได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคลหนึ่งบุคคลใดให้ถือว่าเป็นของรัฐ" อันเป็นการยืนยันว่า มีการแบ่งประเภทที่ดินออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ ตามลักษณะของกรรมสิทธิ์ในที่ดิน คือ ที่ดินของเอกชน และที่ดินของรัฐ

นโยบายเรื่องที่ดินในยุครัตนโกสินทร์ เมื่อพิจารณาตามลักษณะของระบอบการปกครองจะพบว่า สมัยการปกครองระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราช พระมหากษัตริย์จะทรงเป็นผู้กำหนดนโยบายทรัพยากรที่ดิน โดยเน้นหนักด้านการถือครองการใช้ และการพัฒนาที่ดิน ด้านการถือครองที่ดินนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดให้ตั้งกรมทะเบียนที่ดินขึ้นในกระทรวงเกษตราธิการ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔ และทรงประกาศใช้พระราชบัญญัติการออกโฉนดที่ดินเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ ส่วนด้านการใช้และพัฒนาที่ดิน ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้บริษัท

ขาดคล่องและคุณภาพ ดำเนินการขาดคล่อง และคุณภาพในทุ่งหลวงรังสิต เพื่อส่งน้ำ สำหรับเพาะปลูกให้ได้รับผลดีเท่าที่ควร และได้มอบหมายให้บริษัทดังกล่าว ดำเนินการขุดลอกคลองเก่า และคลองใหม่ อีกหลายคลองในบริเวณที่ราบภาคกลาง เช่น คลองประเวศบุรีรมย์ นิคมยาดรา ภาษีเจริญ และดำเนินสะดวก เป็นต้น

สมัยการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลได้กำหนด นโยบายเรื่องที่ดินให้เหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ ดังจะเห็นได้จากสาระสำคัญ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่กำหนดนโยบายทรัพยากรที่ดินไว้ ดังนี้

๑. แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๐๙) เน้นด้านการจำแนก ประเภทที่ดิน และการจัดสรรที่ดินเพื่อการครองชีพ

๒. แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๐ - ๒๕๑๔) เน้นด้านการปรับปรุงระบบการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตร ระบบการเช่าที่ดินเพื่อการเกษตร และ สมรรถภาพของการใช้ที่ดิน เพื่อการผลิตทางเกษตรกรรม ตลอดจนการพัฒนาที่ดิน โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์เป็นประการสำคัญ

๓. แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๑๕ - ๒๕๑๙) เน้นด้านกรรมสิทธิ์ การถือครองที่ดินเพื่อการเกษตร โดยสนับสนุนให้เกษตรกรมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ป้องกันหรือบรรเทาการสูญเสียกรรมสิทธิ์ในที่ดินเพื่อการเกษตร เร่งรัดการใช้ที่ดินเพื่อ การเกษตรให้ได้รับผลตอบแทนสูงสุด ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรที่ดิน

๔. แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๔) เน้นด้านการปฏิรูป ที่ดินเพื่อเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาการเกษตร โดยมุ่งปรับปรุงด้านกรรมสิทธิ์ การถือครองที่ดิน การปรับปรุงทรัพยากรและปัจจัยการผลิต ตลอดจนการปรับปรุง ภาวะการผลิตให้มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังเน้นหนักด้านการใช้ที่ดินให้เหมาะสม และสอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพแวดล้อมทาง ธรรมชาติ

๕. แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๒๙) เน้นการปรับปรุงการ ใช้ทรัพยากรที่ดิน และ ป่าไม้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เร่งรัดการกระจายการถือครอง ที่ดิน การปฏิรูปที่ดินและการให้กรรมสิทธิ์ที่ดินทำกินเพื่อการเกษตร สำหรับเกษตรกร

ไร่ที่ทำกิน หรือต้องเช่าที่ทำกินทั้งหมด แยกพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม ที่เหมาะสมกับเกษตร เพื่อจัดที่ดินทำกินให้เกษตรกรในรูปแบบของหมู่บ้านป่าไม้ ส่วนป่าเสื่อมโทรมที่ไม่เหมาะสมกับการเกษตรให้ทำการปลูกป่าต่อไป มีการทบทวนการจัดตั้งนิคมสร้างตนเองโดยไม่ให้มีการขยายการเปิดพื้นที่ใหม่ แต่ให้ดำเนินการปรับปรุงนิคมที่มีอยู่แล้วให้สมบูรณ์ โดยมอบให้จังหวัดเป็นผู้ดูแล

๖. แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๖ (พ.ศ.๒๕๓๐ - ๒๕๓๓) มุ่งเน้นการจัดกรรมสิทธิ์ในที่ดินประเภทต่าง ๆ อย่างเหมาะสม สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดิน มีแผนการใช้ที่ดินและพัฒนาทรัพยากรที่ดิน จัดทำระบบข้อมูลที่ดินที่สมบูรณ์ เร่งรัดกระจายกรรมสิทธิ์การถือครองที่ดิน โดยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และสนับสนุนด้านธนาคารที่ดิน หรือ กองทุนปฏิรูปที่ดิน จำแนกพื้นที่ที่เหมาะสมทางการเกษตรออกจากพื้นที่ป่าไม้ เร่งรัดการจัดที่ดิน และการออกเอกสารสิทธิ์ในที่ดินที่ราษฎรใช้ทำกินให้ถูกต้องตามกฎหมาย กำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้และพื้นที่สวนป่าไม้ของเอกชนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศ

๗. แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๗ (พ.ศ.๒๕๓๕ - ๒๕๓๙) เน้นการจัดระบบข้อมูลทรัพยากรที่ดินเป็นระบบเดียวกันทั้งส่วนกลาง และภูมิภาค กำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสมกับสมรรถนะของดิน และศักยภาพของพื้นที่ จัดระบบการถือครองที่ดินแต่ละประเภทให้เหมาะสมกับการพัฒนาเศรษฐกิจ และการกระจายรายได้ของประเทศ โดยมาตรการทางกฎหมาย ได้แก่ ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และที่อยู่อาศัย เร่งรัดการเพิกถอนสภาพป่าที่มีสภาพเสื่อมโทรมออกจากป่าสงวนแห่งชาติอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้เกษตรกรได้รับเอกสารสิทธิตามประมวลกฎหมายที่ดิน โดยเร่งดำเนินการปฏิรูปที่ดิน ออกโฉนดที่ดิน เน้นการนำที่ดินดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ทางการเกษตร กำหนดพื้นที่ป่าอนุรักษ์ จัดระบบองค์การเพื่อกำหนดนโยบายและควบคุมติดตามการดำเนินงานต่างๆ เกี่ยวกับทรัพยากรที่ดิน ให้เป็นแนวทางเดียวกัน ทบทวน และปรับปรุงกฎหมายต่าง ๆ ศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการต่างๆ ที่หน่วยงานของรัฐเป็นผู้ดูแล เป็นแผนที่ขอบเขตประเภทการใช้ที่ดินระดับจังหวัดทั่วประเทศ เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้าร่วมการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ เช่น ปลูก ป้องกัน รักษา และใช้ ป่าไม้ เร่งรัดการออกพระราชบัญญัติ

ป่าชุมชน พระราชบัญญัติสวนป่า ให้เอกชนดำเนินการปลูกป่า มั่นใจในการลงทุน และการได้สิทธิประโยชน์ ตลอดจนนำระบบเทคโนโลยีระบบสนเทศภูมิศาสตร์มาใช้

๘. แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๔) มุ่งเน้นการสนับสนุน ให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสมกับสภาพ และ ศักยภาพของพื้นที่เพื่อให้เกิด ความเป็นธรรม และเป็นประโยชน์ต่อคนและชุมชนให้มีการกำหนดเขตการใช้ ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาตินอกเขตอนุรักษ์ให้ชัดเจน เหมาะสมกับสภาพ ทรัพยากรดิน ปรับปรุงระบบการจัดการด้านการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ให้เป็นไป ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ บริหารจัดการเพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้มี ความสมบูรณ์ เกิดความสมดุลต่อระบบนิเวศวิทยา โดยสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และ องค์กรท้องถิ่นเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการมากขึ้น ส่งเสริมแนวความคิดใน เรื่องป่าชุมชน

นโยบายเรื่องที่ดินตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ แผน พัฒนา ฯ ฉบับที่ ๑ ถึง แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๘ แสดงให้เห็นว่า รัฐได้ให้ความสำคัญ ในเรื่องนี้เสมอมา จะแตกต่างกันตามสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองขณะนั้น ในช่วงแผน ๖ เริ่มให้ความสำคัญกับระบบข้อมูลที่ดินที่สมบูรณ์ ช่วงแผน ฯ ฉบับที่ ๗ มีการกล่าวถึงการจัดระบบองค์กรเพื่อกำหนดนโยบายและควบคุม ติดตามการดำเนินงานต่าง ๆ เกี่ยวกับทรัพยากรที่ดินให้เป็นแนวเดียวกัน และเริ่มตระหนักถึงความ สำคัญในเรื่องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ พระราช บัญญัติป่าชุมชน ที่เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนมากขึ้น

ใน ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ มีการประกาศใช้กฎหมายเกี่ยวกับที่ดินที่สำคัญได้แก่ พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งกำหนดให้อสังหาริมทรัพย์อันเป็น ทรัพย์สินของแผ่นดิน ทุกชนิด เป็นที่ราชพัสดุ ยกเว้น (๑) สาธารณสมบัติของ แผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๕ (๑) และ (๒) กล่าวคือ ที่ดินรกร้างว่างเปล่าและที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้งหรือกลับมาเป็นของแผ่นดิน โดย ประการอื่นตาม กฎหมายที่ดิน และ ทรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน เป็นต้นว่าที่

ชายต๋อง ทางน้ำ ทางหลวง ทะเลสาบ และ (๒) อสังหาริมทรัพย์ของรัฐวิสาหกิจที่
เป็นนิติบุคคลและขององค์กรปกครองท้องถิ่นไม่ถือว่าเป็นที่ราชพัสดุ ซึ่งที่ราชพัสดุนี้
กระทรวงการคลังเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์

นอกจากนี้ยังมีกฎหมายเฉพาะอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นอีก อาทิ พระราชบัญญัติ
ป่าไม้ พ.ศ. ๒๔๘๔ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔
พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ พระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อ
การครองชีพ พ.ศ. ๒๕๑๑ เป็นต้น

บทที่ ๒

ที่ดินของรัฐและกฎหมายที่สำคัญ

land ๓

ที่ดินของรัฐได้มาอย่างไร

๑. ที่ดินที่ไม่เป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคลหนึ่งบุคคลใด ตามประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา ๒ ถือว่าเป็นที่ดินของรัฐ

๒. ที่ดินที่มีการทอดทิ้งไม่ทำประโยชน์ในที่ดินหรือปล่อยให้ดินให้รกร้างว่างเปล่าตามระยะเวลาที่กำหนด ที่ดินนั้นจะตกเป็นของรัฐได้ กล่าวคือ ตามประมวลกฎหมายที่ดิน และ ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๙๖ เมื่อ ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕ มาตรา ๖ กำหนดว่า บุคคลที่มีสิทธิในที่ดินตามโฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ หากทอดทิ้งไม่ทำประโยชน์ในที่ดินหรือปล่อยให้เป็นที่รกร้างว่างเปล่า เมื่ออธิบดีกรมที่ดินได้ยื่นคำร้องต่อศาล และศาลได้สั่งเพิกถอนหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินให้ที่ดินนั้นตกเป็นของรัฐ เพื่อดำเนินการตามประมวลกฎหมายที่ดินต่อไป โดยมีกำหนดระยะเวลา ดังนี้

๒.๑ ที่ดินที่มีโฉนด ระยะเวลา เกิน ๑๐ ปี ติดต่อกัน

๒.๒ ที่ดินที่มีหนังสือรับรองการทำประโยชน์ระยะเวลาเกิน ๕ ปี

ติดต่อกัน

๓. มีผู้เวนคืนสิทธิในที่ดินให้แก่รัฐ ตามมาตรา ๕ และ ๗๑ ของประมวลกฎหมายที่ดิน กำหนดว่า ผู้มีความประสงค์จะเวนคืนสิทธิในที่ดินให้แก่รัฐ ทำได้โดยยื่นคำขอเวนคืนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งได้แก่ เจ้าพนักงานที่ดิน โดยจะทำหน้าที่จดทะเบียนสิทธิ และนิติกรรมเกี่ยวกับ อสังหาริมทรัพย์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สำหรับอสังหาริมทรัพย์ที่อยู่ในเขตท้องที่สำนักงานที่ดินจังหวัด หรือสำนักงานที่ดินสาขานั้น

๔. ที่ดินที่รัฐวิสาหกิจ หรือองค์การปกครองท้องถิ่นจัดหามาเอง และนำมาใช้เพื่อประโยชน์ในทางราชการของท้องถิ่น หรือของรัฐวิสาหกิจ โดยเฉพาะ หรือเป็นทรัพย์สินที่องค์การปกครองท้องถิ่น หรือรัฐวิสาหกิจถือครองอยู่อย่างเอกชน

ประเภทที่ดินของรัฐ

ตามที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๔๗๓ บรรพ ๔ ได้มีการนำแนวคิดเรื่องการแบ่งแยกทรัพย์สินของแผ่นดินออกจากทรัพย์สินของเอกชน และประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๗๙ มาตรา ๒ บัญญัติว่า ที่ดินที่มีได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคลหนึ่งบุคคลใดให้ถือว่าเป็นของรัฐ ดังนั้น จึงสามารถแบ่งประเภทของที่ดินตามลักษณะของกรรมสิทธิ์ในที่ดินได้เป็น ๒ ประเภท คือ ที่ดินของเอกชน และ ที่ดินของรัฐ ในส่วนที่ดินของรัฐ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๓๐๔ และ พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๔ และ ๕ สามารถแบ่งประเภทที่ดินของรัฐเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

๑. ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ได้แก่

๑.๑ ที่ราชพัสดุ

๑.๑.๑ ที่ราชพัสดุที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ

๑.๑.๒ ที่ราชพัสดุอื่นที่มีได้ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ

๑.๒ ที่ดินรกร้างว่างเปล่า และที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืน หรือทอดทิ้งหรือกลับมาเป็นของแผ่นดิน โดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดิน

๑.๓ ที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน

๑.๔ ที่ดินที่ทางราชการได้หวงห้าม หรือ สงวนไว้เพื่อประโยชน์ของพลเมืองใช้ร่วมกัน

๒. ที่ดินของรัฐวิสาหกิจที่เป็นนิติบุคคล และ ขององค์การปกครองท้องถิ่นต่าง ๆ

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๑. กรณีทั่วไป

๑.๑ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๔๗๓

๑.๒ ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๗๙

๑.๓ พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘

๒. กรณีเฉพาะ เช่น

๒.๑ พระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๗

๒.๒ พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๘

๒.๓ พระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. ๒๕๑๑

๒.๔ พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. ๒๔๘๔

๒.๕ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ และพระราชกฤษฎีกาแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ , ๒๕๓๒

๒.๖ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗

๒.๗ พระราชบัญญัติการทำเรือแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๙๔

๒.๘ พระราชบัญญัติการรถไฟแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๙๔

๒.๙ พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ.

๒๕๒๒

ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

ที่ดินที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน โดยทั่วไป มีองค์กรับผิดชอบ ผู้ดูแลรักษา หลักการขึ้นทะเบียนที่ดิน การสิ้นสภาพ การถอนสภาพ หรือการโอนไปใช้ประโยชน์ การขออนุญาตกระทำการใด ๆ การอนุญาตของพนักงานเจ้าหน้าที่ ตลอดจนการจัดหาผลประโยชน์ และการให้สัมปทานที่ดิน ดังนี้

๑. องค์กรับผิดชอบ

๑.๑ กรณีทั่วไป

คณะกรรมการจัดที่ดินของรัฐ โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธาน รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวง

มหาดไทย ปลัดกระทรวงกลาโหม อธิบดีกรมการปกครอง อธิบดีกรมประชา -
สงเคราะห์ อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ อธิบดีกรมทางหลวง อธิบดีกรมชลประทาน
อธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน อธิบดีกรมทรัพยากรธรณี อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร
อธิบดีกรมป่าไม้ อธิบดีกรมธนารักษ์ ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ เลขาธิการ -
คณะกรรมการกฤษฎีกา เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ เลขาธิการสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท และคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอีก
ไม่เกิน ๗ คน ที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง ร่วมเป็นกรรมการ ซึ่งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจะ
ดำรงตำแหน่งคราวละ ๔ ปี และ คณะรัฐมนตรีสามารถจะแต่งตั้งให้เป็นกรรมการอีก
ได้ (มาตราที่ ๑๔ - ๑๕ ตามประมวลกฎหมายที่ดิน) โดยมีอธิบดีกรมที่ดิน เป็น
กรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการดังกล่าวจะมีอำนาจหน้าที่ตามประมวล
กฎหมายที่ดินมาตราที่ ๒๐ ดังนี้

๑.๑.๑ วางนโยบายการจัดที่ดินเพื่อให้ประชาชนมีที่ดินสำหรับ
อยู่อาศัย และหาเลี้ยงชีพตามควรแก่สภาพ

๑.๑.๒ วางแผนการถือครองที่ดิน

๑.๑.๓ สงวนและพัฒนาที่ดินเพื่อจัดให้แก่ประชาชน

๑.๑.๔ สงวนหรือหวงห้ามที่ดินของรัฐซึ่งมิได้มีบุคคลใดมีสิทธิ
ครอบครองเพื่อให้ประชาชนใช้

๑.๑.๕ อนุมัติโครงการจัดที่ดินของทบวงการเมือง

๑.๑.๖ ควบคุมการจัดที่ดินตามประมวลกฎหมายนี้และ
กฎหมายอื่น

๑.๑.๗ ปฏิบัติการเกี่ยวกับที่ดิน ตามที่คณะรัฐมนตรี
มอบหมาย

๑.๑.๘ มอบหมายให้ทบวงการเมืองที่เกี่ยวข้องดำเนินการ
เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งในมาตรานี้แทนคณะกรรมการได้ ตามที่เห็น
สมควร

๑.๑.๙ ปฏิบัติการอื่นตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้
หรือกฎหมายอื่น

๑.๑.๑๐ วางระเบียบหรือข้อบังคับกำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขเกี่ยวกับการจัดที่ดินหรือเพื่อกิจการอื่นตามประมวลกฎหมายนี้ และระเบียบหรือข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับประชาชน ต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จะดำเนินการตามมติของคณะกรรมการและมีอำนาจมอบหมายให้ทบวงการเมืองที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดที่ดินได้ โดยทบวงการเมืองที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามที่ได้รับมอบอำนาจโดยเร็ว และ เจ้าพนักงานของทบวงการเมืองนั้น จะมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานเจ้าหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายนี้

๑.๒ กรณีเฉพาะ

กรณีที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน หรือ ทรัพย์สินของแผ่นดินนั้น ๆ มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น และได้กำหนดให้มีองค์กรรับผิดชอบ กำกับดูแลที่ดินด้วย องค์กรนั้น ๆ จะเป็นผู้รับผิดชอบ

๒. ผู้ดูแลรักษา

๒.๑ กรณีทั่วไป

อธิบดีกรมที่ดินจะเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษา และดำเนินการคุ้มครองป้องกันตามควรแก่กรณี ในส่วนที่เป็นที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดิน หรือทรัพย์สินของแผ่นดินที่ไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น โดยอำนาจดังกล่าวนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจะมอบหมายให้ทบวงการเมืองอื่นเป็นผู้ใช้ก็ได้

๒.๒ กรณีเฉพาะ

หากที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดิน หรือทรัพย์สินของแผ่นดินมีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ผู้ดูแลรักษาจะเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายนั้น ๆ

๓. การขึ้นทะเบียนที่ดินของรัฐเพื่อให้ทบวงการเมืองใช้ประโยชน์ในราชการ

๓.๑ หลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียน

๓.๑.๑ ตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๘ ทวิ บัญญัติว่า "ที่ดินของรัฐซึ่งมิได้มีบุคคลใดมีสิทธิครอบครองหรือที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งได้ถอนสภาพตามมาตรา ๘(๑) แล้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีอำนาจที่จะจัดขึ้นทะเบียนเพื่อให้ทบวงการเมืองใช้ประโยชน์ในราชการได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ก่อนที่จะจัดขึ้นทะเบียนตามวรรคหนึ่ง ให้มีการรังวัดทำแผนที่และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดท้องที่ประกาศการจัดขึ้นทะเบียนให้ราษฎรทราบมีกำหนด ๓๐ วัน ประกาศให้ปิดในที่เปิดเผย ณ สำนักงานที่ดิน ที่ว่าการอำเภอ หรือที่ว่าการกิ่งอำเภอ ที่ทำการกำนัน และในบริเวณที่ดินนั้น

การจัดขึ้นทะเบียนตามวรรค ๑ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยประกาศในราชกิจจานุเบกษาและให้มีแผนที่แนบท้ายประกาศด้วย "

๓.๑.๒ กฎกระทรวงฉบับที่ ๒๕ (พ.ศ. ๒๕๑๖) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๗ กำหนดไว้สรุปได้ว่า

(๑) การขึ้นทะเบียนที่ดินของรัฐ ที่ไม่มีบุคคลใดมีสิทธิครอบครอง หรือที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน และได้ถอนสภาพตาม มาตรา ๘ (๑) แห่งประมวลกฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๔ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๑๕ เพื่อให้ทบวงการเมืองใช้ประโยชน์ในราชการให้กระทำได้เท่าที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเห็นว่าจำเป็นต่อการใช้ประโยชน์ในทางราชการของทบวงการเมืองที่ได้ขอขึ้นทะเบียน

(๒) การขอขึ้นทะเบียนตามข้อ (๑) ทบวงการเมืองผู้ขอขึ้นทะเบียนที่ดินต้องชี้แจงเหตุผลความจำเป็น และส่งแผนที่แสดงอาณาเขตบริเวณที่ดินโดยสังเขปต่ออธิบดีกรมที่ดิน

(๓) เมื่อรับคำขอขึ้นทะเบียนตามข้อ (๒) แล้ว อธิบดีกรมที่ดินต้องทำการสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคำขอนั้น และเมื่อได้ประกาศขึ้นทะเบียนให้ราษฎรทราบตามความในมาตรา ๘ ทวิ วรรค ๒ แห่งประมวลกฎหมายที่ดินแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๓๔ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๑๕

และอธิบดีกรมที่ดินต้องเสนอเรื่องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เพื่อมีคำสั่งให้
ขึ้นทะเบียนหรือไม่เพียงใดตามที่รัฐมนตรีฯ เห็นสมควร

จากดังกล่าวสามารถสรุปเป็น หลักเกณฑ์การขอขึ้นทะเบียน
ที่ดินของรัฐได้ ๒ ประการคือ

(๑) ที่ดินที่จะจัดขึ้นทะเบียน

(๑.๑) ที่ดินของรัฐซึ่งไม่มีบุคคลใดมีสิทธิครอบครอง (ที่ดิน
รกร้างว่างเปล่า)

(๑.๒) ที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกันที่ได้ถอน
สภาพตาม มาตรา ๘ (๑) แห่งประมวลกฎหมายที่ดินแล้ว

(๒) อำนาจในการขึ้นทะเบียนเป็นของรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
มหาดไทย

๓.๒ วิธีดำเนินการขึ้นทะเบียน

ตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ ๔๗๒ / ๒๕๑๕ ลงวันที่ ๑๖
มิถุนายน ๒๕๑๕ เรื่องการจัดที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินขึ้น
ทะเบียนเป็นของทบวงการเมือง ได้กำหนดวิธีการนำที่ดินของรัฐขึ้นทะเบียนเพื่อใช้
ประโยชน์ในราชการไว้ ดังนี้

๓.๒.๑ การดำเนินงานของทบวงการเมืองที่ประสงค์จะใช้
ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน เพื่อประโยชน์ในราชการ

(๑) รั้งวัดทำแผนที่ที่ดินที่จะขอขึ้นทะเบียน

(๑.๑) ขนาดของแผนที่ที่พอเหมาะจะนำลงในราช-
กิจจานุเบกษา

(๑.๒) แสดงเส้นเขตที่จะขึ้นทะเบียนเป็นเครื่องหมาย
หรือเส้นหนักให้ชัดเจนและแสดงอาณาเขตติดต่อข้างเคียงโดยรอบ

(๑.๓) ถ้ามีบุคคลหรือทบวงการเมืองครอบครองทำ
ประโยชน์อยู่ในที่นั้นบ้างแล้ว ให้แสดงรายการนั้น ๆ ลงในแผนที่ด้วย

(๒) กำหนดเวลาที่จะขอขึ้นทะเบียน เช่น จะขอขึ้น
ทะเบียนที่ดินไว้ใช้ราชการนานเท่าใด หรือใช้โดยไม่มีกำหนดเวลาลิ้นสุด เป็นต้น

(๓) ชี้แจงเหตุผล ความจำเป็น และรายละเอียด ต่าง ๆ เพื่อประกอบการพิจารณาได้แก่ เหตุผลความจำเป็นที่ต้องใช้ที่ดินนั้น ที่ตั้ง และอาณาเขตของที่ดินกับเนื้อที่ของที่ดิน ถ้ามีการครอบครองอยู่ในที่ดินก่อนต้องวางเขตให้ทราบใน แผนที่ ด้วย

(๔) ทบวงการเมืองที่จะขอขึ้นทะเบียนที่ดินของรัฐต้องส่งคำชี้แจงพร้อมทั้งส่งแผนที่ไปยังกรมที่ดิน

๓.๒.๒ การดำเนินงานของจังหวัด

(๑) กรมที่ดินจะส่งเรื่องให้จังหวัดดำเนินการดังนี้

(๑.๑) สอบสวนให้ทราบประวัติความเป็นมา ที่ตั้งเขต และเนื้อที่ของที่ดินแปลงนั้นโดยละเอียดว่าเป็นที่ดินประเภทใด

(๑.๒) ประกาศเขตที่ดินที่จะนำขึ้นทะเบียนเป็นของ ทบวงการเมืองให้หน่วยราชการและประชาชนทราบมีกำหนด ๓๐ วัน ถ้ามีผู้โต้แย้งคัดค้านต้องสอบสวนให้ปรากฏในสำนวนด้วย

(๑.๓) ตรวจสอบว่าที่ดินดังกล่าวอยู่ในเขตที่คณะกรรมการสำรวจจำแนกประเภทที่ดิน ประกาศเป็นเขตป่าไม้ถาวรหรือไม่ เพียงใด

(๑.๔) ประสานงานไปยังผู้บังคับการจังหวัดทหารบก ซึ่งที่ดินนั้นตั้งอยู่ เพื่อพิจารณาว่าขัดข้องในด้านยุทธศาสตร์หรือไม่ เพียงใด

(๑.๕) ตรวจสอบว่า มีผู้ครอบครองทำประโยชน์อย่างใด ในบริเวณที่ดินตอนใด เป็นการชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ถ้ามีผู้ครอบครองต้องแสดงให้ปรากฏในแผนที่ด้วย

(๑.๖) ส่งการสอบสวนแผนที่ และสำเนาประกาศเขตที่ดินที่จะนำขึ้นทะเบียน พร้อมความเห็นให้กรมที่ดินเพื่อประกอบการพิจารณา

๓.๒.๓ การพิจารณาให้ขึ้นทะเบียน

เมื่อกรมที่ดินได้รับแจ้งจากจังหวัด จะพิจารณาว่าที่ดินนั้นอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะให้ขึ้นทะเบียนได้เพียงใด หรือไม่ หากไม่มีข้อขัดข้องอย่างใด จะพิจารณาถึงความจำเป็นในการใช้ประโยชน์ของทบวงการเมืองนั้น ว่าสมควรจะให้

นำที่ดินขึ้นทะเบียนเพียงใด และนำเสนอให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พิจารณาสั่งให้ขึ้นทะเบียนตามที่เห็นสมควรต่อไป

๓.๒.๔ การดำเนินการหลังจากที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีคำสั่งให้ ขึ้นทะเบียนที่ดินแล้ว

(๑) ลงทะเบียนการครอบครองที่ดินดังกล่าว โดยให้ จังหวัดและกรมที่ดินจัดทำทะเบียนตามแบบท้ายคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ ๔๗๒ / ๒๕๑๕ ลงวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๑๕

(๒) ประกาศในราชกิจจานุเบกษา และประกาศที่ศาลากลางจังหวัดกับที่ว่าการอำเภอในท้องที่นั้น

(๓) นำรูปแผนที่ลงระวาง ถ้าที่ดินนั้นอยู่ในบริเวณที่มี ระวางแผนที่เพื่อการออกโฉนด หรือระวางรูปถ่ายทางอากาศเพื่อออก น.ส.๓ อยู่แล้ว ต้องนำรูปแผนที่ที่ดินนั้นลงระวางด้วย

(๔) ทำแผ่นป้ายและปักหลักเขตไว้ในที่ดินให้ราษฎร ทราบ

ค่าใช้จ่าย ที่เกิดจากการดำเนินการในเรื่องนี้ ถ้าเป็นกิจการของ ทบวงการเมืองใด ให้จ่ายจากงบประมาณของทบวงการเมืองนั้น

๔. การคุ้มครอง

โสภณ อรรถพิศาลโสภณ (๒๕๑๖ : ๙๗ - ๙๘) ได้ขยายความการ คุ้มครองสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๕ - ๑๓๐๗ ว่า ทรัพย์สินเมื่อได้ตกเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินแล้ว จะมี ลักษณะต่างจากทรัพย์สินธรรมดา คือ

๔.๑ จะจำหน่าย จ่าย โอนแก่กันไม่ได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจแห่ง กฎหมายเฉพาะ หรือ พระราชกฤษฎีกา เช่น สนามหลวง จะซื้อขาย หรือให้เช่ากันไม่ ได้ เว้นแต่มีการออกกฎหมายฉบับหนึ่ง หรือออกพระราชกฤษฎีกา บัญญัติว่า ให้ขาย สนามหลวงหรือให้เช่าได้ จึงจะเป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาที่ออกมาและสนามหลวง ก็ะหมดสภาพเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

๔.๒ ผู้ใดจะยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้กับแผ่นดินไม่ได้ หมายถึง สาธารณสมบัติของแผ่นดินจะไม่มี การถูกครอบครองปรับักษ์เป็นอันขาด เช่น ผู้ปลูกบ้านอยู่ริมน้ำ ไม่ว่าจะอยู่นานเกิน ๑๐ ปี จะอ้างหลักการครอบครองปรับักษ์ ตาม มาตรา ๑๓๘๒ มาใช้กับรัฐเพื่อเอาที่ดินริมแม่น้ำนั้นเป็นของตนไม่ได้

๕. การสิ้นสภาพ

สาธารณสมบัติของแผ่นดินจะ สิ้นสภาพได้ ๓ วิธี คือ (โสภณ อรรถพิศาลโสภณ, ๒๕๑๖ : ๙๘ - ๙๙)

๕.๑ เมื่อมีการเลิกใช้ประโยชน์เพื่อการสาธารณะ หรือ มีการเลิกสงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกันโดยเด็ดขาดแล้ว สาธารณสมบัติดังกล่าวจะเป็น ทรัพย์สินของแผ่นดินธรรมดา ที่ประชาชนมีสิทธิเข้าครอบครองและสามารถครอบครองปรับักษ์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๗๙ มาตรา ๑๓๘๒ ได้

๕.๒ สิ้นสภาพโดยตัวเอง เช่น การถูกน้ำเซาะพัง แต่การสิ้นสภาพในกรณีนี้แม้จะสิ้นสภาพจากการเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินแบบหนึ่ง อาจกลายเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินอีกแบบหนึ่งได้ เช่น แม่น้ำ ต่อมาแห้งไม่มีน้ำ ไหลผ่าน ก็จะสิ้นสภาพการเป็นสาธารณสมบัติชนิดแม่น้ำ แต่กลายเป็นที่ดินว่างเปล่า ต้องถือเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินอีกชนิดหนึ่ง

๕.๓ สิ้นสภาพโดยมีกฎหมายให้ออนได้ คือการที่รัฐออกกฎหมายเฉพาะ หรือ ออกพระราชกฤษฎีกาให้ออนสาธารณสมบัติของแผ่นดินไปยัง เอกชน ที่ดินดังกล่าวจะกลายเป็นทรัพย์สินธรรมดาต่อไป

๖. การถอนสภาพหรือการโอนไปใช้ประโยชน์

๖.๑ กรณีทั่วไป การถอนสภาพหรือการโอน ๖ โดยประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๗๙

ที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันหรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ หรือที่ดินที่หวงห้ามสงวนไว้ตามความต้องการของทบวงการเมืองสามารถถอนสภาพ หรือโอนไปเพื่อใช้ประโยชน์อย่างอื่นหรือ นำไปจัดเพื่อประชาชนได้ โดยทำเป็นพระราชบัญญัติ หรือ พระราชกฤษฎีกา และต้องมี

แผนที่แสดงเขตที่ดินแนบท้ายพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกา ตามประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา ๔ วรรค ๒ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๖.๑.๑ ที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน

(๑) ถ้าทบวงการเมือง รัฐวิสาหกิจ หรือ เอกชน จัดหาที่ดินมาให้พลเมืองใช้ร่วมกันแทนแล้ว สามารถถอนสภาพ หรือ โอน ได้โดยทำเป็นพระราชบัญญัติ

(๒) ถ้าพลเมืองเลิกใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้น หรือ ที่ดินนั้นได้เปลี่ยนสภาพไปจากการเป็นที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน และไม่ได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ใดตามอำนาจกฎหมายอื่น เช่น ล้ำคลองตื้นเขิน ไม่มีสภาพเป็นลำคลองแล้ว หรือ ที่เลี้ยงสัตว์สาธารณะประโยชน์ที่เลิกใช้แล้ว เป็นต้น สามารถถอนสภาพได้โดยทำเป็น พระราชกฤษฎีกา

๖.๑.๒ ที่ดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ หรือ ที่ดินที่ได้วงห้ามหรือสงวนไว้ตามความต้องการของทบวงการเมืองใด ถ้าทบวงการเมืองนั้นเลิกใช้ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

๖.๒ กรณีเฉพาะ การถอนสภาพหรือการโอนโดยกฎหมายอื่น นอกจากจะกระทำได้ตามประมวลกฎหมายที่ดินแล้ว ยังสามารถถอนสภาพได้ตามกฎหมายอื่นโดยไม่ต้องดำเนินการถอนสภาพตามประมวลกฎหมายที่ดิน เช่น

๖.๒.๑ การถอนสภาพตามพระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อ เกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๗ มาตรา ๔๓

๖.๒.๒ การถอนสภาพตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อ เกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๒๖

๖.๒.๓ การถอนสภาพตามพระราชบัญญัติ ที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๙ ซึ่งจะกล่าวถึงในเรื่องที่ราชพัสดุต่อไป

๖.๓ แนวทางปฏิบัติในการถอนสภาพ

๖.๓.๑ ตามนโยบายกระทรวงมหาดไทย และคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ(ฝ่ายควบคุมที่ดินของรัฐ, มปป. : ๔ - ๕)

(๑) อดีตเน้นการสงวนที่ดินสาธารณะประโยชน์ไว้เพื่อ
อนุชนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์ต่อไปในอนาคต ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๒๕๓
/๒๕๙๑ ลงวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๙๑ เพราะประชาชนมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น จะไม่
มีที่ดินสาธารณะประโยชน์ให้ใช้ร่วมกัน จึงควรสงวนไว้ตามเดิมก่อน จะได้ประโยชน์
มากกว่า และหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ ๑๙๕๑๙/๒๕๙๘ ลงวันที่ ๒๓ กันยายน
๒๕๙๘ สรุปได้ว่า "ที่ดินสาธารณะประโยชน์ ในปัจจุบันมีราษฎรเข้าครอบครองมาก
เพราะเหตุผลหลายประการ เช่น อาณาเขตไม่แน่นอน เจ้าหน้าที่ปล่อยปละละเลย
ราชการผ่อนผันให้ผู้บุกรุกเข้าอาศัยทำกิน ที่สาธารณะประโยชน์น้อยลงจนทำให้ราษฎร
อื่น ๆ ที่ไม่ได้บุกรุกเดือดร้อน ไม่มีที่ดินใช้ประโยชน์ร่วมกันในภายหน้า ควรมีการสงวน
ไว้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ให้ถือเป็นหลักการให้จังหวัด เทศบาล และสุขาภิบาล ที่ได้รับ
มอบหมาย ให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินสาธารณะ
ประโยชน์ สรรวจตรวจสอบที่ดินสาธารณะประโยชน์ในเขตท้องที่ทุกแปลงและดำเนิน
การทำหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินเป็นหลักฐาน ... กรณีที่เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลรักษา
อนุญาตให้ราษฎรเช่าหรืออาศัยในที่สาธารณะประโยชน์นั้น เป็นการปฏิบัติไม่ชอบด้วย
กฎหมายให้บอกเลิกสัญญา และกำหนดระยะเวลาให้ผู้เช่าหรือผู้อาศัยหรือถอนสิ่งปลูก
สร้าง และออกไปจากที่ดินแปลงนั้น ๆ ถ้าขัดขึ้นให้ดำเนินการฟ้องขับไล่ ฯ "

(๒) ปัจจุบันถือว่าหากจำเป็นต้องถอนสภาพใน
กรณีที่มีราษฎรบุกรุกเข้าครอบครองจนมีหลักฐานมั่นคงแล้ว และไม่สามารถทำให้ที่ดิน
สาธารณะกลับคืนสู่สภาพเดิมได้ก็จะต้องไม่ให้เกิดกรรมสิทธิ์แก่ผู้บุกรุก (ในการประชุมคณะ
กรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ครั้งที่ ๓ / ๒๕๑๗ เมื่อ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๗ พิจารณา
เรื่องการจัดที่ดินป่าสงวนและที่สาธารณะประโยชน์ที่ถูกบุกรุก ที่ประชุมเห็นว่า ราษฎร
บุกรุกป่าสงวนแห่งชาติและที่สาธารณะอยู่ทั่วไป บางแห่งมีการบุกรุกเข้าครอบครอง
ทำประโยชน์มาเป็นเวลาช้านาน และได้ทำประโยชน์เป็นที่นาที่สวนและไร่นาเป็นหลัก
ฐานมั่นคงแล้ว หากจะอพยพไปจากที่ดังกล่าว ต้องหาที่ดินใหม่และผู้อพยพต้องใช้งบ
ประมาณจำนวนมากจะกระทบต่อด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและการเมือง ยุ่ง
ยากในทางปฏิบัติ จึงมีมติว่า ถ้าที่ดินมีผู้บุกรุกเข้าทำประโยชน์เป็นหลักฐานมั่นคงแล้ว

หากจำเป็นต้องถอนสภาพจะไม่ให้กรรมสิทธิ์แก่ผู้บุกรุกครอบครอง แต่จะจัดให้เช่าแทน เพราะถ้าให้กรรมสิทธิ์จะเป็นการทำให้คนที่ไม่ได้ทำผิดไม่ได้กรรมสิทธิ์ จึงเป็นการไม่ยุติธรรม)

ดังนั้นการถอนสภาพที่สาธารณประโยชน์เพื่อจัดให้ผู้บุกรุกครอบครองโดยการออกเอกสารสิทธิ์ให้ จะขัดกับมติของคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ จังหวัดจึงควรพิจารณาดำเนินการจัดหาประโยชน์โดยการให้เช่า เพื่อนำรายได้บำรุงท้องถิ่นต่อไป และการจัดทำแผนผังและโครงการจัดหาผลประโยชน์ต้องให้กรมการ - ผังเมืองร่วมพิจารณากับจังหวัดด้วยตามนัยหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ ๐๗๑๑/ว. ๑๔๓๒ ลงวันที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๘

๖.๔.๒ มติที่เกี่ยวข้อง(ฝ่ายควบคุมที่ดินของรัฐ, มปป. : ๕ - ๖)

(๑) มติของคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติในการประชุม ครั้งที่ ๔ / ๒๕๒๕ เมื่อวันที่จันทร์ที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๕ เรื่องที่ ๓.๖ การขอใช้ และการขอถอนสภาพที่ดินอันเป็นสาธารณะของแผ่นดิน ตามมาตรา ๘ แห่งประมวลกฎหมายที่ดินมีดังนี้

(๑.๑) ก่อนจะอนุญาตให้ใช้ที่ดินตามมาตรา ๑๒ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน หรือก่อนที่จะขอถอนสภาพที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ตามมาตรา ๘ เพื่อนำไปจัดให้แก่ประชาชน ต้องเสนอให้คณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติพิจารณาก่อน

(๑.๒) การขอถอนสภาพที่ดินตามกฎหมายอื่นเพื่อนำไปจัดให้แก่ประชาชนต้องเสนอให้คณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติให้ความเห็นด้านความสอดคล้องกับนโยบายการจัดที่ดิน การใช้ที่ดิน หรือการพัฒนาที่ดินเพื่อประกอบการพิจารณาอนุมัติให้ถอนสภาพที่ดินนั้น ๆ

(๒) มติคณะรัฐมนตรีในการประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๗ มอบหมายให้คณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติพิจารณาเรื่องขอถอนสภาพที่ดินสาธารณประโยชน์เพื่อนำไปจัด ให้แก่ประชาชน โดยในการเสนอเรื่องให้คณะกรรมการจัดที่ดิน ฯ พิจารณา ต้องมีข้อมูลตามนัยหนังสือกรมที่ดินที่ มท ๐๗๑๑/ว. ๑๘๙๐๑ ลงวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๘ ดังนี้

(๒.๑) แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งของที่ดินที่จะขอ
ถอนสภาพ ที่ตั้งของชุมชน สถานที่ทำการของทางราชการ โดยหมายสีลงในแผนที่
ภูมิประเทศ มาตรฐาน ๑ : ๕๐,๐๐๐

(๒.๒) แผนผังแสดงรายละเอียดสภาพการใช้ที่ดินใน
ปัจจุบัน โดยหมายสีแสดงขอบเขตที่ดินแปลงที่จะขอถอนสภาพทั้งแปลง บริเวณที่ดิน
ที่ใช้เป็นที่ตั้งสถานที่ราชการ บริเวณที่ดินที่มีราษฎรบุกรุก บริเวณที่ดินที่จะขอถอน
สภาพ บริเวณที่ดินที่ยังคงสภาพไว้ตามเดิม บริเวณที่มีสภาพเป็นป่าไม้ และบริเวณ
แหล่งน้ำธรรมชาติหรือที่จัดสร้างขึ้นพร้อมระบุจำนวนเนื้อที่ส่วนต่าง ๆ แผนผังนี้จะต้อง
มีขนาดและความชัดเจนเพียงพอที่คณะกรรมการ ฯ จะมองเป็นทั่วถึง

(๓) รายละเอียดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติที่ดิน สภาพ
ภูมิประเทศ สิ่งแวดล้อม สถานภาพการใช้ประโยชน์ ใช้ทำอะไร เพียงใด ใครเป็นผู้ใช้
ปัจจุบันยังใช้ประโยชน์อยู่หรือไม่ เลิกใช้ตั้งแต่เมื่อใด เพราะเหตุใด มีการบุกรุกหรือ
ไม่ โดยใคร มากน้อยเพียงใด ผู้บุกรุกมีสิทธิอย่างไรหรือไม่ ผู้บุกรุกมาจากไหน มี
เหตุผลความจำเป็นในการบุกรุกอย่างไร ผู้ที่เคยใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้นและไม่ได้ร่วม
บุกรุกมีความเห็นอย่างไร ได้รับความเดือดร้อนหรือไม่ ได้จัดการกับผู้บุกรุกไป
แล้วอย่างไรหรือไม่

(๔) การขอถอนสภาพเป็นความประสงค์ของหน่วย
ราชการใด มีเหตุผลความจำเป็นอย่างไร ถอนสภาพเพื่อนำที่ดินไปทำอะไร เป็น
โครงการอะไร มีรายละเอียดของโครงการได้แก่ ผู้รับผิดชอบ ระยะเวลาดำเนินการ
งบประมาณที่ใช้ แหล่งที่มาของงบประมาณ ประโยชน์ที่จะได้รับ เป็นอย่างไร มีการ
พิจารณาอนุมัติโครงการหรือไม่ ขัดนโยบายหรือมติคณะรัฐมนตรีหรือไม่อย่างไร หาก
มีการคงสภาพที่ดินไว้เช่นเดิมจะเกิดผลเสียหายแก่ใครอย่างไร

(๕) ความเห็นของราษฎร สภาตำบล อำเภอ และ
จังหวัดในเรื่องการขอถอนสภาพที่ดินนั้น

(๖) กรณีที่อ้างว่าราษฎรได้เลิกใช้ประโยชน์ร่วมกันแล้ว
จึงขอถอนสภาพนั้น ได้มีการประชุมหารือกับราษฎรก่อนหรือไม่ ว่าเมื่อสภาพที่ดินไม่
เหมาะแก่การใช้หรือไม่จำเป็นต้องใช้ประโยชน์อย่างหนึ่งแล้ว ควรนำไปใช้ประโยชน์

อย่างอื่นที่เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าจะถอนสภาพเพื่อนำไปจัดให้ผู้บุกรุกหรือให้เช่า เช่นที่เลี้ยงสัตว์ที่เลิกใช้แล้ว อาจจะเปลี่ยนเป็นสวนสาธารณะสำหรับพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น

(๗) เมื่อขอถอนสภาพที่ดินสาธารณะสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันเพื่อนำไปจัดให้แก่ประชาชน หรือนำไปจัดหาผลประโยชน์ หากชุมชนมีความเจริญกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ หรือเป็นชุมชนเมืองในอนาคต ย่อมต้องมีการใช้ที่ดินปลูกสร้างสถานที่ราชการต่างๆ ได้มีการพิจารณาวางแผนไว้หรือไม่ว่าจะจัดหาที่ดินที่ไหน อย่างไร

๖.๕ วิธีดำเนินการถอนสภาพ

กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดวิธีปฏิบัติในการดำเนินการถอนสภาพที่ดินสาธารณะประโยชน์ไว้ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ ๐๖๐๗ / ว ๓๗๐ ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๑๗ ดังนี้ (ฝ่ายควบคุมที่ดินของรัฐ, มปป. : ๒ - ๓)

๖.๕.๑ ที่ดินแปลงใดที่จะถอนสภาพต้องมีการสอบสวนข้อเท็จจริงโดยชัดแจ้งในเรื่องประวัติความเป็นมาของที่ดิน หากเป็นที่ดินที่ทางราชการสงวนหวงห้ามไว้ ต้องมีรายละเอียดดังนี้

- มีการสงวนหวงห้ามตั้งแต่เมื่อใด
- ผู้ใดเป็นผู้ประกาศสงวนหวงห้าม
- สงวนหวงห้ามโดยอาศัยกฎหมายใด มีหลักฐานประกอบหรือไม่
- หน่วยราชการที่ใช้ประโยชน์ ใช้ประโยชน์เพื่อการใด ตั้งแต่เมื่อใด
- ปัจจุบันยังใช้ประโยชน์อยู่หรือเลิกใช้แล้ว ถ้าเลิกใช้แล้วเลิกตั้งแต่เมื่อใด พร้อมเหตุผล

๖.๕.๒ ระบุเหตุผลความจำเป็นที่ต้องขอถอนสภาพ

๖.๕.๓ หากเป็นการขอถอนสภาพเพื่อนำไปจัดหาผลประโยชน์ ต้องจัดทำแผนผังและโครงการในกรจัดหาผลประโยชน์แบบเรื่องเพื่อประกอบการ

พิจารณาด้วยตามนัยคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ ๑๙๓/๒๕๐๑ เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๐๑

๖.๕.๔ จัดทำแผนที่แนบท้ายพระราชกฤษฎีกาถอนสภาพตามหลักวิชาแผนที่แสดงเขตที่ดินข้างเคียงและที่ดินที่จะถอนสภาพทั้งแปลงหรือบางส่วนโดยใช้มาตราส่วนที่เหมาะสมแก่การลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา

สำหรับรายละเอียดที่สอบสวนและพิจารณาดำเนินการนั้น แบ่งได้ ๒ กรณี (ตามหนังสือกรมที่ดินที่ ๕๔๘๗/๒๕๐๓ ลงวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๐๓) ดังนี้

(๑) การสอบสวนกรณีที่ดินราชกรณุกฎที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน สำหรับพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกัน ต้องสอบสวนประวัติความเป็นมาสภาพของที่ดิน อาณาเขตเนื้อที่ของที่ดินแปลงนั้น ๆ โดยชัดเจน และถ้ามีผู้อ้างสิทธิในที่ดินต้องสอบสวนว่าผู้นั้นได้สิทธิมาอย่างไร ครอบครองทำประโยชน์อย่างไร เมื่อไร ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และต้องทำการสอบสวนดังนี้ด้วย

(๑.๑) กรณีเป็นที่ดินที่ทางราชการสงวนหวงห้ามไว้

- สงวนหวงห้ามเมื่อใด
- ผู้ใดประกาศสงวนหวงห้าม
- อาศัยบทกฎหมายใด มีหลักฐานอย่างไรบ้าง
- ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันมา ตั้งแต่เมื่อใด

อย่างไร

- ปัจจุบันยังใช้ประโยชน์อยู่หรือเลิกใช้แล้วตั้งแต่

เมื่อใด เพราะเหตุใด

(๑.๒) กรณีที่เป็นทางน้ำ หนอง บึง

- ประชาชนได้ใช้ประโยชน์อย่างไรร่วมกัน
- มีสภาพต้นเขินหรือไม่เพียงใด
- การต้นเขินได้เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะอย่างไร

ใด คือ เป็นไปโดยธรรมชาติ หรือมีบุคคลถม หรืออย่างไร

(๑.๓) กรณีเป็นถนนหรือ ทางเดิน

- ถนน ทางเดิน นั้น เกิดขึ้นอย่างไร เจ้าของที่ดิน
อุทิศให้โดยตรงหรือโดยปริยาย หรืออย่างไร

- ทางเส้นนี้เริ่มจากที่ใดถึงที่ใด ใช้กันอย่างไร
- เป็นทางที่สาธารณชนใช้หรือใช้เฉพาะเจ้าของ

ที่ดิน ละแวกนั้น

(๑.๔) กรณีที่ชายตลิ่ง ชายเลน หาดทราย

- ที่น้ำท่วมถึงตามปกติเพียงใด ท่วมถึงทุกปี หรือ
ไม่ เป็นระยะเวลานานเท่าไร อยู่ในเขตคันตลิ่งหรือไม่

- ประชาชนได้ใช้เป็นทางสัญจรหรือไม่อย่างไร

(๑.๕) จัดทำแผนที่มาตราส่วนแสดงเขตที่ดินสาธารณะ
ที่ดินข้างเคียง และ ส่วนที่มีผู้บุกรุกเพื่อประกอบการพิจารณาด้วย

(๒) การสอบสวนพิจารณากรณีราษฎรมิได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน
ในที่ดินสาธารณประโยชน์ต่อไปแล้ว หรือรัฐหาที่ดินอื่นให้ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกัน
แทนแล้ว การสอบสวนต้องสอบสวนเรื่องประวัติความเป็นมา สภาพและอาณาเขต
ของที่ดินนั้น โดยละเอียด และต้องสอบสวนดังนี้ด้วย

(๒.๑) กรณีราษฎรมิได้ใช้ประโยชน์ต่อไปแล้ว ต้องสอบ
สวนให้ปรากฏหลักฐานชัดเจนในเรื่อง

- เดิมราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างไร
- เลิกใช้ ประโยชน์ร่วมกันตั้งแต่ เมื่อใดด้วย

เหตุผลใด

(๒.๒) กรณีที่ราษฎรยังใช้ประโยชน์ร่วมกันอยู่

- จังหวัดและอำเภอต้องพิจารณาจัดที่ดินอื่นให้
ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกันเป็นการทดแทน พร้อมชี้แจงว่าที่ดินที่จัดให้ราษฎรใช้
ประโยชน์ร่วมกันแทนนั้น มีสภาพอย่างไร อาณาเขตกว้าง ยาว คิดเป็นเนื้อที่เท่าใด
ห่างไกลจากที่แปลงเดิมเพียงใด

- ประชาชนจะขัดข้องได้รับความไม่สะดวก หรือ
เดือดร้อนอย่างไร หรือไม่ เพราะเหตุใด

(๒.๓) อำเภอกองที่ต้งจัดให้มีการประชุมสภาตำบล หรือ องค์การบริหารส่วนตำบล (สภาตำบลที่ปัจจุบันยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล แล้ว) และราษฎรที่เคยใช้ประโยชน์ร่วมกันเพื่อฟังความเห็น ว่า หากมีการถอนสภาพ ที่ดินดังกล่าวแล้ว จะมีความขัดข้องหรือได้รับความเดือดร้อน ไม่สะดวกอย่างไร หรือ ไม่พร้อมเหตุผล

(๒.๔) พิจารณาตามนโยบายกระทรวงมหาดไทย และ ตาม หนังสือแจ้งจังหวัดที่ ๑๙๕๑๙/๒๔๙๘ ลงวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๔๙๘ ว่ามีความสมควร สงวนที่ดินดังกล่าวไว้ตามสภาพเดิม หรือสมควรถอนสภาพด้วยเหตุผลอย่างไร

(๒.๕) สำเนาหลักฐานเกี่ยวกับที่ดินแปลงนั้น เช่น ประกาศ การสงวนหวงห้าม ทะเบียนที่ดินสงวนหวงห้าม (ถ้ามี) แนบเรื่องเพื่อประกอบการ พิจารณา

(๒.๖) ทำแผนที่แนบท้ายพระราชกฤษฎีกาถอนสภาพ ตาม หลักวิชาแผนที่ แสดงเขตที่ดินข้างเคียง และที่ดินที่จะถอนสภาพทั้งแปลง หรือบาง ส่วน โดยใช้มาตราส่วนให้พอเหมาะกับการลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา

๗. การแลกเปลี่ยนที่ดินสาธารณประโยชน์

กรณีที่ยังเป็นที่ดินที่พลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกันอยู่ แต่ทบวงการเมือง รัฐบาล หรือเอกชนได้จัดหาที่ดินมาให้พลเมืองใช้ร่วมกันแทนแล้ว ขอให้โอนที่ดิน สาธารณประโยชน์นั้นให้แก่ตนเป็นการแลกเปลี่ยน ต้องตราเป็นพระราชบัญญัติตาม นัยมาตรา ๘ (๑) แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน (ฝ่ายควบคุมที่ดินของรัฐ มปป. : ๗ - ๘)

การแลกเปลี่ยนต้องดำเนินการ

๗.๑ สอบสวนข้อเท็จจริงตามที่ได้กล่าวตอนต้นในเรื่องของวิธีดำเนินการ แล้ว (หนังสือกรมที่ดินที่ ๕๔๘๗/๒๕๐๓ ลงวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๐๓)

๗.๒ พิจารณาผลดีผลเสียที่รัฐและประชาชนจะได้รับ (หนังสือ กระทรวงมหาดไทยที่ นว ๑๒๕๗๖/๒๕๐๑ ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๐๑ ข้อ ๑) ให้ พิจารณาผลดีผลเสียโดยรอบคอบ เมื่อเห็นว่าการแลกเปลี่ยนจะทำให้รัฐและ ประชาชนได้รับประโยชน์มากกว่าเดิม ให้ตราเป็นพระราชบัญญัติ โดยอาศัยอำนาจ

ตามความใน มาตรา ๑๓๐๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยทบวงการเมือง หรือจังหวัดต้องชี้แจงความประสงค์ เหตุผล ความจำเป็นและผลดีผลเสียที่รัฐและประชาชนจะได้รับพร้อมแผนที่แสดงอาณาเขตที่ดินที่จะโอน แลกเปลี่ยนกันไปยังกระทรวงมหาดไทยเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

๗.๓ การเสนอร่างกฎหมายเกี่ยวกับการเวนคืนที่ดิน โอน หรือ แลกเปลี่ยนที่ดินเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร ต้องมีเหตุผลข้อมูลรายละเอียดชัดเจน และควรมีการประสานงานกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดนั้นก่อนล่วงหน้า เพื่อจะได้รับทราบความเห็นและข้อสังเกตต่าง ๆ เพราะหากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเห็นด้วย และสนับสนุนร่างกฎหมายนั้น ๆ แล้ว จะทำให้การพิจารณาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นไปด้วยความราบรื่นมีปัญหาน้อยลง (ตามมติที่ประชุมกระทรวงมหาดไทยครั้งที่ ๒๑/๒๕๒๗ เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๒๗)

๘. การขออนุญาตกระทำการใด ๆ ในที่ดินของรัฐ

๘.๑ การกระทำการใด ๆ ในที่ดินของรัฐ

ตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๙ กำหนดว่า " ภายใต้อำนาจกฎหมายว่าด้วยการเหมืองแร่ และการป่าไม้ ที่ดินของรัฐนั้น ถ้ามิได้มีสิทธิครอบครอง หรือมิได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว ห้ามมิให้บุคคลใด

๘.๑.๑ เข้าไปยึดถือ ครอบครอง รวมตลอดถึงการก่อสร้างหรือการเผาป่า

๘.๑.๒ ทำด้วยประการใด ให้เป็นการทำลาย หรือทำให้เสื่อมสภาพที่ดิน ที่หิน ที่กรวด หรือที่ทราย ในบริเวณที่รัฐมนตรีประกาศหวงห้ามในราชอาณาจักรแบกษาหรือ

๘.๑.๓ ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันเป็นอันตรายแก่ทรัพยากรในที่ดิน "

จากบทบัญญัติดังกล่าว หมายถึง การที่บุคคลเข้าไปกระทำการใด ๆ ในที่ดินของรัฐ ที่ตนเองมิได้มีสิทธิครอบครองโดยพลการ ย่อมกระทำได้ หากกระทำไปย่อมเป็นการฝ่าฝืน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

๘.๒ การอนุญาตของพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

กระทรวงมหาดไทยได้มีคำสั่งที่ ๑๐๙/๒๕๓๘ ลงวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๓๘ แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามความในมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ดังนี้

๘.๒.๑ อธิบดีกรมที่ดินเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ สำหรับการอนุญาตระเบิดและย่อยหิน การขุดตักดินลูกรัง หรือหินผุ ในบริเวณที่เขาหรือภูเขา และ ปริมณฑลรอบที่เขา หรือ ภูเขา ๔๐ เมตร ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยยังมิได้กำหนดพื้นที่นั้นเป็นแหล่งหินปูน หรือ ดินลูกรัง หรือหินผุ เพื่อการก่อสร้าง

๘.๒.๒ ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ในเขตจังหวัดสำหรับการอนุญาต

(๑) การระเบิดและย่อยหิน การขุดตักดินลูกรัง หรือหินผุในบริเวณที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้กำหนดพื้นที่นั้นเป็นแหล่งหินปูน หรือ ดินลูกรัง หรือหินผุ เพื่อก่อสร้างในพื้นที่นอกเขต หรือ ภูเขา และปริมณฑลรอบที่เขา หรือภูเขา ๔๐ เมตร

(๒) การขุด หรือดูดทราย การเก็บหินลอย การทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันเป็นอันตรายแก่ทรัพยากรในดิน

(๓) การเข้าไปยึดถือ ครอบครอง รวมถึงการก่อสร้างหรือเผาป่า

(๔) การต่ออายุใบอนุญาต กรณีที่อธิบดีกรมที่ดิน หรือผู้ว่าราชการจังหวัดได้อนุญาตไว้แล้ว

๘.๓ การยื่นคำขอและดำเนินการเกี่ยวกับการกระทำใดๆ ในที่ดินของรัฐ

๘.๓.๑ ผู้ขอยื่นคำขอตามแบบ ท.ด. ๖๔ พร้อมด้วยแผนที่สังเขปที่แสดงว่าในรัศมี ๕๐๐ เมตร มีถาวรวัตถุ หรือสิ่งปลูกสร้าง หรือพืชพันธุ์ไม้ หรือทรัพยากรอันมีค่าอย่างใดบ้างหรือไม่ ต่อนายอำเภอ หรือ ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ ท้องที่ซึ่งที่ดินนั้นตั้งอยู่ ในกรณีการระเบิดและย่อยหิน ผู้ขอต้องจัด

ทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น โครงการระเบิดและย่อยหิน ตามแบบ สวล. ๖

กรณีที่ดินที่ขออนุญาตอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ หรือ ป่าถาวรตามมติ คณะรัฐมนตรีผู้ขอต้องแนบหลักฐานการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ใน เขตป่าของพนักงานเจ้าหน้าที่ด้วย

๘.๓.๒ เมื่อได้รับคำขอและลงบัญชีรับทำการและคุมเรื่อง (ท.ด.๑๔) แล้ว นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ ต้องดำเนินการสอบสวนข้อเท็จจริง วัตถุประสงค์ และเหตุที่ขออนุญาตโดยละเอียด ตามแบบ ท.ด. ๖๖

๘.๓.๓ นายอำเภอหรือ ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำ กิ่งอำเภอ หรือผู้ได้รับมอบหมาย ต้องออกไปชั้นสูตรสอบสวน ณ ที่ดินที่ขออนุญาต ตามแบบ ท.ด. ๖๗ และให้ช่างรังวัดทำการรังวัดที่ดินแปลงที่ขอ ถ้าอำเภอหรือกิ่ง อำเภอใดไม่สามารถดำเนินการรังวัดให้เสนอเรื่องไปยังจังหวัด เพื่อส่งให้เจ้าพนักงาน ที่ดินจังหวัดจัดช่างรังวัดออกไปทำการรังวัดเป็นกรณีพิเศษโดยให้ผู้ขอออกค่าใช้จ่าย และนำทำการรังวัด

๘.๓.๔ ผู้ขอหรือผู้ได้รับมอบอำนาจเป็นหนังสือจากผู้ขอ มีหน้าที่ นำเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องในภูมิภาคไปทำการตรวจสอบพื้นที่ตาม กำหนดหน้าที่เจ้าหน้าที่แจ้งให้ทราบ

๘.๓.๕ การรังวัด และทำแผนที่ ตามข้อ ๘.๓.๓ ให้ดำเนินการ ดังนี้

(๑) กรณีมีระวางแผนที่รูปถ่ายทางอากาศเพื่อออกโฉนด ที่ดินหรือระวางรูปถ่ายทางอากาศเพื่อออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) ให้ทำการรังวัดกำหนดตำแหน่งลงในรูปถ่ายทางอากาศ และ จำลองจากรูปแผนที่ดังกล่าวมาใช้ได้ แต่ต้องวัดระยะโดยรอบแปลงไว้ตรวจสอบ และคำนวณเนื้อที่โดยวิธี คณิตศาสตร์หรือโดยมาตราส่วน

(๒) กรณีไม่มีระวางแผนที่รูปถ่ายทางอากาศ และระวาง รูปถ่ายทางอากาศตามข้อ (๑) ให้ทำการรังวัดเฉพาะแปลง และคำนวณเนื้อที่โดยวิธี

คณิตศาสตร์แสดงตำแหน่งถาวรวัตถุ หรือสิ่งสำคัญอย่างอื่นในรัศมี ๕๐๐ เมตร โดยระบุว่าถาวรวัตถุหรือสิ่งสำคัญนั้นอยู่ห่างจากที่ดินที่ขออนุญาตเป็นระยะเท่าใด ให้ปรากฏในแผนที่ด้วย

(๓) ทุกมุมเขตที่ดินที่ขออนุญาต ให้ผู้ขอปักหลักคอนกรีต หรือหลักไม้แก่นให้มีความคงทนตลอดอายุการขออนุญาต โดยให้ปักสูงจากพื้นดินประมาณ ๕๐ เซนติเมตร ทาสีแดง และให้เห็นได้ง่าย

กรณีมุมเขตที่ดินที่ขออนุญาตไม่อาจปักหลักได้ ให้ปักหลักพยานตามระเบียบโดยอนุโลม

(๔) ช่างรังวัดต้องลงหมายรูปแผนที่ที่ดินที่ขออนุญาต และเส้นทางที่ใช้ลำเลียงออกสู่ทางหลวงในแผนที่ภูมิประเทศ ๑ : ๕๐,๐๐๐ และให้แสดงรายละเอียดในแผนที่ด้วย ดังนี้

(๔.๑) ชื่อ หมายเลขชุด และหมายเลขระวางแผนที่ภูมิประเทศ มาตราส่วน ๑ : ๕๐,๐๐๐

(๔.๒) ตารางเส้นกริดและค่าพิกัดจากระบบ UTM (จากขอบระวางแผนที่ภูมิประเทศ มาตราส่วน ๑ : ๕๐,๐๐๐)

(๔.๓) ที่ดินตั้งอยู่หมู่ที่ ตำบล อำเภอ จังหวัด ในรัศมี ๕๐๐ เมตร มีสิ่งปลูกสร้าง ถาวรวัตถุ วัตถุ สิ่งปลูกสร้าง โบราณสถาน โบราณวัตถุ ปูชนียสถาน ถ้ำ ทางสาธารณประโยชน์ หรือ สิ่งอื่นใดในลักษณะคล้ายคลึงกันหรือไม่

(๔.๔) ห่างจากทางหลวงสายประธานเท่าใด

(๔.๕) อยู่ในพื้นที่ที่มีการจัดที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน หรือ ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดที่ดินเพื่อการครองชีพหรือไม่

(๔.๖) ลงลายมือชื่อผู้ขออนุญาต และ ช่างรังวัด รับรองว่าแผนที่นั้นถูกต้องตรงกับความจริง และตรงกับความประสงค์ตามคำขออนุญาต

๔.๓.๖ การออกไปชั้นสุตรสอบสวนยังที่ดินที่ขออนุญาต ต้องเก็บตัวอย่างหิน หรือ ดินจากจุดต่าง ๆ ที่อาจมองเห็นได้ว่า มีลักษณะต่างกันและอยู่ห่างกันตามสมควร ภายในเขตที่ขออนุญาต รวม ๔ จุด ให้เจ้าหน้าที่ผู้ชั้นสุตรสอบสวน

แสดงจุดที่เก็บหินหรือดินให้ปรากฏในรูปแผนที่ และทำหลักฐานรับรองว่าเป็นหินหรือดินที่เก็บจากจุดที่เก็บหินหรือดินในรูปแผนที่นั้น หินที่เก็บแต่ละจุดให้มีขนาดหน้า ๑ " กว้าง ๒ " ยาว ๔ " ดินแต่ละจุดมีน้ำหนักไม่น้อยกว่า ๑/๒ กิโลกรัม แล้วบรรจุหีบห่อส่งให้กรมทรัพยากรธรณีตรวจวิเคราะห์ถ้าเป็นกรณีการอนุญาตอยู่ในอำนาจของอธิบดีกรมที่ดิน ให้ระบุในหนังสือนำเสนอด้วยว่าขอให้กรมทรัพยากรธรณีแจ้งผลการตรวจวิเคราะห์ให้กรมที่ดินทราบโดยตรง

๘.๓.๗ เมื่อมีการชั้นสูตรสอบสวนแล้ว ให้นายอำเภอ หรือ ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอประกาศตามแบบ ท.ด. ๒๕ โดยปิดไว้ในที่เปิดเผย ณ ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอท้องที่ ที่ทำการกำนัน และบริเวณที่ดินที่อนุญาต มีกำหนด ๓๐ วัน ไม่ว่าจะมิผู้คัดค้านหรือไม่

เมื่อดำเนินการปิดประกาศแล้ว ให้รายงานเรื่องและเหตุผลว่าสมควรจะอนุญาตหรือไม่ หรือสมควรอนุญาตภายในเขต เนื้อที่ กว้าง ยาวเท่าใด พร้อมเหตุผลเสนอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาภายใน ๗ วัน (การดำเนินงานของอำเภอหรือ กิ่งอำเภอ ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จ และส่งจังหวัดภายใน ๗๕ วัน นับแต่วันรับคำขอ)

เอกสารเรื่องราวการขอและการดำเนินการ (ยกเว้นการเก็บตัวอย่างหินหรือดิน) ต้องจัดทำ ๓๒ ชุด กรณีการขออนุญาตอยู่ในอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด เอกสารเรื่องราวการขอและการดำเนินการต้องจัดทำ ๑๕ ชุด

๘.๓.๘ กรณีการขออนุญาตที่อยู่ในอำนาจของอธิบดีกรมที่ดิน เมื่อจังหวัดได้รับเรื่องราวจากอำเภอหรือกิ่งอำเภอแล้วให้ตรวจสอบ หากปรากฏว่าการดำเนินการของอำเภอหรือกิ่งอำเภอถูกต้องตามวิธีการดังกล่าว จังหวัดต้องส่งเรื่องราวให้หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องในภูมิภาค แห่งละ ๑ ชุด เพื่อตรวจสอบแจ้งหน่วยราชการอื่น และส่งเรื่องที่เหลือทั้งหมดพร้อมความเห็นไปกรมที่ดินภายใน ๑๕ วัน

๘.๓.๙ เมื่อกรมที่ดินได้รับเรื่องจากจังหวัด ต้องตรวจสอบหากปรากฏว่าการดำเนินการของอำเภอหรือ กิ่งอำเภอ และของจังหวัดถูกต้องแล้ว ต้องดำเนินการดังนี้

(๑) ส่งรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น โครงการระเบิดและย่อยหิน (สวล.๖) ไปให้สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมพิจารณา

(๒) ส่งเรื่องการขออนุญาตและการดำเนินการให้กรรมการจัดที่ดินแห่งชาติคณะ ๑ ชุด เพื่อทำการตรวจสอบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงาน และนำผลการตรวจสอบและความเห็นเสนอต่อคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติพิจารณาในวันประชุม

(๓) นัดประชุมคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ โดยกำหนดวันนัดประชุมต้องห่างจากวันที่กรรมการ ฯ ได้รับเรื่องเพื่อทำการตรวจสอบตาม (๒) ไม่เกิน ๖๐ วัน

(๔) การอนุญาตหรือไม่อนุญาตของที่ดินต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน ๒๐ วัน นับแต่วันที่คณะกรรมการ ฯ มีมติ

๘.๓.๑๐ กรณีการอนุญาตอยู่ในอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด เมื่อจังหวัดได้รับเรื่องจากอำเภอ หรือกิ่งอำเภอ และตรวจสอบแล้วเห็นว่า การดำเนินการของอำเภอ/กิ่งอำเภอ ถูกต้องแล้ว จังหวัดต้องดำเนินการ

(๑) ส่ง สวล. ๖ ให้สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมพิจารณา

(๒) ประสานงานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

(๒.๑) สำนักงานป่าไม้จังหวัด ว่าอยู่ในเขตป่าถาวร ตามมติคณะรัฐมนตรี เรื่องเขตป่าสงวนแห่งชาติ หรือเขตอุทยานแห่งชาติ หรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หรืออยู่ในโครงการที่ทางราชการ กรมป่าไม้ จะกำหนดเป็นป่าสงวนแห่งชาติ หรือในเขตที่ทางราชการป่าไม้ได้สงวนหวงห้ามไว้หรือไม่ และมีไม้มีค่าขึ้นอยู่มากน้อยเพียงใด

(๒.๒) หน่วยทหารในเขตพื้นที่ว่าอยู่ในเขตที่มีความสำคัญกับทางยุทธศาสตร์ประการใดบ้าง ควรอนุญาตหรือไม่

(๒.๓)หน่วยศิลปากรเขตท้องที่ เพื่อทำการตรวจสอบก่อนว่าบริเวณที่ขออนุญาตมีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ หรือเป็นแหล่งโบราณคดี ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์หรือไม่อย่างไร

(๒.๔)หน่วยราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องตามแต่เห็นสมควร เช่น แขวงการทาง

การประสานงานกับหน่วยงานดังกล่าวให้ทำเป็นหนังสือ และหากต้องส่งทางไปรษณีย์ ต้องส่งโดยลงทะเบียนตอบรับ และต้องมีการเร่งรัดขอทราบผลทุกเดือน ถ้าหน่วยงานใดไม่เสนอความเห็นภายใน ๑๕๐ วัน นับแต่วันได้รับหนังสือ ถือว่าหน่วยงานนั้นให้ความเห็นชอบตามนัยมติคณะรัฐมนตรี เมื่อ ๑๑ มีนาคม ๒๕๒๙

(๓) เมื่อได้รับความเห็นจากหน่วยราชการตามข้อ (๑) และ (๒) ครบถ้วน หรือเมื่อครบกำหนด ๑๕๐ วัน แล้วยังไม่ได้รับแจ้งให้มีการนัดประชุมคณะกรรมการจังหวัดเพื่อพิจารณาภายใน ๓๐ วัน การอนุญาตหรือไม่นั้น ต้องดำเนินการให้เสร็จภายใน ๒๐ วัน นับแต่วันที่คณะกรรมการ ฯ มีมติ

๘.๓.๑๑เมื่ออธิบดีกรมที่ดินหรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณีได้อนุญาตแล้ว ต้องแจ้งให้หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องทราบด้วย หากไม่อนุญาตต้องแจ้งให้ผู้ขอทราบ

๘.๔ หลักเกณฑ์การพิจารณาอนุญาต

๘.๔.๑ ที่ดินที่จะอนุญาตต้องเป็นที่ดินของรัฐซึ่งมีลักษณะดังนี้

- (๑) เป็นที่ดินซึ่งมิได้มีบุคคลใดมีสิทธิครอบครอง
- (๒) เป็นที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกัน หากการขออนุญาตไม่ขัดต่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันของราษฎร และสภาพตำบล / องค์การบริหารส่วนตำบล (แล้วแต่กรณี) รวมทั้งผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาตามกฎหมายไม่ขัดข้อง พนักงานเจ้าหน้าที่จะอนุญาตได้เมื่อได้รับอนุมัติจากกระทรวงมหาดไทยแล้ว

(๓) ที่ดินที่มีผู้เวนคืนสิทธิในที่ดินให้แก่รัฐ หรือทอดทิ้งไม่ทำประโยชน์ หรือปล่อยให้เป็นที่รกร้างว่างเปล่า จนตกเป็นของรัฐตามประมวลกฎหมายที่ดิน

๘.๔.๒ การอนุญาตต้องอยู่ในหลักเกณฑ์ ดังนี้

(๑) ผู้ขอต้องเป็นบุคคลหรือ นิติบุคคล สัญชาติไทย และประกอบกิจการด้วยตนเอง

(๒) ไม่เป็นอันตรายต่อทรัพย์สินของแผ่นดิน และ ของเอกชนในบริเวณใกล้เคียง

(๓) จำนวนเนื้อที่ที่จะอนุญาตในจังหวัดหนึ่ง ๆ โดยผู้ขอจะขอกี่แห่งก็ตาม เมื่อรวมเนื้อที่ทั้งหมด รายหนึ่ง ๆ ต้องไม่เกิน ๑๐ ไร่ หากผู้ขอรายใด เป็นคู่สมรสของผู้ขออีกรายหนึ่ง หรือของผู้ได้รับอนุญาต เนื้อที่ที่อนุญาตเมื่อรวมกันแล้ว ไม่ควรเกิน ๑๐ ไร่

๘.๕ หลักการพิจารณาอนุญาตกรณีการระบดย่อยหิน

การระบดย่อยหิน ขุดตัดดินลูกรัง หรือหินผุ นอกจากจะพิจารณาตามข้อ ๘.๔.๒ แล้ว ที่ดินที่ขออนุญาตต้องอยู่ในหลักเกณฑ์นี้ด้วย

๘.๕.๑ กรณีการระบดย่อยหิน

(๑) บริเวณรัศมี ๕๐๐ เมตร ต้องไม่มีสิ่งปลูกสร้าง หมู่บ้าน วัด สำนักสงฆ์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ปุชนิยสถาน

(๒) การอนุญาตรายใหม่ในบริเวณที่มองไม่เห็นจากทางหลวงสายประธาน ต้องห่างจากทางหลวงสายประธานไม่น้อยกว่า ๑ กิโลเมตร สำหรับพื้นที่ที่มองเห็นจากทางหลวงสายประธาน จะอนุญาตได้เมื่อพื้นที่นั้นห่างจากทางหลวงสายประธานไม่น้อยกว่า ๕ กิโลเมตร และให้พิจารณาด้วยว่าสมควรกำหนดเป็นเงื่อนไขให้ผู้รับใบอนุญาตทำการระบดย่อยหินในระดับต่ำ เพื่อไม่ให้กระทบต่อทัศนียภาพหรือไม่ด้วย

ผู้ประกอบการที่ได้รับหรือเคยได้รับอนุญาตให้ทำการระบดย่อยหินในพื้นที่ที่อยู่ห่างจากทางหลวงสายประธานไม่ถึง ๑ กิโลเมตร

อยู่แล้ว ให้ดำเนินการในเขตพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตนั้นต่อไปได้ เว้นแต่บริเวณพื้นที่หรือผู้
ประกอบการที่มีมติคณะรัฐมนตรีห้ามระเบิดหิน (เช่น กรณีเขาสูง)

(๓) ต้องไม่เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น ๑ ตามมติคณะรัฐมนตรีที่
เกี่ยวกับการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ

กรณีพื้นที่ที่ขออนุญาตเป็นพื้นที่คุณภาพลุ่มน้ำชั้น ๒
ตามมติคณะรัฐมนตรี จะอนุญาตได้เมื่อพบว่า

(๓.๑) เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและ
ความมั่นคงของประเทศอย่างแท้จริง และไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือหาพื้นที่ดำเนินการ
ที่อื่นได้ และ

(๓.๒) เป็นกิจกรรมที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงาน
รับผิดชอบโดยตรงว่ามีลักษณะของกิจกรรมตาม (๓.๑) และมีความจำเป็นต้อง
ดำเนินการอย่างแท้จริง

(๔) การระเบิดและย่อยหินซึ่งได้รับอนุญาตมาก่อนแล้ว
ต่อมาภายหลังพื้นที่นั้นกำหนดให้เป็นพื้นที่คุณภาพลุ่มน้ำชั้น ๑ A เมื่อใบอนุญาตหมด
อายุไม่อนุญาตให้ต่อ

(๕) การระเบิดและย่อยหิน ที่ได้รับอนุญาตมาก่อนแล้ว
ต่อมาภายหลังพื้นที่ดังกล่าวถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่คุณภาพลุ่มน้ำชั้น ๑ B ให้ต่ออายุ
ได้อีก ๑ ครั้งทุกราย

(๖) ต้องไม่อยู่ในรัศมี ๒,๐๐๐ เมตร ของโบราณสถาน

(๗) ต้องไม่เป็นพื้นที่สงวนหรือหวงห้ามตามหลักเกณฑ์
ทางด้านสิ่งแวดล้อม ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อ ๑๑ มีนาคม ๒๕๒๙ คือ

(๗.๑) บริเวณที่มีแร่ธาตุที่มีค่าในปริมาณที่คุ้มค่าทาง
เศรษฐกิจ

(๗.๒) พื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร

(๗.๓) ภูเขาสูงที่มีถ้ำที่มีค้างคาว อาศัยอยู่เป็น
จำนวนมาก

ท้องถิ่น

(๗.๔) บริเวณที่เป็นเอกลักษณ์หรือสัญลักษณ์ของ

พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนทั่วไป

(๗.๕) บริเวณที่มีสถานที่ท่องเที่ยวสวยงาม และที่

นิทานพื้นบ้าน หรือ มีชื่อปรากฏในตำนานที่เล่าสืบทอดกันมา

(๗.๖) บริเวณที่มีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์

สถานที่ หรือ ถ้ำที่เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป หรือ โบราณวัตถุอันเป็นที่เคารพของชาวบ้าน ในรัศมีไม่ต่ำกว่า ๕๐๐ เมตร

(๗.๗) บริเวณที่อยู่ใกล้ถ้ำที่ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณ

ท้องถิ่น

(๗.๘) สถานที่อันเป็นที่เคารพบูชาของประชาชนใน

เพื่อประโยชน์ ดังนี้

(๗.๙) แหล่งที่มีคุณค่าทางวิชาการที่สมควรสงวนไว้

มีพืชพันธุ์ที่หายาก และมีคุณค่าทางพฤกษศาสตร์ หรือมีโครงสร้างธรณีวิทยาที่สำคัญและหายาก

(๗.๙.๑) ทางธรรมชาติวิทยา เช่น บริเวณที่

บริเวณที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และอยู่อาศัยของสัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่าคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๐๓

(๗.๙.๒) ทางนิเวศวิทยาของสัตว์ป่า เช่น

เป็นพื้นที่ป่าที่มีคุณค่ายิ่งสำหรับการศึกษาวิจัย

(๗.๙.๓) ทางวิชาการป่าไม้ เช่น บริเวณที่

ถ้ำที่มีการพบเครื่องมือและเครื่องใช้สมัยโบราณ หรือมีภาพเขียนฝาผนัง

(๗.๙.๔) ทางโบราณคดี และศิลปกรรม เช่น

แหล่งน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้นในรัศมีไม่ต่ำกว่าหนึ่งร้อยเมตรจากขอบแหล่งน้ำ

(๗.๑๐) บริเวณที่อยู่รอบ ๆ แหล่งน้ำธรรมชาติ และ

(๗.๑๑) บริเวณที่มีความงามของธรรมชาติ

๘.๕.๒ กรณีการขุดดินลูกรังหรือหินผุ ต้องไม่เป็นพื้นที่
ลักษณะ ดังนี้

- (๑) ที่ดินที่มีชั้นลูกรังและหินผุอยู่ใต้ผิวดินที่ระดับความลึกมากกว่า ๒๕ เซนติเมตร
- (๒) พื้นที่ที่มีความลาดชันมากจนเป็นเหตุให้เกิดการพังทลายในบริเวณที่ขุดลูกรัง และหินผุ หรือบริเวณใกล้เคียง
- (๓) พื้นที่ที่มีสภาพป่าสมบูรณ์
- (๔) บริเวณที่มีสภาพมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ทางโบราณคดี หรือทางศิลปกรรมและศาสนสถาน
- (๕) บริเวณที่มีความงามของธรรมชาติ
- (๖) แหล่งที่มีซากดึกดำบรรพ์ หรือโครงสร้างทางธรณีวิทยาที่สำคัญ และหายาก
- (๗) สถานที่หรือบริเวณที่ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกัน
- (๘) บริเวณที่มีแร่ธาตุที่มีค่าในปริมาณที่คุ้มค่าทางเศรษฐกิจ
- (๙) บริเวณที่อยู่ใกล้เส้นทางคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำภายในระยะ ๑๐๐ เมตร
- (๑๐) พืชพันธุ์ที่มีคุณค่าหรือหายาก
- (๑๑) แหล่งอาหารที่สำคัญของสัตว์ป่า
- (๑๒) แหล่งน้ำหรือคุณภาพน้ำ
- (๑๓) มีความลาดชันเกินร้อยละ ๓๕

๘.๖ การออกใบอนุญาต

๘.๖.๑ เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัด หรืออธิบดีกรมที่ดิน แล้วแต่กรณี เห็นสมควรอนุญาต ให้ออกใบอนุญาตตามแบบ ท.ด.๖๙ และให้ผู้ได้รับอนุญาตลงชื่อรับทราบและปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ระบุไว้หลังใบอนุญาต

การอนุญาตให้อนุญาตตามกำหนดเวลาที่สมควรกับ
กิจการที่กระทำภายในกำหนดไม่เกิน ๕ ปี นับแต่วันออกใบอนุญาต

๘.๖.๒ ผู้ว่าราชการจังหวัดหรืออธิบดีกรมที่ดิน แล้วแต่กรณี อาจ
กำหนดเงื่อนไขใด ๆ ในการอนุญาตอีกได้

๘.๖.๓ ผู้ได้รับอนุญาตต้องไม่กระทำให้พื้นดินที่ได้รับอนุญาต
หรือพื้นที่ที่ติดต่อกัน เสื่อมสภาพตามสมควร เช่น ขุดพื้นดิน หรือทำการระเบิดหินลึกจาก
พื้นดินทั่วไปเกินกว่า ๕ เมตร

๘.๖.๔ ผู้ได้รับอนุญาตต้องไม่กระทำกิจการอันเป็นการรบกวน
บุคคลอื่น เช่น ไม่ทำให้เสียงดังเกินสมควร ทำกิจการในเวลาวิกาล หรือวาง หรือตั้ง
อุปกรณ์ในการทำ หรือวัตถุต่าง ๆ เป็นการกีดขวางแก่สาธารณชน

๘.๖.๕ ผู้ได้รับอนุญาตจะโอนสิทธิให้ผู้อื่นไม่ได้ เว้นแต่การโอน
ให้ทายาทหรือตกทอดทางมรดก

๘.๗ การขอต่อใบอนุญาต

๘.๗.๑ ผู้ได้รับอนุญาตที่จะขอต่ออายุใบอนุญาต ต้องยื่นคำขอ
ตามแบบ ท.ด. ๖๔ พร้อมสำเนาแผนที่ที่ดินที่ได้รับอนุญาตและสำเนาใบอนุญาต
จำนวน ๓๒ ชุด จัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น โครงการ
ระเบิดและย่อยหิน ตามแบบ สवल. ๖ (เฉพาะกรณีระเบิดและย่อยหิน) จำนวน ๔ ชุด
ต่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ ซึ่งที่ดินนั้นตั้งอยู่
ก่อนใบอนุญาตสิ้นอายุ ๒๔๐ วัน เว้นแต่มีเหตุจำเป็นซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้อนุญาต
พิจารณาเห็นควรผ่อนผัน

กรณีพื้นที่ที่ขออนุญาตอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติหรือป่า
ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรี ผู้ขอจะต้องแนบหลักฐานการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์
ในเขตป่าของพนักงานเจ้าหน้าที่

๘.๗.๒ เมื่อได้รับคำขอและลงบัญชีรับทำการและคุมเรื่องแล้ว
นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ ต้องพิจารณาว่าสมควรต่อ

อายุใบอนุญาตหรือไม่ ด้วยเหตุผลประการใด โดยไม่ต้องสอบสวนตามแบบ ท.ด. ๖๖
ชั้นสูตรสอบสวนตามแบบ ท.ด. ๖๗ และไม่ต้องประกาศตามแบบ ท.ด.๒๕

๘.๗.๓ ในการพิจารณาให้ความเห็นตามข้อ ๘.๗.๒ ให้
นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายไป
ตรวจสอบบริเวณที่ขอต่ออายุใบอนุญาต และตรวจสอบว่าขณะนั้น พื้นที่ที่ขอต่ออายุ
ใบอนุญาตอยู่ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น ๑ หรือชั้น ๒ ตามมติคณะรัฐมนตรีหรือไม่

๘.๗.๔ การไปตรวจสอบตามข้อ ๘.๗.๓ สำหรับกรณีระเบิดและ
ย่อยหินและขุดตักดินลูกรัง หรือหินผุ ให้ปฏิบัติตาม ข้อ ๘.๓.๖ ในเรื่องการยื่นคำขอ
และดำเนินการด้วย (ในหน้า ๓๓)

๘.๗.๕ เมื่อดำเนินการตรวจสอบตามข้อ ๘.๗.๑ - ๘.๗.๔ แล้ว
ให้ดำเนินการตาม ข้อ ๘.๓.๑๐ - ๘.๓.๑๑ ในเรื่องการยื่นคำขอและดำเนินการด้วย
(ในหน้า ๓๕ - ๓๖)

๘.๗.๖ เมื่อใบอนุญาตหมดอายุ และ มีการขอต่ออายุใบ
อนุญาตในพื้นที่เดิมให้พนักงานเจ้าหน้าที่พิจารณาอนุญาตตาม ระเบียบกระทรวง
มหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์ และ วิธีการเกี่ยวกับการอนุญาตตาม มาตรา ๙
แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๓๕

๘.๘ การเพิกถอนใบอนุญาต

๘.๘.๑ เมื่อใดก็ตามที่ผู้ได้รับอนุญาตไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ระบุ
ไว้ในใบอนุญาต หรือคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามข้อ ๘.๖.๑ และ ข้อ ๘.๖.๒
(หน้า ๔๐ - ๔๑) ในเรื่องการออกใบอนุญาต หรือพนักงานเจ้าหน้าที่เห็นว่า หากผู้รับ
อนุญาตประกอบกิจการตามที่ได้รับอนุญาตต่อไปอาจเกิดอันตรายหรือความเสียหาย
ร้ายแรงขึ้นได้ รวมทั้งการจัดทำข้อมูลรายงานเท็จ (แบบ สวล.๖) อันส่งผลกระทบ
อย่างร้ายแรงต่อสภาพแวดล้อมโดยรอบ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่พิจารณาเพิกถอนการ
อนุญาตทั้งหมด หรือเพียงบางส่วนได้ตามแต่เห็นสมควร

๘.๘.๒ บรรดาคำขออนุญาตที่ปฏิบัติอยู่ระหว่างดำเนินการใน
ขั้นตอนใดก่อน ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์ และ วิธีการเกี่ยว

กับการอนุญาตตามมาตรา ๙ แห่ง ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๓๕ นี้ ใช้ บังคับ ให้ดำเนินการต่อไปได้จนกว่าจะเสร็จสิ้นตามขั้นตอน และให้ถือว่าไม่ขัดหรือ แย้งต่อระเบียบนี้ สำหรับขั้นตอนต่อไปให้ปฏิบัติตามระเบียบนี้

๙. การจัดหาผลประโยชน์ในที่ดินของรัฐ

๙.๑ หลักเกณฑ์การจัดหาผลประโยชน์

การจัดหาผลประโยชน์ในที่ดินของรัฐ สามารถทำได้ทั้งการทำให้ ที่ดินใช้ประโยชน์ได้ ซ้ำ ขาย และ เปลี่ยน ให้เช่า และ เช่าซื้อได้ โดยยึดหลักที่ค้ำนึ่งถึง การสงวนที่ดินไว้ให้อนุชนรุ่นหลัง ซึ่ง ประมวลกฎหมายที่ดินได้บัญญัติในเรื่องนี้ไว้ใน มาตรา ๑๐ และ ๑๑ ดังนี้

๙.๑.๑ การจัดหาผลประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ทำได้ทั้ง ซ้ำ ขาย และเปลี่ยน ให้เช่า และ ให้เช่าซื้อ โดยอำนาจของอธิบดีกรมที่ดิน ซึ่งหลักเกณฑ์และวิธี การจัดหาประโยชน์ ทั่วไป ต้องกำหนดโดยกฎกระทรวง ส่วนการขาย แลกเปลี่ยน และ การให้เช่าซื้อที่ดินต้องได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กล่าวคือ กรณีที่จะมีการโอน เช่น ขาย แลกเปลี่ยน หรือการให้เช่าซื้อ ซึ่งมีผลทำให้ต้อง โอนหลังจากผู้เช่าซื้อได้ชำระค่าเช่าซื้อครบถ้วนตามเงื่อนไขแล้ว ต้องได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรี ว่าการกระทรวงมหาดไทยก่อน (มาตรา ๑๐)

๙.๑.๒ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จะมอบอำนาจให้ ทบวงการเมืองอันเป็นผู้หาประโยชน์สำหรับรัฐ หรือ บำรุงท้องถิ่นได้ ตามหลักเกณฑ์ และ วิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง (มาตรา ๑๑)

๙.๒ วัตถุประสงค์ในการจัดหาผลประโยชน์

๙.๒.๑ เพื่อเป็นการจัดและทำนุบำรุงที่ดินที่ทอดทิ้งอยู่โดยไม่ได้ ทำประโยชน์ให้เป็นที่ดินที่เกิดประโยชน์ขึ้น

๙.๒.๒ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจ และความเจริญ ของท้องถิ่น

๙.๒.๓ เพื่อให้ท้องถิ่นมีรายได้สำหรับนำไปปรับปรุง บำรุงและ พัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน

๙.๓ ที่ดินที่จะนำมาจัดหาผลประโยชน์ตามประมวลกฎหมาย ที่ดิน

๙.๓.๑ ที่ดินรกร้างว่างเปล่า ที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้ง หรือ ตกกลับมาเป็นของแผ่นดินตามกฎหมายที่ดิน

๙.๓.๒ ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ราษฎรใช้ ประโยชน์ร่วมกัน แต่ราษฎรไม่ได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันต่อไปแล้ว หรือรัฐหาที่ดินอื่นให้ ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกันแทนได้ เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาถอนสภาพแล้ว

๙.๓.๓ ที่ดินอันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน ที่มีได้ใช้เพื่อสาธารณ ประโยชน์หรือมิได้สงวนไว้เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งมีได้มีบุคคล หรือทบวงการเมือง ใดมีสิทธิครอบครองอยู่

๙.๔ ผู้ที่จะดำเนินการจัดหาผลประโยชน์ได้คือ

๙.๔.๑ อธิบดีกรมที่ดิน

๙.๔.๒ ทบวงการเมืองที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

มอบหมาย ได้แก่

(๑) กระทรวง ทบวงกรมต่าง ๆ

(๒) องค์การบริหารส่วนจังหวัด

(๓) เทศบาล

(๔) สุขาภิบาล

(๕) องค์การบริหารส่วนตำบล

๙.๕ ขั้นตอนปฏิบัติในการจัดหาผลประโยชน์

กระทรวงมหาดไทยได้วางระเบียบเกี่ยวกับการจัดหาผล
ประโยชน์ในที่ดินของรัฐไว้ตามคำสั่งที่ ๑๙๓/๒๕๐๑ ลงวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๐๑
สรุปได้ดังนี้

๙.๕.๑ รายงานขอจัดหาผลประโยชน์

(๑) รายงานตามขั้นตอนไปยังกระทรวงมหาดไทยใน
เรื่อง ประวัติ ความเป็นมาของที่ดินจำนวนเนื้อที่ดิน วัตถุประสงค์ เหตุผล วิธีดำเนิน
การในการขาย แลกเปลี่ยน ให้เช่า ให้เช่าซื้อ ตลอดจนเงื่อนไขในการดำเนินงานนั้น
พร้อมกับแผนที่ตามหลักวิชาแผนที่ที่มีมาตราส่วนด้วย

(๒) ถ้าที่ดินนั้นเป็นที่ดินผืนใหญ่ หรือ จำเป็นต้องปรับ
ปรุงที่ดินนั้นให้เรียบร้อยก่อนการจัดหาผลประโยชน์ ให้เสนอโครงการและแผนผังการ
ปรับปรุง และการดำเนินการจัดหาผลประโยชน์ในที่ดินนั้น ตลอดจนงบประมาณค่าใช้จ่าย
จ่ายว่าจะใช้เงินงบประมาณของทบวงการเมืองใด จะนำรายได้จากการจัดหาผล
ประโยชน์ไปใช้ในกิจการใด

(๓) กรณีที่มีวัตถุประสงค์เพื่อขาย แลกเปลี่ยน และให้
เช่าซื้อ อันเป็นการจำหน่ายที่ดินของรัฐให้หมดไปนั้น ต้องชี้แจงความจำเป็นและ
เหตุผลโดยละเอียดว่ารัฐไม่มีความจำเป็นต้องสงวนที่ดินแปลงนั้นไว้เพื่ออนาคต

(๔) กรณีที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เช่าที่ดินสำหรับปลูก
สร้างอาคาร หรือถาวรวัตถุให้พิจารณาเสนอเงื่อนไขที่จะให้อาคารหรือถาวรวัตถุนั้น
ตกเป็นของรัฐภายในกำหนดเวลาหรือไม่ประการใดด้วย

(๕) ให้แจ้งความประสงค์ว่า การจัดหาผลประโยชน์ใน
ที่ดินแปลงนั้นจะให้จัดในนามของอธิบดีกรมที่ดิน หรือ จะให้มอบหมายให้ทบวงการ
เมืองใดเป็นผู้จัดและดำเนินการ

กรณีที่ที่ดินที่จะขอจัดหาผลประโยชน์เป็นที่สาธารณ
-ประโยชน์เล็กใช้ หรือยังใช้อยู่แต่หากราชการได้หาที่ดินแห่งอื่นให้ใช้ร่วมกันแทน ก่อน
ที่จะดำเนินการหรือขอถอนสภาพ ต้องพิจารณาโดยรอบคอบว่า ที่ดินนี้ไม่อยู่ในเขตผัง
เมืองรวม โครงการ หรือมีความจำเป็นต้องจัดให้ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกันใช้

ประโยชน์ในราชการ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค หรือส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงประโยชน์หรือความจำเป็นในอนาคตด้วย

๙.๕.๒ การพิจารณาให้จัดหาผลประโยชน์

(๑) หากอธิบดีกรมที่ดิน มิได้ดำเนินการจัดหาผลประโยชน์เองและเห็นควรที่จะมอบหมายให้ทบวงการเมืองอื่นเป็นผู้ดำเนินการ ให้อธิบดีกรมที่ดินทำรายงานเสนอให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยพิจารณา

(๒) เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมอบหมายแล้วต้องประกาศการมอบหมายในราชกิจจานุเบกษา และต้องระบุถึง เขตที่ดิน จำนวนที่ดิน ซึ่งทบวงการเมืองและกิจการที่มอบหมายรวมถึงความประสงค์ให้จัดหาผลประโยชน์สำหรับรัฐ หรือบำรุงท้องถิ่นด้วย (กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๐๐ ข้อ ๕)

๙.๕.๓ การดำเนินการเมื่อได้รับมอบหมายให้จัดหาผลประโยชน์แล้ว

(๑) ให้อธิบดีหรือหัวหน้าทบวงการเมืองที่ได้รับมอบหมายแล้วแต่กรณี ประกาศวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินการ วิธีการ และรายละเอียดในการจัดหาผลประโยชน์ให้ประชาชนทราบล่วงหน้าก่อนดำเนินการจัดหาผลประโยชน์ไม่น้อยกว่า ๓๐ วัน ประกาศนั้นต้องปิดไว้ ณ สำนักงานที่ดินจังหวัด หรือสำนักงานที่ดินสาขา ๑ ฉบับ ณ ที่ว่าการอำเภอ หรือกิ่งอำเภอท้องที่ ๑ ฉบับ ที่บ้านกำนัน ๑ ฉบับ และในที่เปิดเผยในบริเวณที่ดินนั้น ๑ ฉบับ (กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๐๐ ข้อ ๖)

หากเป็นกรณีที่อาจได้รับผลประโยชน์เป็นเงินปีหนึ่งเกินกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท หรือเกี่ยวข้องกับส่วนได้เสียของประชาชนเป็นส่วนใหญ่ จะประกาศโฆษณาทางหนังสือพิมพ์รายวันด้วยก็ได้

(๒) ผู้ได้รับมอบหมายให้จัดหาผลประโยชน์ ทบวงการเมือง หรืออธิบดีกรมที่ดินเป็นผู้จัดหาผลประโยชน์เอง แล้วแต่กรณี ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อดำเนินการจัดหาผลประโยชน์มีจำนวนไม่น้อยกว่า ๓ คน

คณะกรรมการนี้มีหน้าที่พิจารณาเสนอความเห็นต่ออธิบดีกรมที่ดินหรือหัวหน้าทบวงการเมืองนั้น ๆ แล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาสั่งการ

(๓) ทบวงการเมืองที่ได้รับมอบหมายให้จัดหาผลประโยชน์ต้องจัดทำทะเบียนที่จัดหาผลประโยชน์โดยการให้เช่า และการให้เช่าซื้อตามแบบที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด รวม ๓ ชุด เพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐานที่ทบวงการเมืองนั้น ๑ ชุด จังหวัด ๑ ชุด และ กรมที่ดิน ๑ ชุด

หากมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรายการในทะเบียนต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้ตรงกันทั้ง ๓ ชุด โดยส่งรายการที่เปลี่ยนแปลงแก้ไขให้จังหวัดและกรมที่ดินทราบด้วย

๙.๕.๔ วิธีการขาย แลกเปลี่ยน ให้เช่า ให้เช่าซื้อ

มีการกำหนดวิธีการขาย แลกเปลี่ยน ให้เช่า และให้เช่าซื้อไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๐๐ แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงฉบับที่ ๒๐ พ.ศ. ๒๕๑๕ ดังนี้

(๑) การขายที่ดินให้กระทำโดยวิธีการขายทอดตลาด
เว้นแต่

(๑.๑) การขายที่ดินในกรณีที่มีผู้เช่าหรือผู้อาศัยอยู่ในที่ดินนั้น ติดต่อกันไม่น้อยกว่า ๕ ปี ให้ใช้วิธีกำหนดราคาขายตามราคาตลาด และเปิดโอกาสให้ผู้เช่าผู้อาศัย รวมถึงทายาทผู้เช่า หรือผู้อาศัย แล้วแต่กรณี มีโอกาสซื้อได้ก่อนผู้อื่น เมื่อไม่เป็นที่ตกลงกันให้ทำโดยวิธีการขายทอดตลาด หรือ

(๑.๒) การขายที่ดินแก่บุคคลผู้มีส่วนได้เสีย หรือได้ช่วยทำประโยชน์ในที่ดินให้กระทำโดยวิธีกำหนดราคา แต่ถ้าบุคคลดังกล่าวหลายคนประสงค์จะซื้อที่ดินแปลงเดียวกัน และอาจตกลงกันได้ ให้กระทำโดยวิธีประกวดราคา

(๒) การแลกเปลี่ยนที่ดิน ให้แลกเปลี่ยนกับที่ดินที่มีราคาใกล้เคียงกันโดยรวม วัตถุประสงค์และประโยชน์ของการแลกเปลี่ยนนั้น

(๓) การให้เช่าที่ดิน ให้กำหนดราคาค่าเช่า โดยคำนึงถึงสภาพแห่งท้องที่ประกอบกับทุนที่ได้ลงไปที่ดินนั้น

กรณีให้เช่าที่ดินสำหรับอยู่อาศัย ถ้าผู้ประสงค์จะเช่ามีหลายคนเกินกว่าที่ดินที่กำหนดไว้ ให้พิจารณาคัดเลือกบุคคลที่มีความจำเป็น และได้รับความเดือดร้อนเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยมากกว่าเช่าก่อนตามลำดับ

การให้เช่าที่ดินแก่บุคคลผู้มีส่วนได้เสีย หรือได้ช่วยทำประโยชน์ในที่ดินนั้นให้กระทำโดยวิธีกำหนดราคาค่าเช่า แต่ถ้าบุคคลดังกล่าวหลายคนประสงค์จะเช่าที่ดินแปลงเดียวกันและไม่อาจตกลงกันได้ ให้กระทำโดยวิธีการประกวดราคา ค่าเช่า

กรณีให้เช่าที่ดินที่ถูกกันออกจากที่ดินที่ทางราชการไม่ออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน ถ้าผู้ขอเช่าเป็นผู้ได้ครอบครองที่ดินนั้น ให้กำหนดอัตราค่าเช่าปานกลางที่มีการเช่าอยู่ในท้องที่นั้นในวันทำสัญญาเช่า และไม่ให้มีการเช่าช่วงหรือโอนสิทธิการเช่าให้แก่บุคคลอื่น

(๔) การให้เช่าซื้อที่ดิน ให้กำหนดจำนวนเงินและระยะเวลาการส่งใช้เงินเป็นคราว ๆ โดยคำนึงถึงสภาพแห่งท้องที่ประกอบกับทุนที่ได้ลงไป ในที่ดินนั้น

ถ้ามีผู้ประสงค์จะเช่าซื้อหลายคนเกินกว่าที่ดินที่กำหนดไว้ ต้องดำเนินการเช่าซื้อโดยวิธีจับสลาก เว้นแต่การเช่าซื้อที่ดินสำหรับอยู่อาศัย ต้องพิจารณาคัดเลือกบุคคลที่มีความจำเป็นและได้รับความเดือดร้อนเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยมากกว่าได้เช่าซื้อก่อนตามลำดับ

กรณีให้เช่าซื้อที่ดินที่ถูกดันออกจากที่ดินที่ทางราชการไม่ออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน ถ้าผู้ขอเช่าซื้อเป็นผู้ได้ครอบครองที่ดินนั้น ให้ถือเอาราคาประเมินทุนทรัพย์ในการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดินในวันทำสัญญาเช่าซื้อเป็นราคาให้เช่าซื้อ การชำระค่าเช่าซื้อจะแบ่งเป็นงวด แต่งวดจะชำระเป็นรายปี หรือหลายปีต่องวดก็ได้ แต่ต้องชำระให้เสร็จสิ้นภายใน ๒๐ ปี

ค่าเช่าและค่าเช่าซื้อที่ได้จากที่ดินรายได้ให้เป็นรายได้ของราชการบริหารส่วนท้องถิ่นที่ดินนั้นตั้งอยู่ และให้นำไปบำรุงท้องถิ่นนั้น

การพิจารณาให้เช่า หรือให้เช่าซื้อที่ดินที่ถูกกันออก
จากที่ดินที่ทางราชการไม่ออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน ผู้ว่าราชการจังหวัดจะเป็นผู้
พิจารณาตามควรแก่กรณี

๑๐. การให้สัมปทานที่ดิน

ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๑๒ บัญญัติว่า " ที่ดินของรัฐที่ไม่มี
บุคคลใดมีสิทธิครอบครองรัฐมนตรีมีอำนาจให้สัมปทาน ให้หรือให้ใช้ในระยะเวลาอัน
จำกัด ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง บทบัญญัติ
ในมาตรานี้ ไม่กระทบกระเทือนถึงกฎหมายว่าด้วยการเหมืองแร่และการป่าไม้ "

๑๐.๑ ขั้นตอนการดำเนินการ

กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในทาง
ปฏิบัติไว้ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๐๐ แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวง
ฉบับที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๐๓ และฉบับที่ ๒๑ พ.ศ. ๒๕๑๕ และคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่
๑๙๔/๒๕๐๑ เรื่อง ระเบียบการให้สัมปทานในที่ดินของรัฐตามประมวลกฎหมายที่ดิน
ลงวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๐๑ สรุปได้ดังนี้

๑๐.๑.๑ การยื่นคำขอ

(๑) ผู้ยื่น คำขอ ตามแบบ ท.ด.๗๓ ต่อนายอำเภอ
ท้องที่ ๕ ชุด พร้อมด้วยแผนที่ ๑๐ ชุด แผนที่ดังกล่าวต้องแสดงเขตที่ดินและ
ภูมิประเทศในบริเวณที่ขอสัมปทาน มีรัศมีห่างจากเขตที่ดินออกไปด้านละอย่างน้อย
๓๐๐ เมตร และให้แสดงว่ามีสิ่งปลูกสร้าง พืชพันธุ์ไม้ หรือทรัพยากรมีค่าอย่างใด
บ้างหรือไม่ กับแสดงแผนผังที่จะใช้ที่ดินนั้นกระทำการโดยละเอียด

(๒) กรณีที่ดินที่ขอสัมปทานมีพื้นที่คาบเกี่ยวกับ ๒
อำเภอ ให้ยื่นคำขอต่อนายอำเภอท้องที่ซึ่งมีที่ดินส่วนใหญ่ตั้งอยู่ แล้วให้นายอำเภอ
ท้องที่ส่งเรื่องราวให้นายอำเภอท้องที่อีกท้องที่หนึ่งร่วมออกความเห็น (หนังสือกรม
ที่ดินที่ ๖๔๔๒/๒๕๐๕ ลงวันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๒๕)

๑๐.๑.๒ การดำเนินการของอำเภอ

(๑) เมื่อผู้ขอ นำคำขอพร้อมด้วยแผนที่มายื่นให้อำเภอตรวจคำขอและแผนที่ว่ามีรายการและจำนวนครบถ้วนหรือไม่ เมื่อไม่มีข้อบกพร่องให้ลงบัญชีตามแบบ ท.ด. ๖๕ การลงบัญชีต้องลงตามลำดับตั้งแต่เลข ๑ ไปจนหมด พ.ศ. เมื่อขึ้น พ.ศ. ใหม่ให้เขียนไว้กลางหน้ากระดาษให้ทราบว่า พ.ศ. ใด แล้วตั้งต้นใหม่ด้วยเลข ๑ เมื่อลงบัญชีแล้วให้นำเลขที่ตามบัญชีมาลงในช่องเลขที่ในคำขอ โดยเขียนเลขที่หน้า พ.ศ. เช่น ๑ / ๒๕๐๐

(๒) เมื่ออำเภอรับคำขอและลงบัญชีแล้ว ให้ดำเนินการสอบสวนข้อเท็จจริงพร้อมวัตถุประสงค์ และเหตุผลในการขอสัมปทานตามแบบพิมพ์ ท.ด.๖๖

(๓) มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ออกไปทำการรังวัดชั้นสูตรสอบสวน โดยใช้แบบพิมพ์ ท.ด. ๖๗ ผู้ที่ทำการรังวัดชั้นสูตรสอบสวนต้องเป็นช่างรังวัด (หนังสือกรมที่ดินที่ มท ๐๖๐๗ / ว๒๐๓๓๓ ลงวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๒๑)

(๔) เมื่อดำเนินการรังวัดชั้นสูตรสอบสวนเสร็จ อำเภอประกาศตามแบบ ท.ด. ๒๕ (เดิมใช้แบบ ท.ด. ๖๘) มีกำหนด ๓๐ วัน ปิดประกาศ ณ สำนักงานที่ดินจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ ที่ว่าการกำนัน และบริเวณที่ดินเมื่อครบกำหนดแล้วจะมีผู้คัดค้านหรือไม่ก็ตาม ให้อำเภอเสนอความเห็นพร้อมส่งเรื่องไปจังหวัด

๑๐.๑.๓ การดำเนินการของจังหวัด

(๑) ตรวจสอบขั้นตอนการดำเนินการของอำเภอว่าครบถ้วนถูกต้องหรือไม่ หากมีข้อบกพร่องให้แจ้งอำเภอแก้ไขเพิ่มเติม

(๒) ประสานงานกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง พิจารณาให้ความเห็น เช่น ป่าไม้ ฝ่ายทหาร ฯลฯ (หน่วยงานเจ้าสังกัดของคณะกรรมการพิจารณาเรื่องราขอสัมปทานตามมาตรา ๑๒)

(๓) เมื่อส่วนราชการที่เกี่ยวข้องแจ้งผลการพิจารณาแล้ว เจ้าหน้าที่นัดประชุมคณะกรรมการพิจารณาเรื่องการขอสัมปทาน ตาม มาตรา ๑๒ (หนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ มท ๐๖๐๔/ว๓๙๘ ลงวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๑๖)

(๔) จังหวัดส่งเรื่องราวทั้งหมด พร้อมความเห็นของคณะกรรมการ (มติที่ประชุม) และความเห็นของจังหวัดไปยังกรมที่ดิน

๑๐.๑.๔ การดำเนินการของกรมที่ดิน

(๑) ตรวจสอบขั้นตอนการดำเนินการของอำเภอและจังหวัดว่าถูกต้อง ครบถ้วนหรือไม่ หากมีข้อบกพร่องให้จังหวัดพิจารณาแก้ไข เพิ่มเติม

(๒) เจ้าหน้าที่นัดประชุมคณะกรรมการพิจารณาเรื่องราวขอสัมปทานตามมาตรา ๑๒ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

(๓) นำเรื่องทั้งหมดพร้อมมติที่ประชุมและความเห็นเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พิจารณา

๑๐.๑.๕ หลักเกณฑ์การให้สัมปทาน

(๑) ผู้ขอต้องเป็นผู้มีความประพฤติดี

(๒) มีความสามารถและมีปัจจัยที่จะกระทำกิจการที่ได้รับสัมปทานให้เป็นผลสำเร็จได้

(๓) ที่ดินที่จะให้สัมปทานต้องเหมาะสมกับกิจการ ไม่เสื่อมเสียต่อเศรษฐกิจของประเทศไม่ขัดต่อสาธารณประโยชน์ ไม่เป็นอันตรายต่อทรัพย์สิน หรือขัดต่อสวัสดิภาพของประชาชน

กรณีขอสัมปทานที่ดินซึ่งถูกกันออกจากที่ดินที่ทางราชการไม่ออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน ผู้ขอสัมปทานต้องเป็นผู้ที่ได้ครอบครองที่ดินนั้น

(๔) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขใด ๆ ไว้ในสัมปทานและกำหนดอายุสัมปทานตามที่เหมาะสมแก่กิจการนั้น แต่ไม่เกิน ๒๐ ปี ในกรณีที่จะให้ผู้ใดเกินต้องได้รับอนุญาตจากคณะรัฐมนตรีก่อนเป็น ราย ๆ ไป

สัมปทานบัตรให้จัดทำเป็น ๔ ฉบับ เก็บรักษาไว้ที่กรมที่ดิน จังหวัด อำเภอท้องที่แห่งละ ๑ ฉบับ และให้ผู้รับสัมปทานถือไว้ ๑ ฉบับ

๑๐.๑.๖ การขอเลิก ขอรับมรดก ขอรับโอนสัมปทาน

(๑) ถ้าผู้รับสัมปทานไม่มีความประสงค์จะทำ
กิจการที่ได้รับสัมปทานต่อไป ให้ยื่นเรื่องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยโดยผ่าน
นายอำเภอท้องที่ ตามลำดับ และให้สัมปทานนั้นสิ้นอายุนับแต่วันที่รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงมหาดไทยอนุมัติ

(๒) กรณีที่ผู้รับสัมปทานเป็นบุคคลธรรมดา เมื่อผู้
รับสัมปทานถึงแก่กรรม ทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียคนใดมีความประสงค์จะถือ
สัมปทานนั้นต่อไปให้ยื่นเรื่องราวต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ตามแบบ
ท.ด. ๗๓ โดยผ่านนายอำเภอท้องที่ตามลำดับภายใน ๙๐ วัน นับแต่วันที่ผู้รับ
สัมปทานถึงแก่กรรม ถ้าไม่มีผู้ใดยื่นเรื่องราวภายในกำหนดเวลาให้ถือว่าสัมปทานนี้
สิ้นอายุในวันที่ครบกำหนด ๙๐ วัน

(๓) ถ้าผู้รับสัมปทานมีความประสงค์ จะโอน
สัมปทานให้แก่ผู้อื่น ให้ผู้โอนและผู้รับโอนยื่นเรื่องราวต่อรัฐมนตรีโดยผ่านนายอำเภอ
ท้องที่ ตามลำดับ เมื่อรัฐมนตรีพิจารณาเห็นสมควรอนุญาตให้โอนได้

ผู้รับโอนยอมได้รับช่วงสิทธิและหน้าที่ในกิจการ
ของสัมปทานนั้นต่อไปเท่าที่ผู้รับสัมปทานเดิมมีอยู่

บทที่ ๓ ที่ราชพัสดุ

land ๔

ความหมาย

พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๔ บัญญัติว่าที่ราชพัสดุ หมายถึงอสังหาริมทรัพย์อันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินทุกชนิด เว้นแต่สาธารณสมบัติของแผ่นดินดังต่อไปนี้

๑. ที่ดินรกร้างว่างเปล่าและที่ดินซึ่งมีผู้เวนคือหรือทอดทิ้งหรือกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดิน

๒. อสังหาริมทรัพย์สำหรับพลเมืองใช้หรือ สงวนไว้เพื่อประโยชน์ของบ้านเมืองใช้ร่วมกัน เป็นต้นว่า ที่ชายตลิ่ง ทางน้ำ ทางหลวง ทะเลสาบ

ส่วนอสังหาริมทรัพย์ของรัฐวิสาหกิจที่เป็นนิติบุคคลและขององค์การปกครองท้องถิ่นไม่ถือว่าเป็นที่ราชพัสดุ

นอกจากนี้ตามมาตรา ๘ สามารถยืนยันได้ว่าที่ราชพัสดุแบ่งได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

๑. ที่ราชพัสดุในส่วนที่เป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ เช่น ที่ตั้งศูนย์ราชการ หรือหน่วยราชการต่าง ๆ

๒. ที่ราชพัสดุอื่นที่มีได้ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ

ผู้ถือกรรมสิทธิ์

มาตรา ๕ กำหนดให้กระทรวงการคลัง เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ในที่ราชพัสดรรวมถึงที่ราชพัสดุ ที่กระทรวง ทบวง กรม ได้มาโดยการเวนคืน หรือแลกเปลี่ยนหรือโดยประการอื่นให้กระทรวงการคลังเข้าถือกรรมสิทธิ์ในที่ราชพัสดุนั้น ยกเว้นที่ดินที่ได้มาโดยการเวนคืนตามกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูปที่ดินหรือเกษตรกรรม

ส่วนที่ราชพัสดุในท้องที่ใดที่ยังไม่ได้สำรวจรายการเพื่อขึ้นทะเบียนที่ราชพัสดุดกลางกรมธนารักษ์ต้องทำความตกลงกับ กระทรวง ทบวง กรม ซึ่งเป็นผู้ปกครองดูแลหรือใช้ประโยชน์ในที่ราชพัสดุนั้น เพื่อสำรวจรายการขึ้นทะเบียนที่ราชพัสดุดกลาง และกรมธนารักษ์ต้องแจ้งราชพัสดุจังหวัดเพื่อลงทะเบียนของจังหวัดให้ถูกต้องตรงกัน (ข้อ ๔)

๓. หนังสือสำคัญสำหรับที่ดิน

ที่ราชพัสดุแปลงใดยังไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่ดิน กรมธนารักษ์จะเป็น ผู้ดำเนินการให้ได้มาซึ่งหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินนั้น โดยใช้งบประมาณจากกรมธนารักษ์ (ตามกฎหมายกระทรวง พ.ศ. ๒๕๑๙ ข้อ ๕, ๙ ซึ่งออกโดยอาศัยความตามมาตรา ๖ และ มาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘)

๔. การเก็บรักษาหนังสือสำคัญ

ใน กรุงเทพมหานคร กรมธนารักษ์เป็นผู้จัดทำบัญชีหนังสือสำคัญ และเป็นผู้เก็บรักษา

ใน เขตจังหวัด ราชพัสดุจังหวัดเป็นผู้จัดทำบัญชี ส่วนการเก็บรักษาหนังสือสำคัญ ให้ฝากคลังจังหวัดไว้ในลักษณะหีบห่อ

ต้องมีการตรวจสอบหนังสือสำคัญ อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง (ตามกฎหมายกระทรวง พ.ศ. ๒๕๑๙ ข้อ ๗ - ๘ ซึ่งออกโดยอาศัยความตามมาตรา ๖ และ มาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘)

๕. การรังวัดตามประมวลกฎหมายที่ดิน

การขอรังวัด การขอให้พิสูจน์สอบสวนการทำประโยชน์ หรือการขอให้ตรวจสอบเนื้อที่ในเขตกรุงเทพมหานคร กรมธนารักษ์จะเป็นผู้ยื่นคำขอ ส่วนในจังหวัดอื่น เป็นหน้าที่ของราชพัสดุ จังหวัด

ส่วนการสำรวจรังวัด ให้ถ้อยคำต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ระวางชี้แนวเขตที่ดิน และลงนามในรับรองแนวเขตที่ดิน ในเขตกรุงเทพมหานคร กรมธนารักษ์ร่วมกับ

การถอนสภาพการเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินหรือการถอนการหวงห้าม

ที่ราชพัสดุที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน โดยเฉพาะ หรือที่ราชพัสดุที่ทางราชการหวงห้ามไว้ เมื่อเลิกใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินหรือเมื่อสิ้นสภาพการเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินแล้ว หรือ ทางราชการไม่ต้องการจะหวงห้ามต่อไป ต้องถอนสภาพการเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน หรือถอนการหวงห้าม โดยให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา (ตามมาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘)

การปกครองดูแลและบำรุงรักษาที่ราชพัสดุ

๑. องค์การบริหาร

มาตรา ๖ กำหนดให้คณะกรรมการที่ราชพัสดุ ซึ่งประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นประธาน ปลัดกระทรวงกลาโหม ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม อธิบดีกรมที่ดิน อธิบดีกรมการผังเมืองเป็นกรรมการ อธิบดีกรมธนารักษ์เป็นกรรมการและเลขานุการ และผู้อำนวยการกองรักษาที่หลวง กรมธนารักษ์เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ มีหน้าที่กำหนดนโยบาย หลักเกณฑ์และวิธีการในการปกครอง ดูแล บำรุงรักษาใช้และจัดหาประโยชน์ ในที่ราชพัสดุ โดยหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดจะต้องตราเป็นกฎกระทรวง

๒. การขึ้นทะเบียนที่ราชพัสดุ

กฎกระทรวง พ.ศ. ๒๕๑๙ ข้อ ๑ - ๔ ซึ่งออกโดยอาศัยความตามมาตรา ๖ และ มาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘ กำหนดว่าการขึ้นทะเบียนที่ราชพัสดุต้องจัดทำเป็นทะเบียนที่ราชพัสดุกกลาง และทุกจังหวัดต้องมีทะเบียนที่ราชพัสดุของจังหวัด ซึ่งต้องตรงกับทะเบียนที่ราชพัสดุกกลาง ราชพัสดุจังหวัดจะเป็นผู้จัดทำและรักษาทะเบียนดังกล่าว สำหรับในเขตกรุงเทพมหานคร กรมธนารักษ์จะเป็นผู้จัดทำและรักษาทะเบียนที่ราชพัสดุของกรุงเทพมหานคร (ทะเบียนที่จัดทำขึ้นต้องมีแผนที่ตั้งและอาณาเขตของที่ราชพัสดุนั้น ๆ ด้วย)

ส่วนที่ราชพัสดุในท้องที่ใดที่ยังไม่ได้สำรวจรายการเพื่อขึ้นทะเบียนที่ราชพัสดุกกลางกรมธนารักษ์ต้องทำความตกลงกับ กระทรวง ทบวง กรม ซึ่งเป็นผู้ปกครองดูแลหรือใช้ประโยชน์ในที่ราชพัสดุนั้น เพื่อสำรวจรายการขึ้นทะเบียนที่ราชพัสดุกกลาง และกรมธนารักษ์ต้องแจ้งราชพัสดุจังหวัดเพื่อลงทะเบียนของจังหวัดให้ถูกต้องตรงกัน (ข้อ ๔)

๓. หนังสือสำคัญสำหรับที่ดิน

ที่ราชพัสดุแปลงใดยังไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่ดิน กรมธนารักษ์จะเป็น ผู้ดำเนินการให้ได้มาซึ่งหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินนั้น โดยใช้งบประมาณจากกรมธนารักษ์ (ตามกฎหมายกระทรวง พ.ศ. ๒๕๑๙ ข้อ ๕, ๙ ซึ่งออกโดยอาศัยความตามมาตรา ๖ และ มาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘)

๔. การเก็บรักษาหนังสือสำคัญ

ใน กรุงเทพมหานคร กรมธนารักษ์เป็นผู้จัดทำบัญชีหนังสือสำคัญ และเป็นผู้เก็บรักษา

ใน เขตจังหวัด ราชพัสดุจังหวัดเป็นผู้จัดทำบัญชี ส่วนการเก็บรักษาหนังสือสำคัญ ให้ฝากคลังจังหวัดไว้ในลักษณะหีบห่อ

ต้องมีการตรวจสอบหนังสือสำคัญ อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง (ตามกฎหมายกระทรวง พ.ศ. ๒๕๑๙ ข้อ ๗ - ๘ ซึ่งออกโดยอาศัยความตามมาตรา ๖ และ มาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘)

๕. การรังวัดตามประมวลกฎหมายที่ดิน

การขอรังวัด การขอให้พิสูจน์สอบสวนการทำประโยชน์ หรือการขอให้ตรวจสอบเนื้อที่ในเขตกรุงเทพมหานคร กรมธนารักษ์จะเป็นผู้ยื่นคำขอ ส่วนในจังหวัดอื่น เป็นหน้าที่ของราชพัสดุ จังหวัด

ส่วนการสำรวจรังวัด ให้ถ้อยคำต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ระวางชี้แนวเขตที่ดิน และลงนามในรับรองแนวเขตที่ดิน ในเขตกรุงเทพมหานคร กรมธนารักษ์ร่วมกับ

กระทรวง ทบวง กรม หรือองค์การปกครองท้องถิ่น ที่เป็นผู้ปกครองดูแลหรือใช้ประโยชน์ในที่ดินราชพัสดุนั้นเป็นผู้รับผิดชอบ ในเขตจังหวัดอื่น ราชพัสดุจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบแทนกรมธนารักษ์ โดยใช้งบประมาณดำเนินงานจากกรมธนารักษ์ (ตามกฎหมายกระทรวง พ.ศ. ๒๕๑๙ ข้อ ๖,๗, และ ๙ ซึ่งออกโดยอาศัยความตามมาตรา ๖ และ มาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติที่ดินราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘)

การใช้ประโยชน์

๑. ผู้มีหน้าที่ใช้และจัดหาประโยชน์

การใช้ที่ดินราชพัสดุ ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการที่ดินราชพัสดุ กำหนด โดยตราเป็นกฎกระทรวง จึงกล่าวได้ว่าคณะกรรมการที่ดินราชพัสดุ เป็นผู้มีหน้าที่ใช้และจัดหาประโยชน์ที่ดินราชพัสดุ (ตามมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติที่ดินราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘)

๒. การดำเนินการเพื่อใช้ที่ดินราชพัสดุ

กระทรวง ทบวง กรม และองค์การปกครองท้องถิ่นที่จะใช้ที่ดินราชพัสดุเพื่อประโยชน์ในทางราชการ ต้องดำเนินการดังนี้ (กฎกระทรวง ๒๕๑๙ ข้อ ๑๐, ๑๑ ออกตามความในพระราชบัญญัติที่ดินราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๖ และ ๑๒)

เขตกรุงเทพมหานคร ต้องทำความตกลงกับกรมธนารักษ์

เขตจังหวัดอื่น ต้องแจ้งการขอใช้ต่อผู้ว่าราชการจังหวัด เมื่อได้รับความยินยอมจากผู้ว่าราชการจังหวัด ให้ทำความตกลงกับกรมธนารักษ์ และกรมธนารักษ์จะพิจารณาอนุญาตให้ใช้ที่ดังกล่าวได้ตามที่จำเป็นและสมควร โดยกรมธนารักษ์จะพิจารณาและแจ้งให้ กระทรวง ทบวง กรม หรือองค์การปกครองท้องถิ่น นั้น ๆ ทราบภายใน ๓๐ วัน นับจากวันที่รับคำขอ หากมีเหตุอันควรสามารถขยายกำหนดเวลาดังกล่าวออกไปได้อีกไม่เกิน ๖๐ วัน สำหรับกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณา อนุญาตที่ไม่อาจตกลงกันได้ระหว่าง ๒ ฝ่าย คณะกรรมการที่ดินราชพัสดุจะเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาด

๓. การปลูกสร้างอาคารในที่ราชพัสดุ (กฎกระทรวง พ.ศ. ๒๕๑๙
ข้อ ๑๒ ออกตามความในพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๖
และ มาตรา ๑๒)

กระทรวง ทบวง กรมใด ปลูกสร้างอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างในที่
ราชพัสดุ หรือที่ดินอื่น รวมถึงการดัดแปลง หรือต่อเติมอาคาร/ สิ่งปลูกสร้างที่มีมูลค่า
ไม่ต่ำกว่า ๑๐๐,๐๐๐ บาทด้วย ต้องแจ้งให้กรมธนารักษ์ทราบ ตามแบบที่กรมธนารักษ์
กำหนดภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ปลูกสร้างเสร็จ เพื่อจะได้ดำเนินการขึ้นทะเบียน
ที่ราชพัสดุ

๔. การส่งคืนที่ราชพัสดุ (กฎกระทรวง พ.ศ. ๒๕๑๙ ข้อ ๑๓, ๑๔
ออกตามความใน พระราชบัญญัติ ที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘ ม.๖, ม.๑๒)

กระทรวง ทบวง กรม หรือ องค์การปกครองท้องถิ่นที่ได้รับอนุญาต
ให้ใช้หรือครอบครองที่ราชพัสดุ ต้องส่งคืนที่ราชพัสดุ เมื่อ

๔.๑ เลิกใช้ประโยชน์ ส่งคืนกรมธนารักษ์ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันเลิก
ใช้ประโยชน์

๔.๒ มิได้ใช้ประโยชน์ ตามที่ได้รับอนุญาต

๔.๓ ใช้ประโยชน์ไม่ครบถ้วนตามที่ได้รับอนุญาต

กรณีที่ ๒ และ ๓ ต้องส่งคืนภายใน ๓๐ วัน นับตั้งแต่วันครบ
กำหนด ๓ ปี ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้หรือครอบครองที่ราชพัสดุ แต่ถ้ายังมีความจำเป็น
ต้องใช้ที่ดินเพื่อเป็นประโยชน์ในทางราชการต่อไป ต้องทำความตกลงกับกรมธนารักษ์
โดยชี้แจงเหตุผลความจำเป็นให้ทราบก่อนถึงกำหนดเวลาที่ต้องส่งคืนไม่น้อยกว่า
๖ เดือนตามแบบที่กรมธนารักษ์กำหนด

๔.๔ ใช้ประโยชน์ผิดไปจากที่ได้รับอนุญาต (หากจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง
แปลงการใช้ประโยชน์ต้องทำความตกลงกับกรมธนารักษ์ก่อน) หรือ

๔.๕ เข้าครอบครองใช้ประโยชน์โดยมิได้รับอนุญาตก่อน

กรณีที่ ๔ - ๕ ต้องส่งคืนภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งให้ส่งคืนที่ราชพัสดุ แต่ถ้ายังมีความจำเป็นต้องใช้ที่ดินนั้นเพื่อประโยชน์ทางราชการ ให้ทำความตกลงกับกรมธนารักษ์ ภายใน ๓๐ วัน นับจากวันที่ได้รับแจ้ง

หากมีปัญหาเกี่ยวกับการเวนคืนที่ราชพัสดุหรือการใช้ประโยชน์ที่ราชพัสดุที่ไม่สามารถทำความตกลงกันได้ระหว่าง กระทรวง ทบวง กรม หรือองค์การปกครองท้องถิ่นกับกรมธนารักษ์ คณะกรรมการที่ราชพัสดุจะต้องเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาด

กระทรวง ทบวง กรม หรือองค์การปกครองท้องถิ่น ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้หรือครอบครองที่ราชพัสดุ ต้องดูแลบำรุงรักษาที่ราชพัสดุเหมือนทรัพย์สินของตนเองและต้องอนุญาตให้ผู้แทนของกรมธนารักษ์เข้าตรวจสอบทรัพย์สินนั้น ๆ ได้เป็นครั้งคราว ในเวลาและระยะอันควร ถ้าหน่วยงานดังกล่าวมิได้ดูแลรักษาที่ดินนั้น จนเห็นว่าจะเกิดความเสียหายต่อที่ดินนั้น กรมธนารักษ์ต้องแจ้งให้หน่วยงานนั้นจัดการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อบำรุงรักษาที่ราชพัสดุ ถ้าผู้ใช้หรือครอบครองที่ราชพัสดุนั้นไม่จัดการโดยไม่มีเหตุผล กรมธนารักษ์จะเรียกที่ราชพัสดุนั้นคืนได้

๕. การรื้อถอนอาคารสิ่งปลูกสร้าง (กฎกระทรวง พ.ศ. ๒๕๑๙ ข้อ ๑๕ ออกตามความในพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘ ม.๖ และ ม.๑๒)

หน่วยงานที่ได้รับอนุญาตให้ใช้หรือครอบครองที่ราชพัสดุ ที่ประสงค์จะรื้อถอนอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างในที่ราชพัสดุ ให้ขออนุญาตต่อกรมธนารักษ์ก่อน เมื่อได้รื้อถอนแล้วต้องแจ้งให้กรมธนารักษ์ทราบด้วย เว้นแต่กรณีดังนี้ ไม่ต้องขออนุญาตจากกรมธนารักษ์ แต่เมื่อรื้อถอนแล้วต้องแจ้งให้กรมธนารักษ์ทราบ คือ

๕.๑ อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่ก่อสร้างมาแล้วไม่น้อยกว่า ๒๕ ปี

๕.๒ อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่ชำรุดจนใช้ราชการไม่ได้

๕.๓ อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวกับราชการลับทางทหาร

๕.๔ อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างเดิมเพื่อปลูกสร้างอาคารหรือสิ่งปลูก

สร้างใหม่แทนตามที่ได้รับงบประมาณ

๖. การจัดหาประโยชน์ในที่ราชพัสดุ (กฎกระทรวง พ.ศ. ๒๕๑๙
ข้อ ๑๖, ๑๗ ออกตามความในพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘ ม.๖, ๑๒)
ที่ราชพัสดุที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ในทางราชการ ไม่ได้สงวนไว้เพื่อใช้
ประโยชน์ในทางราชการ จะนำมาจัดหาประโยชน์โดยการจัดให้เช่าได้ โดยมีลักษณะ
ดังนี้

๖.๑ ให้เช่าที่ดินที่ผู้เช่าใช้อาศัย

๖.๒ ให้เช่าที่ดินที่ผู้เช่าใช้ประกอบการเกษตร

๖.๓ ให้เช่าเพื่อปลูกสร้างอาคารโดยยกกรรมสิทธิ์อาคารที่ปลูกสร้าง

ให้แก่กระทรวงการคลัง

๖.๔ ให้เช่าเพื่อประโยชน์อย่างอื่น

๖.๕ ให้เช่าอาคารซึ่งเป็นที่ราชพัสดุ

ที่ราชพัสดุที่หน่วยงานสงวนไว้ แต่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ในทางราชการ
จะนำมาจัดหาประโยชน์เป็นการชั่วคราวได้ โดยต้องเป็นการให้เช่าในกรณี ๑, ๒, ๔,
และ ๕ การให้เช่าในกรณีนี้ทำโดยกรมธนารักษ์ร่วมกับหน่วยงานเป็นผู้ให้เช่า หากไม่
เป็นการกระทำร่วมกันจะทำได้เมื่อกรมธนารักษ์หรือส่วนราชการนั้นให้ความยินยอม

การให้เช่าต้องทำโดยวิธีประมูล ตามระเบียบกระทรวงการคลัง เว้นแต่
กรณีให้เช่าหรือผู้เช่าใช้อาศัย ใช้ประกอบการเกษตร ใช้เพื่อกิจการอันเป็นสาธารณ
กุศล ไม่ได้มุ่งหากำไร เพื่อดำเนินการในทางสงเคราะห์ข้าราชการหรือเพื่อสวัสดิการ
ของข้าราชการ การให้รัฐวิสาหกิจที่เป็นนิติบุคคลเช่าเพื่อใช้เป็นที่ดำเนินงานของรัฐ
วิสาหกิจ การให้องค์การปกครองท้องถิ่นเช่าเพื่อดำเนินการหาประโยชน์ตามอำนาจ
หน้าที่ (องค์การปกครองท้องถิ่นต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กระทรวงการ
คลังกำหนด) และให้เช่าอย่างอื่นตามที่คณะกรรมการที่ราชพัสดุ เห็นว่าโดยสภาพไม่
เหมาะสมที่จะทำการประมูล

๗. การดำเนินการจัดให้เช่า (กฎกระทรวง พ.ศ. ๒๕๑๙ ข้อ ๑๙ - ๒๒
ออกตามความใน พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘ ม.๖, ๑๒)

ใน เขตกรุงเทพมหานคร เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมธนารักษ์ สำหรับ
ใน เขตจังหวัดอื่น เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัด แต่หากเป็นการเช่าเพื่อผู้
เช่าให้อยู่อาศัย หรือผู้เช่าใช้ประกอบการเกษตรที่มีกำหนดเวลาเกิน ๓ ปี การให้เช่า
อาคารซึ่งเป็นที่ราชพัสดุ การให้เช่าที่ดินเพื่อปลูกสร้างอาคารโดยยกกรรมสิทธิ์อาคารที่
ปลูกสร้างให้แก่กระทรวงการคลัง หรือการให้เช่าที่ดินเพื่อประโยชน์อย่างอื่น ต้องได้รับ
ความเห็นชอบจากกรมธนารักษ์ก่อน

เงื่อนไขสัญญาเช่า ระยะเวลา การบอกเลิกสัญญาเช่า ตลอดจนแบบ
สัญญาเช่า อัตราค่าเช่า ค่าปรับ ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ในการจัดให้เช่า จะต้องเป็นไป
ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขและระเบียบที่กระทรวงการคลังกำหนด ซึ่งได้แก่ (๑)
ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดหาประโยชน์ในที่ราชพัสดุ ใช้บังคับตั้งแต่วันที่
๒๘ มิถุนายน ๒๕๑๙ (๒) ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดหาประโยชน์ในที่
ราชพัสดุ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๒๓) ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๒๓

แบบสัญญาเช่าที่กระทรวงการคลังกำหนด ได้แก่ (๑) แบบสัญญาเช่าที่ดิน
ราชพัสดุเพื่ออยู่อาศัย (แบบ ส.๑) (๒) แบบสัญญาเช่าที่ดินราชพัสดุเพื่อเกษตร
(แบบ ส.๒) (๓) แบบสัญญาเช่าอาคารราชพัสดุ (แบบ ส.๓) และ (๔) แบบสัญญา
ก่อสร้างอาคารยกกรรมสิทธิ์ให้กระทรวงการคลัง (แบบ ส.๔)

ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับที่ราชพัสดุ

๑. วัตถุประสงค์ในการบริหาร

ประไพพิศ ศรีเดชะรินทร์กุล (๒๕๓๖ : ๓๕) กล่าวถึง หลัก
สำคัญของ การบริหารที่ราชพัสดุ คือ การนำที่ดินของรัฐ มาเพื่อใช้ประโยชน์ในทาง
ราชการ ส่วนที่ราชพัสดุที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ในทางราชการ หรือไม่ได้สงวนไว้เพื่อใช้
ประโยชน์ในทางราชการ หรือที่สงวนไว้ใช้แต่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ในทางราชการ
เท่านั้น ที่อาจจะ และสามารถนำมาใช้จัดหาผลประโยชน์นำรายได้ส่งคลัง เป็นรายได้
แผ่นดิน ได้ ซึ่งถือเป็นวัตถุประสงค์รองในการบริหารและมีเพียงส่วนน้อย ดังจะเห็นได้
จากสัดส่วนเปรียบเทียบระหว่าง ที่ราชพัสดุที่นำมาใช้เพื่อประโยชน์ในทางราชการ

กับที่นำมาใช้จัดหาผลประโยชน์นำรายได้ส่งคลัง พบว่า มีสัดส่วน ๙๙.๕ : ๐.๕ (ข้อมูลปี ๒๕๓๕)

๒. ที่ซึ่งส่วนราชการใช้ประโยชน์ในราชการอยู่ เป็นที่ดินราชพัสดุทั้งหมดหรือไม่

ประไพพิศ ศรีเดชะรินทร์กุล (๒๕๓๖ : ๓๕ - ๓๖) กล่าวว่า ที่ราชพัสดุที่หน่วยงานราชการใช้ประโยชน์ในราชการ หรือใช้เป็นที่ทำการหรือบ้านพักนั้น ส่วนใหญ่เป็นที่ราชพัสดุ มีส่วนน้อยที่มีใช้ที่ราชพัสดุ ซึ่งได้แก่

๒.๑ กรณีที่ส่วนราชการนั้นมีสิทธิถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินในนามของส่วนราชการนั่นเองได้ตามที่มีกฎหมายกำหนดไว้ เช่น ที่ดินที่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมได้มาโดยการเวนคืนตามกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ที่ดินในกรรมสิทธิ์ขององค์การปกครองท้องถิ่น เช่น กรุงเทพมหานคร องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และสุขาภิบาลต่าง ๆ แต่ก็มีได้หมายถึงที่ดินที่องค์การปกครองท้องถิ่นเหล่านั้นครอบครองใช้ประโยชน์อยู่ทั้งหมด จะมีใช้ที่ราชพัสดุทุกแห่ง เพราะหน่วยราชการเหล่านี้มีสิทธิขอใช้หรือ ขอเช่าที่ราชพัสดุได้ตามข้อ ๑๐ ข้อ ๑๖ และ ข้อ ๑๗ แห่งกฎกระทรวง (พ.ศ. ๒๕๑๙๘) และแก้ไขเพิ่มเติมซึ่งออกตามความใน พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘ และบางแห่งเป็นที่ราชพัสดุที่องค์การปกครองท้องถิ่นเหล่านั้นครอบครองใช้ประโยชน์มาแต่เดิมแล้ว และได้รับสิทธิให้ใช้ประโยชน์ต่อไปตามข้อ ๒๔ แห่งกฎกระทรวง (พ.ศ. ๒๕๑๙) ดังนั้นจึงไม่อาจกล่าวได้ว่า ที่ดินที่องค์การปกครองท้องถิ่นใช้ประโยชน์อยู่นั้นไม่ใช่ที่ราชพัสดุทั้งหมด จำเป็นต้องพิจารณาจากที่มาและการได้มาของที่ดินนั้น เป็นหลัก

๒.๒ กรณีที่ส่วนราชการเข้าไปอาศัยตั้งที่ทำการปลูกสร้างสำนักงาน บ้านพัก หรือสิ่งปลูกสร้างอื่น หรือใช้ประโยชน์ในทางราชการในที่ดินอื่นที่มีใช้ที่ราชพัสดุ เช่น ที่ดินสาธารณประโยชน์ ป่าสงวนที่มีใช้ที่ราชพัสดุที่ธรณีสงฆ์ ที่ดินขององค์การปกครองท้องถิ่น ที่ดินทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ฯลฯ ในลักษณะต่าง ๆ เช่น ขอใช้ ร่วมใช้ประโยชน์ หรือเช่า ฯลฯ (ส่วนใหญ่

อสังหาริมทรัพย์ที่เป็นอาคารสิ่งปลูกสร้างจะขึ้นทะเบียนที่ราชพัสดุ ประเภทสิ่งปลูกสร้างของรัฐที่อาศัยปลูกอยู่บนที่ดินที่มีใช้ที่ราชพัสดุ)

๒.๓ กรณีที่สว่นราชการเช่าที่ดินสิ่งปลูกสร้างของบุคคลหรือนิติบุคคลอื่นเพื่อใช้ในราชการ เช่น เช่าที่ดินพร้อมอาคาร หรือเช่าอาคารเพื่อตั้งสำนักงาน ที่ทำการเป็นที่เก็บเอกสาร วัสดุ เครื่องมืออุปกรณ์ ฯลฯ (อาจจะด้วยเหตุที่ยังมิได้ขอใช้ที่ราชพัสดุหรือไม่มีที่ราชพัสดุในทำเลที่จะเป็นต้องที่ตั้งที่ทำการ หรือยังไม่มีงบประมาณปลูกสร้างเป็นต้น)

๓. กรรมสิทธิ์ในที่ราชพัสดุ

๓.๑ ผู้ถือกรรมสิทธิ์

ตามพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๕ และ มาตรา ๑๑ บอกรไว้ชัดเจนว่า กระทรวงการคลังเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ในที่ราชพัสดุ และบรรดาที่ราชพัสดุที่กระทรวง ทบวง กรม ได้ได้มาโดยการเวนคืน หรือการแลกเปลี่ยน หรือโดยประการอื่น ทั้งหลัง และก่อนพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุนี้ใช้บังคับให้ โอนเป็นของกระทรวงการคลัง ดังนั้น ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ นอกจากกระทรวงการคลังแล้ว สว่นราชการอื่น ไม่ว่าจะเป็น กระทรวง ทบวง กรม ไต จะไม่มีสิทธิเป็น และมีใช้ผู้ถือกรรมสิทธิ์ในที่ราชพัสดุ (เว้นแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นดังที่ได้กล่าวในข้อ ๒) จะเป็น หรือมีสิทธิเป็นได้เพียงในฐานะผู้ได้รับมอบให้เป็นผู้ปกครองดูแล บำรุงรักษา และหรือใช้ประโยชน์ในที่ราชพัสดุเท่านั้น (ซึ่งมีหลักเกณฑ์ ข้อจำกัด ข้อยกเว้น ตามกฎกระทรวง ฯ ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามความใน พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุนี้)

การดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือกระทบกับกรรมสิทธิ์ในที่ราชพัสดุจะกระทำโดย หรือได้รับมอบอำนาจให้กระทำ จากกระทรวงการคลัง เท่านั้น

๓.๒ การรับโอนกรรมสิทธิ์

กระทรวงการคลังได้มอบอำนาจในการทำนิติกรรมรับโอนกรรมสิทธิ์อสังหาริมทรัพย์ ให้แก่อธิบดีกรมธนารักษ์ หรือบุคคลที่ อธิบดีกรมธนารักษ์มอบอำนาจให้เป็นผู้แทนในการทำนิติกรรมรับโอนกรรมสิทธิ์อสังหาริมทรัพย์ในนาม

กระทรวงการคลังเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ได้จนเสร็จการในทุกกรณี ยกเว้นกรณีการบริจาคที่ไม่มีเงื่อนไข หรือภาระผูกพันใด ๆ ที่กระทรวงการคลังเคยมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการ - จังหวัด หรือราชพัสดุจังหวัดไว้ก่อนแล้ว เพื่อให้การรับโอนกรรมสิทธิ์อสังหาริมทรัพย์เป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็วขึ้น (ยกเว้นกรณีการรับโอนกรรมสิทธิ์ ที่ดินเพื่อนำมาใช้เพื่อประโยชน์ในราชการกิจการชลประทาน หรือเพื่อประโยชน์ในราชการของกระทรวงกลาโหม ซึ่งกระทรวงการคลังได้มีข้อตกลงและได้มอบอำนาจให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (โดยกรมชลประทาน) และ กระทรวงกลาโหม (โดยปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารอากาศ ผู้บัญชาการทหารเรือ เป็นผู้แต่งตั้งผู้แทนกระทรวงการคลัง) แล้วแต่กรณีเป็นผู้แทนในการทำนิติกรรมรับโอนกรรมสิทธิ์ไว้เป็นการทั่วไป)

- กรณีที่ อสังหาริมทรัพย์ ที่จะทำนิติกรรมรับโอนกรรมสิทธิ์ ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ไม่ว่าจะเป็นการรับโอนที่ได้จากการบริจาค หรือโดยประการอื่นใดก็ตาม ให้ส่วนราชการ (กระทรวง ทบวง กรม) นั้น ทำหนังสือจัดส่งรายละเอียดและประสานงานโดยตรงกับกรมธนารักษ์ เพื่อจะได้ดำเนินการหรือแต่งตั้งผู้รับมอบอำนาจทำนิติกรรมรับโอนกรรมสิทธิ์และดำเนินการทำนิติกรรมรับโอนกรรมสิทธิ์ต่อไป โดยตัวเอกสารสิทธิ์หรือหนังสือสำคัญที่ดินในอสังหาริมทรัพย์ที่รับโอนนั้น ต้องส่งไปเก็บที่กรมธนารักษ์

- กรณีที่ อสังหาริมทรัพย์ ที่จะทำนิติกรรมรับโอนกรรมสิทธิ์ ตั้งอยู่ในจังหวัดอื่น ให้ส่วนราชการ (กระทรวง ทบวง กรม) นั้น ทำหนังสือจัดส่งรายละเอียดและประสานงานต่อผู้ว่าราชการจังหวัด (ราชพัสดุจังหวัด) ที่อสังหาริมทรัพย์นั้นตั้งอยู่ โดยถ้าเป็นการรับโอนกรรมสิทธิ์ ซึ่งมีผู้บริจาคให้กับทางราชการโดยไม่มีเงื่อนไข หรือภาระผูกพันใด ๆ ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือ ราชพัสดุจังหวัด (ซึ่งได้รับมอบอำนาจให้เป็นผู้แทนในการทำนิติกรรมรับโอน ๆ จากกระทรวงการคลัง) มีอำนาจดำเนินการได้ แต่ถ้าเป็นการรับโอนกรรมสิทธิ์ ในกรณีอื่น ๆ ที่มีผู้รับบริจาค เมื่อจังหวัดรับเรื่อง ตรวจสอบและพิจารณาแล้วจะประสานงานไปยังกรมธนารักษ์เพื่อพิจารณาดำเนินการ หรือแต่งตั้งผู้รับมอบอำนาจทำนิติกรรมรับโอนกรรมสิทธิ์ อสังหาริมทรัพย์นั้น ต่อไป และตัวเอกสารสิทธิ์ หรือหนังสือสำคัญที่ดินใน

อสังหาริมทรัพย์ (ที่ราชพัสดุ) ที่รับโอนมาแล้วนั้น จะเก็บไว้ที่จังหวัด ตามกฎกระทรวง พ.ศ. ๒๕๑๙ ข้อ ๗ และต้องดำเนินการสำรวจรายการเพื่อส่งขึ้นทะเบียนที่ราชพัสดุ กลางทางกรมธนารักษ์ต่อไป

มาตรการป้องกันการบุกรุกที่ราชพัสดุ

กรมธนารักษ์ มีหนังสือเวียน ถึงผู้ว่าราชการจังหวัด ที่ กค ๐๔๐๗ / ว ๑๕๖ ลงวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖ เรื่องซักซ้อมมาตรการป้องกันการบุกรุกที่ราชพัสดุเพื่อเป็นหลักปฏิบัติ ดังนี้

๑. ให้เร่งรัดปักป้ายที่ราชพัสดุแปลงที่ว่างไม่ได้ใช้ประโยชน์ และมีแนวโน้มว่าจะมีการบุกรุกหรือแปลงที่มีการบุกรุกอยู่แล้วไม่ให้มีการบุกรุกเพิ่มเติมให้แล้วเสร็จโดยเร็ว

๒. ให้เร่งรัดติดตามการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในที่ราชพัสดุที่ค้างดำเนินการ ณ สำนักงานที่ดินจังหวัด หรือสาขา เพื่อทราบข้อขัดข้อง โดยยึดถือแนวปฏิบัติตามนัยหนังสือกรมธนารักษ์ ที่ กค ๐๔๐๗/ว ๑๙ ลงวันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๓๕ แล้ว ดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นแล้วเสร็จภายในปีงบประมาณ ๒๕๓๖

๓. ให้ดำเนินการปักหลักเขตที่ราชพัสดุแปลงที่ยังไม่ได้ทำการปักหลักเขต ส่วนแปลงที่ปักหลักเขตแล้วให้ตรวจสอบ หากเกิดชำรุดเสียหาย หรือใช้การไม่ได้ หรือสูญหายไป ให้จัดการแก้ไขซ่อมแซมให้คงอยู่สภาพเดิม หรือปักหลักเขตเสริมให้ถูกต้องชัดเจน

๔. ให้แจ้งส่วนราชการซึ่งเป็นผู้ปกครองดูแลหรือใช้ประโยชน์ในที่ราชพัสดุดูแล และบำรุงรักษาที่ราชพัสดุเสมอด้วยวิญญูชนจะพึงสงวนทรัพย์สินของตนเอง

๕. ให้เร่งรัดดำเนินการตามมาตรการป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการแก้ไขปัญหาคารบูกฎที่ดินของรัฐ พ.ศ.

๒๕๓๕

บทที่ ๔ ที่ดินรกร้างว่างเปล่า

land5

ที่ดินรกร้างว่างเปล่า

หมายถึง ที่ซึ่งไม่มีบุคคลใดมีสิทธิครอบครองและเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔ (๑)

นอกจากนี้ ป่า (ชาญชัย แสงศักดิ์, ๒๕๓๙ : ๘๔) ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. ๒๔๘๔ ซึ่งหมายถึงที่ดินที่ยังไม่มีบุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดิน ยัง ถือเป็นที่รกร้างว่างเปล่าที่สงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน อีกด้วย

ผู้ดูแลรักษา

กรณีทั่วไป

ที่ดินรกร้างว่างเปล่า ตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๘ วรรค ๑ กำหนดให้ อธิบดีกรมที่ดินเป็นผู้ดูแลรักษา และดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินหรือทรัพย์สินของแผ่นดินที่ไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ตามควรแก่กรณี ซึ่งอำนาจนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจะมอบหมายให้ทบวงการเมืองอื่นเป็นผู้ใช้ก็ได้ ตามมาตรา ๘ ทวิ และอาศัยอำนาจดังกล่าว รัฐมนตรี ฯ ได้มีคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ ๘๙๐/๒๕๕๙ ลงวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๙ มอบให้หน่วยงานต่อไปนี้ดูแลรักษาที่ดินรกร้างว่างเปล่า คือ (สภาพนายความแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๘ : ๖๔)

๑. ในเขตเทศบาลให้เทศบาลเป็นผู้ดูแลรักษา
๒. ในเขตสุขาภิบาลให้สุขาภิบาลเป็นผู้ดูแลรักษา
๓. ในเขตจังหวัดนอกพื้นที่ ๑ และ ๒ ให้จังหวัดเป็นผู้ดูแลรักษา

ข้อห้ามสำหรับที่รกร้างว่างเปล่า

กรณีทั่วไป

ที่ดินของรัฐภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยการเหมืองแร่และการป่าไม้ ผู้ที่ไม่มีสิทธิครอบครอง หรือไม่ได้รับอนุญาต จากพนักงานเจ้าหน้าที่ห้ามดำเนินการตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๘ คือ

๑. เข้าไปยึดถือ ครอบครอง ก่อสร้าง หรือเผาป่า
๒. ทำด้วยประการใดให้เป็นการทำลาย หรือ ทำให้เสื่อมสภาพที่ดิน ที่หิน ที่กรวด หรือที่ราบ ในบริเวณที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยประกาศหวงห้ามในราชกิจจานุเบกษา
๓. ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เป็นอันตรายต่อทรัพยากรในที่ดิน

การใช้ประโยชน์

๑. มาตรา ๘ วรรค ๒ (๒) แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ระบุว่าที่ดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ หรือที่ดินที่ได้หวงห้ามหรือสงวนไว้ตามความต้องการของทบวงการเมืองใด เมื่อทบวงการเมืองนั้นเลิกใช้ หรือไม่ต้องการหวงห้ามหรือสงวนต่อไป เมื่อถอนสภาพแล้วคณะรัฐมนตรีจะมอบหมายให้ทบวงการเมือง ซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้ใช้หรือจัดหาประโยชน์ก็ได้ หากจะโอนไปยังเอกชน สามารถทำโดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา พร้อมทั้งมีแผนที่แสดงเขตที่ดินแนบท้ายพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาด้วย

๒. การใช้ประโยชน์ในทางราชการตามมาตรา ๘ ทวิแห่งประมวลกฎหมายที่ดิน กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มีอำนาจที่จะจัดที่ดินรกร้างว่างเปล่าขึ้นทะเบียนเพื่อให้ทบวงการเมืองใช้ประโยชน์ในทางราชการได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

๓. ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๘ บัญญัติว่า ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยการเหมืองแร่และการป่าไม้ที่ดินของรัฐนั้นถ้าไม่มีสิทธิครอบครองหรือไม่ได้รับอนุมัติจากพนักงานเจ้าหน้าที่แล้วห้ามมิให้บุคคลใดดำเนินการดังนี้

- ๓.๑ เข้าไปยึดถือ ครอบครอง รวมถึงการก่อสร้างหรือเผาป่า

๓.๒ ทำด้วยประการใดให้เป็นการทำลายหรือทำให้เสื่อมสภาพที่ดิน เช่น ที่กรวด หรือที่ทราย ในบริเวณที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยประกาศหวงห้ามในราชกิจจานุเบกษา หรือ

๓.๓ ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันเป็นอันตรายแก่ทรัพยากรในที่ดิน

ตามบทบัญญัติดังกล่าว ชาวนุชัช แสงวงศ์ดี (๒๕๓๙ : ๘๕) ได้ขยายความว่าหมายถึงการทำแร่และการป่าไม้ จะต้องอยู่ในบังคับของกฎหมายว่าด้วยแร่ และว่าด้วยป่าไม้ ที่ดินของรัฐที่ไม่มีบุคคลใดมีสิทธิครอบครอง (ซึ่งหมายถึงที่ดินรกร้างว่างเปล่า) นั้น ถ้าบุคคลใดจะเข้าไปดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามข้อ ๓.๑ - ๓.๓ (มาตรา ๙) ต้องขอและได้รับอนุญาตจาก " พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งหมายถึงอธิบดีกรมที่ดิน และผู้ว่าราชการจังหวัดก่อนจึงจะดำเนินการได้ โดยต้องเสียค่าตอบแทนเป็นรายปีให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัดตามวิธีการ และอัตราที่กำหนดในข้อบัญญัติจังหวัด แต่ไม่เกินอัตราที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายที่ดิน

ปัจจุบันมีประกาศหวงห้ามตามมาตรา ๙ (๒) ดังนี้ (ชาวนุชัช แสงวงศ์ดี, ๒๕๓๙ : ๘๕, ๘๖)

(๑) ประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๓๙ หวงห้ามบริเวณที่ภูเขา หรือที่เขาและปริมนทลรอบภูเขา หรือเขา ๕๐ เมตร ทุกแห่ง ทุกจังหวัดทั่วราชอาณาจักร

(๒) ประกาศกระทรวงมหาดไทยลงวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๕ หวงห้ามบริเวณแม่น้ำลำคลองทุกสายทุกจังหวัด

ตัวอย่างการขออนุญาตดำเนินการตามมาตรานี้ ที่กระทำกันมากในทางปฏิบัติคือการขออนุญาตระเบิดย่อยหิน ดิน ลูกรัง ในเขตภูเขาและกึ่งดูดทรายในแม่น้ำ ลำคลอง

พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจอนุญาต ตามมาตรา ๙ ได้แก่ อธิบดีกรมที่ดิน และ ผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้ได้รับอนุญาตตามมาตรา ๙ ต้องเสียค่าตอบแทนเป็นรายปีให้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (มาตรา ๙ ทวิ)

๔. ที่ดินของรัฐที่ไม่มีบุคคลใดมีสิทธิครอบครอง และมีใช้สาธารณสมบัติของแผ่นดินอันราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกัน อธิบดีกรมที่ดินมีอำนาจจัดหาผล

ประโยชน์นั้น ให้กำหนดโดยกฎกระทรวง (กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๐๐) ส่วนการขาย การแลกเปลี่ยน และการให้เช่าซื้อที่ดินจะทำได้เมื่อรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยอนุมัติ โดยที่การจัดหาผลประโยชน์ต้องคำนึงถึงการสงวนที่ดินไว้ให้อนุชนรุ่นหลังด้วย

การจัดหาผลประโยชน์นี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จะมอบหมายให้ทบวงการเมืองอื่นเป็นผู้จัดหาผลประโยชน์สำหรับรัฐหรือบำรุงท้องถิ่นได้ ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง (กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๐๐) ซึ่งได้กล่าวโดยละเอียดไว้ในบทที่ ๒ แล้ว

การจัดหาประโยชน์ตามมาตรานี้แสดงให้เห็นว่า ที่ดินรกร้างว่างเปล่าเป็นที่ดินของรัฐประเภทหนึ่งที่สามารถนำมาจัดหาผลประโยชน์ได้ ซึ่งสามารถทำได้ ทำให้ที่ดินใช้ประโยชน์ได้ (เช่น การแก้ไขความเปรี้ยวของดิน ปรับปรุงที่ดินชายเลนให้เป็นที่ทำนาทุ่ง ฯลฯ) ซื้อ ขาย แลกเปลี่ยน ให้เช่า และให้เช่าซื้อภายใต้หลักเกณฑ์ที่กำหนด

๕. การใช้ประโยชน์ ตามมาตรา ๑๒ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีอำนาจให้สัมปทานให้ หรือให้ใช้ในระยะเวลาอันจำกัดโดยให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๒ (๒๕๐๐) กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๓ (๒๕๐๓) และกฎกระทรวงฉบับที่ ๒๑ (พ.ศ. ๒๕๑๕) ลักษณะการขอสัมปทานส่วนใหญ่จะเพื่อประกอบกิจการเกษตรขนาดใหญ่ (เช่น การทำไร่ยาสูบ และ ไร่ชา ในจังหวัดภาคเหนือ หรือการกระเบียดยอยหินในระยะยาว) ส่วนรายละเอียดการให้สัมปทาน ดูรายละเอียดได้จากบทที่ ๒

๖. การจัดที่ดินรกร้างว่างเปล่าให้แก่ประชาชน ปัจจุบันมีการจัดที่ดินให้แก่ประชาชน ภายใต้การดำเนินงานของส่วนราชการหลายส่วน เช่น กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น และการจัดที่ดินให้ประชาชนมีกฎหมายอยู่หลายฉบับที่ให้อำนาจกระทำการนั้น ๆ ได้ ที่สำคัญได้แก่ การจัดที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน การจัดที่ดินตามพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อ

การครองชีพ พ.ศ. ๒๕๑๑ และการจัดรูปที่ดินตามพระราชบัญญัติการจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นต้น (ชาญชัย แสวงศักดิ์, ๒๕๓๙: ๘๗)

๖.๑ การจัดที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน

๖.๑.๑ ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๒๗ บัญญัติว่า

"นอกจากที่ดินที่ส่วนราชการ หรือองค์การของรัฐนำไปจัดตามกฎหมายอื่นแล้ว อธิบดีมีอำนาจจัดที่ดินของรัฐซึ่งมิได้มีบุคคลใดมีสิทธิครอบครองให้ราษฎรเป็นที่อยู่อาศัย และทำมาหาเลี้ยงชีพได้ ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนดและเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด ..."

บทบัญญัติดังกล่าว หมายถึง นอกจากที่ดินที่หน่วยงานอื่นนำไปจัดตามกฎหมายอื่นแล้ว อธิบดีกรมที่ดินมีอำนาจที่จะดำเนินการจัดที่ดินของรัฐซึ่งเป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่าให้แก่ราษฎรเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยและทำมาหาเลี้ยงชีพได้ โดยต้องปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนด และเงื่อนไขของ "คณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ"

๖.๑.๒ คณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติได้ออกระเบียบว่าด้วยการจัดที่ดินเพื่อประชาชน เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๔๘ ไว้ดังนี้

(๑) ที่ดินที่จะจัดให้ประชาชนอยู่อาศัยหรือประกอบการทำมาหาเลี้ยงชีพ ต้องเป็นที่ดินของรัฐซึ่งอยู่ในลักษณะ ดังนี้

- ที่ดินที่ไม่มีบุคคลใดมีสิทธิครอบครอง และมีใช้สาธารณสมบัติของแผ่นดินอันราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกัน หรือมีใช้ที่สงวนหวงห้าม หรือมีใช้ที่เขา ที่ภูเขา

- ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ราษฎรเคยใช้ประโยชน์ร่วมกัน แต่ปรากฏว่าราษฎรมิได้ใช้ประโยชน์ต่อไปแล้ว หรือรัฐหาที่ดินอื่นให้ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกันแทน และได้มีพระราชกฤษฎีกาถอนสภาพที่สาธารณประโยชน์นั้นแล้ว

- ที่ดินที่มีผู้เวนคืนสิทธิในที่ดินให้แก่รัฐหรือทอดทิ้งไม่ทำประโยชน์หรือปล่อยให้เป็นที่รกร้างว่างเปล่าจนตกเป็นของรัฐตามประมวลกฎหมายที่ดิน (ข้อ ๓)

(๒) การจัดที่ดินให้ราษฎรอยู่อาศัย หรือ ประกอบการทำมาหาเลี้ยงชีพ ให้เป็นไปตามโครงการที่คณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติกำหนด (ข้อ ๕)

(๓) เมื่อได้จัดให้บุคคลใดเข้าอยู่อาศัย หรือ ประกอบการทำมาหาเลี้ยงชีพในที่ดินแปลงใด และบุคคลนั้นได้ปฏิบัติตามระเบียบของคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติแล้ว เจ้าหน้าที่ในการจัดที่ดินต้องดำเนินการออกใบจองให้บุคคลนั้นยึดถือไว้เป็นหลักฐาน (ข้อ ๑๔)

(๔) เมื่อผู้ถือใบจองได้ทำประโยชน์ในที่ดินนั้นโดยปฏิบัติตามข้อบังคับ ฯลฯ ของคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติแล้ว ให้ยื่นคำขอหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (ข้อ ๒๑)

๖.๒ การจัดที่ดินตามพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. ๒๕๑๑ พระราชบัญญัตินี้ได้วางรูปแบบการจัดตั้งนิคมไว้ ๒ ประเภทคือนิคมสร้างตนเอง และนิคมสหกรณ์ ซึ่งข้อแตกต่างระหว่างนิคมทั้ง ๒ เป็นเรื่องการดำเนินงานภายในนิคมเท่านั้น ส่วนวิธีการจัดหาที่ดิน การเก็บเงินช่วยทุนรัฐบาล และการได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินมีหลักเกณฑ์ที่คล้ายคลึงกัน

๖.๒.๑ การจัดที่ดินในรูปนิคมสร้างตนเอง

(๑) การจัดตั้งนิคมสร้างเองขึ้นในท้องที่ใดให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา โดยนิคมประเภทนี้จะอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของอธิบดีกรมประชาสงเคราะห์ (มาตรา ๗)

(๒) เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งนิคมสร้างตนเองแล้ว ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งมีอำนาจหน้าที่คัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติเข้าเป็นสมาชิกนิคมสร้างตนเองและจัดให้สมาชิกนิคม ฯ เข้าทำประโยชน์ในที่ดินแต่ละแปลง (มาตรา ๒๑)

(๓) สมาชิกนิคม ฯ ที่ได้รับมอบที่ดินแล้วต้องจัดทำที่ดินให้เกิดประโยชน์ให้แล้วเสร็จภายใน ๕ ปี นับแต่วันที่ครอบครัวเข้าอยู่ประจำในที่ดิน โดยมีเงื่อนไขว่าภายในปีแรกต้องทำประโยชน์ให้ได้อย่างน้อยหนึ่งในสิบส่วนของที่ดินที่ได้รับมอบ ถ้าทำประโยชน์ไม่ได้ตามหลักเกณฑ์ของเนื้อที่ดิน สมาชิกนิคม ฯ นั้นจะขาดสิทธิเข้าทำประโยชน์ในที่ดินที่ได้รับมอบ และถ้าภายในสี่ปีต่อมายังทำประโยชน์

ไม่ได้เต็มเนื้อที่ ก็ให้ได้รับหนังสือแสดงการทำประโยชน์เฉพาะส่วนที่ดินที่ได้ทำประโยชน์แล้วเท่านั้น (มาตรา ๒๖)

(๔) เมื่อสมาชิกนิคม ฯ ได้ทำประโยชน์ในที่ดินแล้ว และได้เป็นสมาชิกนิคม ฯ เป็นเวลาเกินกว่า ๕ ปี และได้ชำระเงินช่วยเหลือที่รัฐบาลได้ลงไปในการจัดนิคม ทำการชำระหนี้เกี่ยวกับกิจการของนิคมให้แก่ทางราชการเรียบร้อยแล้ว ให้ออกหนังสือแสดงการทำประโยชน์ให้แก่ผู้นั้น (มาตรา ๑๑ วรรค ๑)

(๕) ผู้ได้รับหนังสือแสดงการทำประโยชน์แล้ว อาจให้ออกโฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์สำหรับที่ดินนั้นตามประมวลกฎหมายที่ดินได้ (มาตรา ๑๑ วรรค ๒)

(๖) ภายใน ๕ ปีนับแต่วันที่ได้รับโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ในที่ดิน ผู้ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในที่ดินจะโอนที่ดินนั้นไปยังผู้อื่นไม่ได้ นอกจากการตกทอดโดยทางมรดก หรือโอนไปยังสหกรณ์ที่ดินเป็นสมาชิกอยู่แล้วแต่กรณี (มาตรา ๑๒ วรรค ๑) และภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ที่ดินนั้นไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี (มาตรา ๑๒ วรรค ๒)

๖.๒.๒ การจัดที่ดินในรูปนิคมสหกรณ์

(๑) การจัดตั้งนิคมสหกรณ์ขึ้นในท้องที่ใดต้องกระทำโดยพระราชกฤษฎีกา (มาตรา ๗) โดยนิคมประเภทนี้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์

(๒) เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งนิคมสหกรณ์แล้วให้มีคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง มีหน้าที่พิจารณาคัดเลือกผู้มีคุณสมบัติเข้าเป็นสมาชิกนิคมสหกรณ์ (มาตรา ๓๔)

(๓) สมาชิกนิคม ฯ ที่ได้ทำประโยชน์ในที่ดินแล้ว และเป็นสมาชิกนิคมมาเป็นเวลาเกินกว่า ๕ ปี ทั้งได้ชำระเงินช่วยเหลือที่รัฐบาลได้ลงไปในการนิคม และชำระหนี้เกี่ยวกับกิจการของนิคมให้แก่ทางราชการเรียบร้อยแล้ว จะขอให้ออกโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์สำหรับที่ดินนั้นตามประมวลกฎหมายที่ดินได้ ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากสหกรณ์ที่ดินเป็นสมาชิกอยู่ (มาตรา ๔๐)

๖.๓ การจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ตามพระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นการนำที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินซึ่งอาจจะเป็นที่รกร้างว่างเปล่าหรือที่สาธารณประโยชน์มาจัดรูปร่วมกับที่ดินของเอกชน

การจัดรูปที่ดิน ตามมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติจัดรูปที่ดิน ฯ หมายถึง การดำเนินงานพัฒนาที่ดินที่ใช้เพื่อเกษตรกรรมให้สมบูรณ์ทั่วถึงที่ดินทุกแปลงเพื่อเพิ่มผลผลิต และลดต้นทุนการผลิต โดยทำการรวบรวมที่ดินหลายแปลงในบริเวณเดียวกันเพื่อวางแผนจัดรูปที่ดินเสียใหม่ การจัดระบบชลประทาน และการระบายน้ำ การจัดสร้างถนน หรือทางลำเลียงในไร่นา การปรับระดับพื้นที่ดิน การบำรุงดิน การวางแผน การผลิต และการจำหน่ายผลิตผลการเกษตร รวมถึงการแลกเปลี่ยน การโอน การรับโอนสิทธิในที่ดิน การให้เช่าซื้อที่ดิน และการอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดรูปที่ดิน ตลอดจนการจัดเขตที่ดินสำหรับที่อยู่อาศัยด้วย

เกษตรกรรม หมายถึง การทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงสัตว์น้ำ เลี้ยงผึ้ง เลี้ยงไหม เลี้ยงครั่ง เพาะเห็ด และการอื่นตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

เขตโครงการจัดรูปที่ดิน เป็นเขตที่ดินที่พระราชกฤษฎีกากำหนดให้เป็นเขตโครงการจัดรูปที่ดิน

เจ้าของที่ดิน หมายถึง ผู้มีสิทธิในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน

๖.๓.๑ ผู้รับผิดชอบ

(๑) องค์กร

(๑.๑) มีคณะกรรมการจัดรูปที่ดินกลาง ประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นรองประธาน ปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นรองประธาน อธิบดีกรมชลประทาน อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร อธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน อธิบดีกรมวิชาการเกษตร อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ อธิบดีกรมการปกครอง อัยการสูงสุด อธิบดีกรมที่ดิน อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน อธิบดีกรมทางหลวง ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เป็นกรรมการ และกรรมการอื่นอีกไม่เกิน ๕ คน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง และให้หัวหน้าสำนักงานจัดรูปที่ดินกลางเป็นกรรมการ และเลขานุการ (มาตรา ๖)

ในกรุงเทพมหานคร มีสำนักงานจัดรูปที่ดินกลาง ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีอำนาจในการดำเนินการจัดรูปฯ และ ปฏิบัติการ ตามที่คณะกรรมการจัดรูปที่ดินกลางกำหนด และมีหน้าที่ควบคุม สำนักงานจัดรูป ที่ดินจังหวัดเพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ โดยให้สำนักงานนี้ ทำหน้าที่เป็น สำนักงานจัดรูปที่ดินกรุงเทพมหานครด้วย (มาตรา ๑๖)

(๑.๒)เมื่อมีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตโครงการจัด รูปที่ดินตาม มาตรา ๒๔ ใช้บังคับในเขตกรุงเทพ ฯ แล้ว ให้คณะกรรมการจัดรูปที่ดิน กรุงเทพ ฯ ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เป็นประธาน รองผู้ว่าราชการ กรุงเทพมหานคร ๑ คน ปลัดกรุงเทพมหานคร เกษตรกรุงเทพมหานคร เจ้าพนักงาน ที่ดินกรุงเทพมหานคร ผู้แทนกรมชลประทาน ผู้แทนกรมพัฒนาที่ดิน ผู้แทนกรมส่งเสริมสหกรณ์ ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด ผู้แทนกรมการผังเมือง หัวหน้าเขตท้องที่ ที่มีการจัดรูปที่ดินเขตโครงการจัดรูป ฯ และ ให้หัวหน้าสำนักงานจัดรูปที่ดินกลางเป็น กรรมการและเลขานุการ

(๑.๓)ในจังหวัดต่าง ๆ เมื่อมีพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตโครงการจัดรูปที่ดินตาม มาตรา ๒๔ ใช้บังคับในจังหวัดใด ให้มีคณะกรรมการจัดรูปที่ดินจังหวัดประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานกรรมการ ปลัดจังหวัด อัยการจังหวัด เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด เกษตรจังหวัด สหกรณ์จังหวัด พัฒนาการจังหวัด ผู้แทนกรมชลประทาน ผู้แทนกรมพัฒนาที่ดิน ผู้แทนกรมทางหลวง ผู้แทนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ที่มีการจัดรูป ฯ เป็นกรรมการ และกรรมการอื่นอีกไม่เกิน ๕ คนที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แต่งตั้งจากเจ้าของที่ดินในเขต โครงการจัดรูป และให้หัวหน้าสำนักงานจัดรูปจังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ

(๒)รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ดูแลการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ

นี้ และมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่กับออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของแต่ละกระทรวง

๖.๓.๒ อำนาจหน้าที่

(๑) ตามมาตรา ๑๓ คณะกรรมการจัดรูปที่ดินกลางมีอำนาจควบคุมดูแลโดยทั่วไป ซึ่งกิจการของสำนักงานจัดรูปที่ดินกลาง และจังหวัด และมีอำนาจหน้าที่ (ก) วางโครงการจัดรูปที่ดินในท้องที่ต่าง ๆ และกำหนดแผนการดำเนินงานนั้น (ข) พิจารณากำหนดเขตโครงการจัดรูป ๔ เพื่อเสนอให้รัฐมนตรีออกประกาศตามมาตรา ๒๕ (ค) ดำเนินการจัดรูปที่ดินในเขตโครงการ (ง) เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีเกี่ยวกับการจัดซื้อที่ดิน หรือการเวนคืนที่ดินในเขตโครงการตามมาตรา ๓๒ (จ) ให้ความเห็นชอบในแผนผังการจัดแปลงที่ดิน ระบบชลประทาน และการระบายน้ำ การสร้างถนน หรือทางลัดเสี่ยงในไร่นา การปรับระดับพื้นที่ดิน การแลกเปลี่ยน การโอน การรับโอนสิทธิในที่ดิน การให้เช่าซื้อที่ดิน และการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องการจัดรูป ๔ ที่คณะกรรมการจัดรูป ๔ จังหวัดเสนอ (ฉ) กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการประเมินราคาที่ดิน และทรัพย์สินอื่นในที่ดินในเขตโครงการจัดรูป (ช) ให้ความเห็นชอบในงบประมาณค่าใช้จ่ายในการจัดรูป ๔ ที่คณะกรรมการจัดรูปจังหวัดเสนอ (ซ) ให้ความเห็นชอบในการกำหนดที่ดินตอนใดเป็นที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน หรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะตามมาตรา ๔๓ (ฌ) วินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับปัญหาการจัดรูป ๔ ตามคำร้องขอ หรือคำอุทธรณ์ของเจ้าของที่ดิน หรือบุคคลที่มีส่วนได้เสียกับที่ดินในเขตโครงการตามมาตรา ๓๔ และมาตรา ๓๕

(๒) คณะกรรมการจัดรูปที่ดินจังหวัด ต้องดำเนินการในเขตดังนี้

- ประเมินราคาที่ดิน และทรัพย์สินอื่นในที่ดินทุกแปลงในเขตโครงการจัดรูปที่ดินนั้น และจัดแบ่งแยกชั้นของที่ดินตามมูลค่าของที่ดิน
- กำหนดโครงการรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดรูปที่ดิน การกำหนดแหล่งที่อยู่อาศัย และกิจการสาธารณูปโภคที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน

- กำหนดแปลงที่ดินที่จะจัดให้แก่เจ้าของที่ดินเดิม และผู้มีสิทธิได้รับที่ดินในการจัดรูปที่ดิน

- กระทำกิจการอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดรูปที่ดิน

(๓) เมื่อมีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตโครงการจัดรูปที่ดินใช้บังคับ แล้วตามมาตรา ๔๓ ถ้าในเขตนั้นมีที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่เป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่า หรือที่ดินที่มีผู้เวนคืน หรือทอดทิ้ง หรือ กลับมาเป็นของแผ่นดิน โดยประการอื่นตามประมวลกฎหมายที่ดิน และสภาพของที่ดินดังกล่าว เป็นที่ดินแปลงเล็กแปลงน้อยรวมอยู่ด้วย ให้ที่ดินนั้น เป็นทรัพย์สินของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อใช้ในการจัดรูปที่ดิน

(๔) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีอำนาจ ตาม มาตรา ๒๑ คือ

ก. มีทรัพย์สินต่าง ๆ ถือกรรมสิทธิ์ ครอบครอง จัดให้ ได้มา ชื่อ เช่า เช่าซื้อ กู้ยืม จัดสรร จำหน่าย จำนอง จำนำ แลกเปลี่ยน รับโอน รับโอนสิทธิการเช่า หรือสิทธิการเช่าซื้อด้วยประการใด ๆ ซึ่งที่ดินหรือทรัพย์สินอื่น

ข. ให้กู้ ให้ยืม ให้เช่า ให้เช่าซื้อ ให้สินเชื่อ รับ จำนอง รับจำนำ โอน โอนสิทธิการเช่า หรือสิทธิเช่าซื้อ ด้วยประการใด ๆ ซึ่งที่ดิน หรือทรัพย์สินอื่น

(๕) บรรดาที่ดิน หรือ ทรัพย์สินอื่นที่ได้มาโดย ประการ ใด ๆ ตามพระราชบัญญัตินี้ หรือได้มาโดยการเวนคืนตามพระราช บัญญัตินี้ ตามมาตรา ๒๓ ให้ใช้เพื่อประโยชน์ในการจัดรูปที่ดินโดยเฉพาะ และให้ถือว่าเป็นทรัพย์สินของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และมีอำนาจดำเนินการ โอนไปยังเอกชนได้โดยคุณสมบัติของเอกชนผู้มีสิทธิขอรับโอน ตลอดจนหลักเกณฑ์ และวิธีการขอรับโอน และการโอนให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(๖) ตามมาตรา ๒๔ กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวง เกษตรและสหกรณ์ มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดท้องที่ที่จะสำรวจ เป็นเขตโครงการจัดรูปที่ดิน ประกาศดังกล่าวต้องมีแผนที่สังเขปแสดงเขตท้องที่ที่จะ สำรวจเพื่อกำหนดเป็นเขตโครงการจัดรูปที่ดินแนบท้ายประกาศ ซึ่งแผนที่ถือเป็นส่วน

หนึ่งของประกาศด้วย โดยภายในเขตแผนที่ท้ายประกาศของรัฐมนตรี ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือผู้ปฏิบัติงานร่วมกับพนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจดังนี้

- เข้าไปทำการอันจำเป็นเพื่อการสำรวจได้ แต่ต้องแจ้งให้เจ้าของที่ดินหรือผู้ครอบครองที่ดินทราบก่อน

- ทำเครื่องหมายระดับ ขอบเขต หรือแนวเขต โดยปักหลัก หรือขุดร่องแนว กรณีที่ต้องสร้างหมุดหลักฐานทางแผนที่ในที่ดินของผู้ใด ให้มีอำนาจสร้างหมุดหลักฐานลงได้ตามความจำเป็น

๖.๓.๓ การดำเนินการจัดรูปที่ดิน

(๑) ตามมาตรา ๒๔ กำหนดว่า การกำหนดเขตที่ดินในท้องที่ใดให้เป็นเขตโครงการจัดรูปที่ดินให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ในพระราชกฤษฎีกาต้องระบุที่ดิน หรืออสังหาริมทรัพย์อื่นที่อยู่ในเขตโครงการจัดรูปที่ดิน พร้อมทั้งรายชื่อเจ้าของ หรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย และให้มีแผนที่แสดงเขตโครงการจัดรูป ฯ แนบท้ายพระราชกฤษฎีกานั้นด้วย แผนที่ดังกล่าวถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของพระราชกฤษฎีกา

(๒) ผู้ยื่นคำขอแสดงความจำนงเข้าประกอบอาชีพเกษตรกรรมต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังนี้ (กฎกระทรวง ฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๑๘ ออกตามความในพระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๗ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ และ มาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๗ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

- ก. เป็นบุคคลธรรมดาและมีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- ข. บรรลุนิติภาวะและเป็นหัวหน้า ครอบครัว
- ค. ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย
- ง. ไม่เป็นคนวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สม

ประกอบ

จ. มีความประพฤติดี มีร่างกายสมบูรณ์และสามารถประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้

จ. ไม่มีที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเป็นของตนเอง หรือมี แต่เพียงเล็กน้อยไม่พอแก่การครองชีพ

(๓) การออกโฉนด (กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๑๘ ออกตามความในพระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๗ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ และ มาตรา ๔๑ แห่งพระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๗) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ออกกฎกระทรวงเรื่องการออกโฉนด ไว้ดังนี้

ก. การออกโฉนดที่ดิน ให้หัวหน้าสำนักงานจัดรูปที่ดินจังหวัดแจ้งขอดำเนินการออกโฉนดที่ดินต่อพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินสาขาที่ท้องที่นั้นตั้งอยู่ พร้อมส่งมอบหลักฐาน ได้แก่

- หนังสือแสดงสิทธิในที่ดินเดิม และเอกสารหรือหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการขอออกโฉนดที่ดิน

- แผนผังการจัดแปลงที่ดินใหม่ และรายชื่อผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินแต่ละแปลง

ข. การรังวัดทำแผนที่ก่อนออกโฉนดที่ดินให้เจ้าของที่ดินที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และหัวหน้าสำนักงานจัดรูปที่ดินจังหวัด หรือผู้แทน ร่วมนำทำการรังวัดปักหลักหมายเขตที่ดินและลงชื่อในฐานะผู้นำทำการสำรวจตามประมวลกฎหมายที่ดิน

(๔) การออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ ให้หัวหน้าสำนักงานจัดรูปที่ดินจังหวัดแจ้งขอดำเนินการต่อนายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอแห่งท้องที่ซึ่งที่ดินนั้นตั้งอยู่ โดยปฏิบัติตามวิธีการทำนองเดียวกับการออกโฉนดที่ดินตามกฎหมายนี้โดยอนุโลม

(๕) ตามมาตรา ๔๔ กำหนดว่า ภายในกำหนด ๕ ปี นับแต่วันที่ได้รับหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินในเขตโครงการจัดรูปที่ดิน เจ้าของที่ดินหรือผู้ได้รับสิทธิในที่ดินจะถอนสิทธิในที่ดินนั้นไปยังผู้อื่นไม่ได้ เว้นแต่เป็นการตกทอดทางมรดก หรือการโอนไปยังสหกรณ์ หรือกลุ่มเกษตรกรที่เป็นสมาชิก หรือการโอนไปยังกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อประโยชน์ในการจัดรูปที่ดิน หรือเมื่อได้รับอนุญาต

เป็นหนังสือจากคณะกรรมการจัดรูปที่ดินกลาง ภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ที่ดินในเขตโครงการจัดรูปที่ดินไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

(๖) มาตรา ๔๕ ระบุว่า ห้ามมิให้เจ้าของที่ดินหรือผู้ได้สิทธิในที่ดินในเขตโครงการจัดรูปที่ดินใช้ที่ดินนั้น เพื่อประโยชน์อย่างอื่นที่มีใช้เกษตรกรรม หรือทำการปลูกสร้างสิ่งใด ๆ หรือทำการใด ๆ แก่ที่ดินนั้นอันอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่การจัดรูปที่ดิน เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากคณะกรรมการจัดรูปที่ดินจังหวัด กรณีที่มีผู้ฝ่าฝืน คณะกรรมการจัดรูปที่ดินจังหวัดมีอำนาจสั่งให้ผู้ฝ่าฝืนรื้อถอน ทำให้คืนสู่สภาพเดิม หรืองดเว้นการกระทำนั้นในระยะเวลาที่กำหนดถ้าผู้ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม ให้คณะกรรมการจัดรูปรื้อถอน หรือทำให้คืนสู่สภาพเดิมโดยผู้ฝ่าฝืนจะเรียกร้องค่าเสียหายไม่ได้ และต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการรื้อถอน หรือทำให้คืนสู่สภาพเดิมนั้นด้วย

(๗) ตามมาตรา ๓๔ ระบุว่า ผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิขอตรวจสอบเอกสารหลักฐานและคัดค้านเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินตามมาตรา ๓๓ โดยยื่นคำร้องคัดค้านต่อคณะกรรมการจัดรูปที่ดินจังหวัดภายใน ๖๐ วัน นับแต่วันที่ปิดประกาศกรณีที่มีผู้คัดค้านให้คณะกรรมการจัดรูปฯ มีอำนาจสอบสวนและเรียกบุคคลใด ๆ มาให้ถ้อยคำ หรือส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องได้ตามความจำเป็น และวินิจฉัยสั่งการตามความเห็นสมควร และแจ้งคำวินิจฉัยนั้น เป็นหนังสือไปยังบุคคลที่เกี่ยวข้อง บุคคลที่เกี่ยวข้องผู้ใดไม่พอใจคำวินิจฉัยสั่งการ มีสิทธิยื่นอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการจัดรูปที่ดินกลางภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันได้รับแจ้งคำวินิจฉัย เมื่อคณะกรรมการจัดรูปที่ดินกลางวินิจฉัยคำอุทธรณ์ นั้นเป็นประการใด ให้แจ้งคำวินิจฉัยเป็นหนังสือไปยังบุคคลที่เกี่ยวข้อง ระหว่างที่มีการคัดค้านหรือยื่นอุทธรณ์ดังกล่าว ให้คณะกรรมการจัดรูปที่ดินจังหวัดดำเนินการจัดรูปที่ดินต่อไปได้

(๘) มาตรา ๓๔ ระบุว่า การกำหนดแปลงที่ดินใหม่ตามมาตรา ๓๐ (๓) คณะกรรมการจัดรูปที่ดินจังหวัดต้องจัดให้เจ้าของที่ดินแต่ละราย ได้รับที่ดินในที่ดินแปลงเดิม หรือให้ได้รับที่ดินแปลงเดิมบางส่วน หรือจัดให้ที่ดินแปลงใหม่อยู่ใกล้เคียงกับที่ดินแปลงเดิมของตนเท่าที่จะกระทำได้ และให้ที่ดินที่ได้รับใหม่นั้นมีมูลค่าใกล้เคียงกับมูลค่าสุทธิของที่ดินเดิมของตนเท่าที่จะกระทำได้ ในการนี้

คณะกรรมการจัดรูปที่ดินจะนัดประชุมเจ้าของที่ดินเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการกำหนดแปลงที่ดินใหม่ตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว

(๙) เมื่อกำหนดที่ดินแปลงใหม่แล้ว ให้คณะกรรมการจัดรูปที่ดินจังหวัดปิดประกาศแผนผังที่ดินแปลงใหม่พร้อมด้วยรายชื่อเจ้าของที่ดิน ไว้ ณ ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร ที่ทำการเขต ที่ทำการแขวง หรือศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ/กิ่งอำเภอ ที่ทำการตำบล แล้วแต่กรณี และที่ชุมนุมชนในเขตโครงการจัดรูปที่ดิน

(๑๐) การตกลงแลกเปลี่ยนที่ดินกันอาจกระทำได้ โดยให้เจ้าของที่ดินที่เกี่ยวข้องแจ้งเป็นหนังสือต่อคณะกรรมการจัดรูปที่ดินจังหวัดภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันปิดประกาศเมื่อคณะกรรมการจัดรูปที่ดินจังหวัดอนุมัติแล้ว ให้ดำเนินการแลกเปลี่ยนที่ดินกันได้

(๑๑) กรณีที่เจ้าของที่ดินไม่สามารถจะทำความเข้าใจแลกเปลี่ยนที่ดินกัน หรือกรณีที่คณะกรรมการจัดรูปที่ดินจังหวัดไม่อนุมัติให้แลกเปลี่ยน เจ้าของที่ดินมีสิทธิยื่นคำร้องคัดค้าน และยื่นอุทธรณ์โดยนำความในมาตรา ๓๔ มาใช้บังคับโดยอนุโลม และคำวินิจฉัยของคณะกรรมการจัดรูปที่ดินกลางนี้ถือเป็นที่สุด

(๑๒) มาตรา ๓๖ กำหนดว่า ในเขตโครงการจัดรูปที่ดิน ถ้าที่ดินเดิมแปลงใดได้ขายฝากไว้ก่อนมีประกาศของรัฐมนตรีตามมาตรา ๒๕ และผู้ขายฝากหรือบุคคล ซึ่งระบุไว้ในมาตรา ๔๙๗ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ยังมีสิทธิไถ่ทรัพย์สิน ซึ่งขายฝากนั้นอยู่ ให้คณะกรรมการจัดรูปที่ดินจังหวัด ดำเนินการประนีประนอมเพื่อหาทางให้ผู้มีสิทธิไถ่ทรัพย์สินจัดการไถ่ทรัพย์สินซึ่งขายฝากนั้น หรือให้ผู้มีสิทธิไถ่ทรัพย์สินแสดงเจตนาสละสิทธิไถ่ทรัพย์สินเป็นหนังสือไว้ ในกรณีที่ผู้มีสิทธิไถ่ทรัพย์สินไม่ยอมสละสิทธิไถ่ทรัพย์สิน และไม่สามารถไถ่ทรัพย์สินนั้นได้ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายมีอำนาจดำเนินการไถ่ทรัพย์สินซึ่งขายฝากนั้น และให้ถือว่าผู้ไถ่ทรัพย์สินนั้นเป็นผู้รับช่วงสิทธิของผู้ซื้อในการขายฝาก หรือเป็นผู้ซื้อในการขายฝากที่ดินแปลงใหม่ที่ผู้ขายได้รับตามโครงการจัดรูปที่ดิน

ป่าไม้

จัดเป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่าประเภทหนึ่งซึ่งจังหวัดมักจะประสบปัญหาในเรื่องการขอใช้ประโยชน์ในที่ดิน และปัญหาราษฎรบุกรุกอยู่เสมอ ในที่นี้จะได้ประมวลพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. ๒๔๘๔ ในส่วนที่เกี่ยวกับความหมาย ประเภท การใช้ประโยชน์ ผู้ดูแลรักษา และ ข้อห้ามต่าง ๆ ที่ควรทราบ และเกี่ยวข้องกับ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เพื่อใช้ประโยชน์ในการทำงานด้วย ดังนี้

๑. พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. ๒๔๘๔

ป่า ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. ๒๔๘๔ มาตรา ๔ หมายถึง ที่ดินที่ยังไม่มีบุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดิน

ไม้ ในมาตราเดียวกัน หมายถึง ไม้สักและไม้อื่นทุกชนิดที่เป็นต้น เป็นกอ เป็นเถา รวมถึงไม้ที่นำเข้ามาในราชอาณาจักร ไม้ไผ่ทุกชนิด ปาล์ม หวาย ตลอดจนจันทน์ บุนนาค เตย และกิ่งของสิ่งนั้น ๆ ไม่ว่าจะถูกตัดทอน เลื่อย ผ่า ถาก ขุด หรือกระทำโดยประการอื่นใด

๒. ผู้มีอำนาจดูแลรักษา

๒.๑ ตามมาตรา ๔ และ ๕ แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งหมายถึง เจ้าพนักงานป่าไม้ พนักงานป่าไม้ หรือผู้ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แต่งตั้ง เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ดำเนินการตามพระราชบัญญัติป่าไม้นี้

๒.๒ การทำไม้ หรือ เจาะ หรือ สับ หรือ เผลา หรือ ทำอันตรายด้วยประการใด ๆ แก่ไม้หวงห้ามต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือได้รับสัมปทานตามความในพระราชบัญญัตินี้ ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวง หรือในการอนุญาต (ตามความในมาตรา ๑๑)

๓. การอนุญาต

๓.๑ ตามมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ กำหนดในเรื่องเกี่ยวกับการอนุญาตทำประโยชน์สรุปได้ว่า

๓.๑.๑ เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แล้ว จะอนุญาตให้ผูกขาดโดยให้ผู้ได้รับอนุญาตเสียเงินค่าผูกขาดให้แก่รัฐตามจำนวนที่รัฐมนตรีกำหนดได้

๓.๑.๒ การอนุญาตโดยการผูกขาดหรือให้สัมปทานสำหรับการทำไม้พื้น หรือไม้เผาถ่านไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม ทำได้เฉพาะในเขตป่าที่ห่างไกลและกันดาร หรือเฉพาะการทำไม้ชนิดที่มีค่าหรือหายาก

๓.๑.๓ การพิจารณาคำขออนุญาต หรือให้สัมปทานกระทำโดยคณะกรรมการที่รัฐมนตรีแต่งตั้ง

๓.๑.๔ ถ้าผู้ได้รับอนุญาตหรือผู้รับสัมปทานประสงค์จะนำเครื่องมือ เครื่องจักรกลใดๆ ที่ตนมิได้เป็นเจ้าของเข้าไปในเขตป่าที่ได้รับอนุญาต หรือในเขตสัมปทาน ผู้ได้รับอนุญาตหรือผู้รับสัมปทานต้องแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๓๐ วัน หากมิได้แจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบ ให้สันนิษฐานว่าทรัพย์สินนั้นเป็นของผู้รับอนุญาตหรือผู้รับสัมปทาน

๓.๒ มาตรา ๒๙ แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. ๒๔๘๔ กำหนดว่า ผู้ที่จะเก็บหาของป่าหวงห้าม หรือทำอันตรายใด ๆ แก่ของป่าหวงห้ามในป่า ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่และ ต้องเสียค่าภาคหลวง และต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงหรือในการอนุญาตด้วย

บทที่ ๕

ที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน

land ๖

ความหมาย

หมายถึง ที่ดินที่เป็นสาธารณสมบัติสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ๑๓๐๔ (๒) อันได้แก่ ที่ชายตลิ่ง ทางน้ำ ทางหลวง ทางสาธารณะ ทะเลสาบ ที่เลี้ยงสัตว์สาธารณะ ป่าช้าสาธารณะ และที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันอย่างอื่น

ผู้ดูแลรักษา

๑. กรณีทั่วไป

ตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๘ วรรค ๑ ถ้าไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น อธิบดีกรมที่ดิน มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษา และดำเนินการคุ้มครองป้องกันตามควรแก่กรณี และอำนาจหน้าที่นี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจะมอบหมายให้ทบวงการเมืองอื่น เป็นผู้ใช้ได้

๒. กรณีเฉพาะ

ปัจจุบัน มีกฎหมายหลายฉบับกำหนดให้บางหน่วยงานมีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลสาธารณสมบัติของแผ่นดิน สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน โดยเฉพาะ เช่น พระราชบัญญัติเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. ๒๔๕๖ ซึ่งในมาตรา ๑๑๗ และ มาตรา ๑๑๘ ให้อำนาจกรมเจ้าท่าในการดูแลรักษาแม่น้ำ ลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำ และทะเลสาบ ซึ่งเป็นทางสัญจรของประชาชน หรือประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน หรือทะเลภายในน่านน้ำไทย และ พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๑๙ - ๒๑ ที่บัญญัติให้อธิบดีกรมทางหลวงเป็นผู้กำกับ ตรวจสอบ และควบคุมทางหลวง และงานที่เกี่ยวข้องกับทางหลวงชนบท ทางหลวงสุขาภิบาล และให้นายกเทศมนตรี เป็นเจ้าหน้าที่กำกับ ตรวจสอบ และควบคุมทางหลวงและงานที่เกี่ยวข้องกับเทศบาล

หากพิจารณาเฉพาะในพื้นที่ระดับจังหวัดผู้ดูแลรักษา ได้แก่

๑. นายอำเภอ ดูแลโดยทั่วไป โดยมีอำนาจตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ ยกเว้นข้อ ๒ และ ๓

๒. ทางบก ทางน้ำ ในเขตเทศบาลให้เทศบาลดูแลรักษา

๓. แม่น้ำ ลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ นายอำเภอ และ
ผู้ว่าราชการจังหวัดดูแลรักษา แต่การอนุญาตเป็นของกรมเจ้าท่า

การออกหนังสือสำคัญ

๑. ประมวลกฎหมายที่ดิน (มาตรา ๘ ตีรี้ วรรคหนึ่ง) กำหนดให้อธิบดีกรมที่ดิน สามารถจัดให้มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เพื่อแสดงเขตที่ดินซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันหรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน โดยเฉพาะไว้เป็นหลักฐานได้

ส่วนที่ดินแปลงใดที่ยังไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงมาตรา ๘ ตีรี้ วรรคสาม กำหนดให้เป็นไปตามหลักฐานของทางราชการซึ่งได้แก่ ทะเบียนที่สาธารณะที่เก็บไว้ ณ สำนักงานที่ดินอำเภอ ทุกแห่ง (ชาญชัย แสวงศักดิ์, ๒๕๓๙ : ๖๙ อ้างถึงศิริ เกวลินสฤทธิ)

๒. กฎหมายบางฉบับที่กำหนดการทำหลักฐานเกี่ยวกับที่ดินที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่พลเมืองใช้ร่วมกันไว้โดยเฉพาะ เช่น พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. ๒๕๓๕ (มาตรา ๑๓) ซึ่งกำหนดให้มีการลงทะเบียนทางหลวงประเภทต่าง ๆ ไว้ ณ ที่ทำการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ให้อธิบดีกรมทางหลวงเป็นผู้จัดให้ลงทะเบียนทางหลวงพิเศษ และทางหลวงแผ่นดินไว้ ณ กรมทางหลวง และนายกเทศมนตรีโดยอนุมัติของผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้จัดให้ลงทะเบียนทางหลวงเทศบาลไว้ ณ สำนักงานเทศบาล (ชาญชัย แสวงศักดิ์, ๒๕๓๙ : ๖๙)

การใช้ประโยชน์

๑. ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๘ วรรค ๒(๑) กำหนดว่า ที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ถ้าทบวงการเมือง รัฐวิสาหกิจหรือเอกชน จัดหาที่ดินให้พลเมืองใช้ร่วมกันแทนแล้ว การถอนสภาพหรือโอนต้องตราเป็นพระราชบัญญัติ แต่ถ้าพลเมืองได้เลิกใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้น หรือที่ดินได้เปลี่ยนสภาพจากการเป็นที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันและมีได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ใดตามกฎหมายอื่น การถอนสภาพต้องตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

กล่าวคือ พลเมืองทั่วไปสามารถใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้นได้ หากทบวง - การเมือง รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชน จะใช้ที่ดินแปลงนั้นจำเป็นต้องจัดหาที่ให้พลเมืองใช้ ร่วมกันแทน จึงจะสามารถทำการถอนสภาพการเป็นที่สาธารณประโยชน์ได้ หรือ โอน โดยการตราเป็นพระราชบัญญัติ นอกจากนี้หากพลเมืองได้เลิกใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้น หรือที่ดินได้เปลี่ยนสภาพการเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์แล้ว และไม่มีการตกเป็น กรรมสิทธิ์ของผู้ใดตามกฎหมายอื่นก็สามารถถอนสภาพการเป็นที่สาธารณประโยชน์ได้

๒. ที่ดินที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ซึ่งได้ ถอนสภาพตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๘ (๑) แล้ว ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๘ ทวิ บัญญัติว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีอำนาจที่จะจัดขึ้น ทะเบียนเพื่อให้ทบวงการเมืองใช้ประโยชน์ในทางราชการได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ที่กำหนดในกฎกระทรวง

การถอนสภาพ

๑. การถอนสภาพตามประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๗ มาตรา ๘ วรรค ๒ ที่ได้กล่าวแล้ว สามารถทำได้ ๒ กรณี คือ

๑.๑ ถ้าทบวงการเมือง รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชน จัดหาที่ดินมาให้ พลเมืองใช้ร่วมกันแทนแล้ว การถอนสภาพหรือการโอนทำได้โดยพระราชบัญญัติ

๑.๒ พลเมืองเลิกใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้นหรือที่ดินได้เปลี่ยนสภาพไป จากการเป็นที่สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน และมีได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ใดตามกฎหมายอื่น เช่น ล้ำคลองตันเขิน ไม่มีสภาพเป็นลำคลองแล้ว หรือที่เลี้ยงสัตว์ สาธารณประโยชน์ที่เลิกใช้แล้ว เป็นต้น การถอนสภาพทำได้โดยพระราชกฤษฎีกา

๒. การถอนสภาพตามข้อยกเว้นโดยกฎหมายบางฉบับ (ชาญชัย แสวง - ศักดิ์ , ๒๕๓๙ : ๗๐) เช่น พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๒๖ ที่ให้อำนาจสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนำที่ดินที่ได้มีพระราช กฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินซึ่งมีผลเป็นการถอนสภาพการเป็นที่สาธารณสมบัติของ แผ่นดินแล้ว โดยมีต้องดำเนินการถอนสภาพตามประมวลกฎหมายที่ดินต่อไป

บทที่ ๖

ที่ดินที่ทางราชการได้หวงห้ามหรือสงวนไว้

land ๗

ที่ดินที่จะหวงห้ามหรือสงวน หมายถึง ที่ดินของรัฐที่อยู่ในหลักเกณฑ์ ดังนี้ : - (ฝ่ายควบคุมที่ดินของรัฐ, ๒๕๓๘ : ๑๔)

๑. มีใช้สาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน
๒. มีใช้สาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

การหวงห้ามที่ดินของรัฐ (ชาญชัย แสวงศักดิ์, ๒๕๓๙ : ๘๑) มีมาตั้งแต่อดีต เดิมเป็นการหวงห้ามที่ไม่มีพิธีการแน่นอน ต่อมากฎหมายเพื่อการนี้โดยตรงด้วยได้แก่

๑. พระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน ร.ศ. ๑๒๗ (มาตรา ๖๑) กล่าวถึงอำนาจรัฐที่จะหวงห้ามเอาที่ดินไว้ใช้ประโยชน์ทางราชการ หรือสำหรับราษฎรใช้เลี้ยงสัตว์ พานะ ดัดไม้ ตักน้ำ ทางเดิน ทางน้ำ หรือสำหรับราษฎรใช้เลี้ยงสัตว์

๒. พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ ให้อำนาจสมุหเทศาภิบาล หรือ นายอำเภอซึ่งเป็นผู้ปกครองท้องที่ที่จะหวงห้ามที่ดินไว้เพื่อใช้ประโยชน์ทางราชการหรือ หวงห้ามไว้เพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ จึงมีที่ดินซึ่งนายอำเภอประกาศหวงห้ามไว้เพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันอยู่มากมาย

๓. เมื่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๔ ใช้บังคับในพ.ศ. ๒๔๗๕ โดยมาตรา ๑๓๓๔ กำหนดว่าที่ดินตามมาตรา ๑๓๐๔ (๑) บุคคลอาจได้มาตามกฎหมายที่ดินจึงได้มีการตรา พระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๗๕ กำหนดให้การหวงห้ามที่ดินเพื่อใช้ประโยชน์ในราชการต้องกระทำเป็นพระราชกฤษฎีกา และมีแผนที่ประกอบด้วยเพื่อเป็นหลักฐานในการพิสูจน์ได้แน่นอนว่าที่ดินบริเวณใดอาจจับจองได้หรือไม่

การหวงห้ามที่ดินตามพระราชบัญญัติดังกล่าวสวนใหญ่เป็นไปเพื่อ

- เพื่อปรับปรุงและจัดให้ประชาชนเข้าจับจองในภายหลัง
- เพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน
- เพื่อจะใช้ประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ
- เพื่อวัตถุประสงค์อย่างอื่นของรัฐ

๔. พระราชบัญญัติประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๗ (มาตรา ๔) บัญญัติให้ยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้าม ฯ และบัญญัติให้ที่ดินซึ่งหวงห้ามไว้ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้าม ฯ หรือ ตามกฎหมายอื่นยังคงเป็นที่หวงห้ามต่อไป (มาตรา ๑๐)

๕. ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๔ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๑๕ แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายที่ดินโดยมาตรา ๒๐ (๓) กำหนดให้คณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติมีอำนาจสงวนและพัฒนาที่ดินเพื่อจัดให้แก่ประชาชน และมาตรา ๒๐(๔) และ(๑๐) กำหนดให้คณะกรรมการดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่ในการสงวนที่ดินดังนี้ :-

๕.๑ สงวนหรือหวงห้ามที่ดินของรัฐที่ไม่มีบุคคลใดมีสิทธิครอบครองเพื่อประชาชนใช้ร่วมกัน

๕.๒ วางระเบียบหรือข้อบังคับกำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขเกี่ยวกับการจัดที่ดินหรือเพื่อกิจการอื่นตามประมวลกฎหมายนี้

- ระเบียบคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ฉบับที่ ๙(พ.ศ. ๒๕๒๙) ว่าด้วยการสงวนหวงห้ามที่ดินของรัฐเพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน

อำนาจในการสงวนหรือหวงห้ามที่ดินของรัฐ

๑. กรณีทั่วไป

๑.๑ ที่ดินที่ทางราชการได้หวงห้ามหรือสงวนไว้เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทหนึ่ง จึงมีผลตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๘ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า ถ้าไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น อธิบดีกรมที่ดินมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษา และดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินประเภทนี้ได้ตามควรแก่กรณี

๑.๒ เป็นอำนาจของคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ตามมาตรา ๒๐ (๔) แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน (คณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติได้อาศัยอำนาจตาม มาตรา ๒๐ (๑๐) วางระเบียบของคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๒๙ ว่าด้วยการสงวนหรือหวงห้ามที่ดินของรัฐเพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันขึ้น)

๒. กรณีเฉพาะ

ผู้มีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลที่ดินที่ได้สงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน ตามกฎหมายพิเศษฉบับใด ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายพิเศษฉบับนั้น เช่น กรมป่าไม้เป็นผู้ควบคุมดูแล "อุทยานแห่งชาติ" และ "ป่าสงวนแห่งชาติ" กรมประมงเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลที่ดินในเขตบำรุงรักษาพันธุ์สัตว์น้ำ เป็นต้น

วัตถุประสงค์ในการสงวนหรือหวงห้ามที่ดินของรัฐ

ตามระเบียบคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันเท่านั้น ส่วนการสงวนหรือหวงห้ามที่ดินของรัฐ เพื่อใช้ประโยชน์ในราชการต้องดำเนินการตามมาตรา ๘ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

ขั้นตอนดำเนินการเพื่อสงวนหรือหวงห้ามที่ดินของรัฐ

ฝ่ายควบคุมที่ดินของรัฐ กรมที่ดินได้กำหนดขั้นตอนดำเนินงานไว้ ดังนี้ (๒๕๓๘ : ๑๓ - ๑๘)

๑. นายอำเภอหรือส่วนราชการใดเห็นสมควรจะสงวนหรือหวงห้ามที่ดินไว้ เพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันให้เสนอความเห็นต่อผู้ว่าราชการจังหวัด

๒. ถ้าผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นชอบด้วย ให้สั่งนายอำเภอของอำเภอที่ที่ดินนั้นอยู่ในเขตดำเนินการเพื่อสงวนหรือหวงห้ามที่ดินนั้น ถ้าที่ดินที่จะสงวนหรือหวงห้าม อยู่ในเขต ๒ อำเภอ หรือ ๒ จังหวัดขึ้นไป นายอำเภอของแต่ละอำเภอหรือแต่ละจังหวัด ต้องประสานงานกันในการดำเนินการเพื่อสงวนหรือหวงห้ามที่ดินนั้น

๓. เมื่อนายอำเภอได้รับทราบคำสั่งของผู้ว่าราชการจังหวัดต้องดำเนินการตรวจสอบสาระที่สำคัญภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับคำสั่งคือ

๓.๑ ที่ดินดังกล่าวเป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่าหรือเป็นที่ดินที่มีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้ง หรือกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามประมวลกฎหมายที่ดินหรือไม่

๓.๒ ที่ดินนั้นมีผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่แล้วหรือไม่

๓.๓ ที่ดินนั้นอยู่ในเขตที่ดินที่ได้จำแนกเป็นเขตป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรี หรือเป็นที่ดินที่ได้สงวนหรือหวงห้ามไว้ตามความต้องการของทบวงการเมืองใดหรือไม่

๓.๔ คณะกรรมการหมู่บ้านและองค์การบริหารส่วนตำบล หรือสภาตำบล เห็นว่าสมควรจะสงวนหรือหวงห้ามที่ดินนั้นเพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันหรือไม่

๔. การตรวจสอบตามข้อ ๓ ต้องดำเนินการและรายงานให้ ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบพร้อมความเห็นดังนี้ :-

๔.๑ กรณีเป็นที่รกร้างว่างเปล่า หรือเป็นที่ที่มีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้งหรือกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามประมวลกฎหมายที่ดิน นายอำเภอต้องสอบด้วยว่าที่ดินนั้นมีสภาพอย่างไร และจัดทำแผนที่สังเขปแสดงตำแหน่งที่ดิน จำนวนเนื้อที่ อาณาเขต ความกว้าง ยาว เขตข้างเคียงของที่ดิน และแสดงขอบเขตที่ดินนั้นลงในแผนที่ภูมิประเทศและรายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ

๔.๒ กรณีที่ดินมีผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่แล้ว ต้องบันทึกด้วยว่าผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์มีหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินหรือเอกสารหลักฐานแสดงว่าได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์หรือไม่ และให้นายอำเภอแสดงอาณาเขตและจำนวนเนื้อที่ของที่ดินที่มีการครอบครองหรือการทำประโยชน์ในแผนที่สังเขป และรายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ

๔.๓ กรณีไม่ใช่ที่ดินประเภท ๔.๑ หรือ เป็นที่ดินที่อยู่ในเขตที่ดินที่ได้ดินที่ได้จำแนกให้เป็นเขตป่าไม้ถาวร ตามมติคณะรัฐมนตรี หรือ เป็นที่ดินที่ได้สงวนหรือหวงห้ามไว้ตามความต้องการของทบวงการเมืองใดแล้ว นายอำเภอต้องรวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวกับที่ดินที่มีสภาพข้างต้นและรายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ

๔.๔ หากคณะกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล มีความเห็นว่าจะไม่สมควรจะสงวนหรือหวงห้ามที่ดินนั้น ให้นายอำเภอรวบรวมความเห็นของคณะกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลและรายงานให้ ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ

๕. เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดได้รับรายงานจากนายอำเภอต้องดำเนินการ

๕.๑ กรณีที่ดินนั้นเป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่าหรือเป็นที่ดินที่มีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้ง หรือกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามประมวลกฎหมายที่ดิน ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องพิจารณาว่าเห็นสมควรจะสงวนหวงห้ามหรือไม่เพียงใด

๕.๒ กรณีที่ดินที่จะสงวนหรือหวงห้ามนั้นมีผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่แล้ว ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องพิจารณาว่าสมควรจะสงวนหรือหวงห้ามที่ดินนั้นหรือไม่ หากเห็นว่าไม่สมควรผู้ว่าราชการจังหวัดต้องสั่งให้นายอำเภอยุติการดำเนินการในที่ดินส่วนที่มีการครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่แล้ว แต่หากเห็นว่าสมควรผู้ว่าราชการจังหวัดต้องดำเนินการต่าง ๆ ที่จำเป็น เพื่อให้ได้ที่ดินนั้นมาสำหรับจะสงวนหรือหวงห้ามเพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน และหากจำเป็นให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเสนอความเห็นและรายงานคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ

๕.๓ กรณีที่ดินที่จะสงวนหรือหวงห้ามนั้นไม่เป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่าหรือเป็นที่ดินที่มีผู้เวนคืน หรือทอดทิ้ง หรือกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามประมวลกฎหมายที่ดิน หรือเป็นที่ดินที่อยู่ในเขตที่ได้จำแนกเป็นเขตป่าไม้ถาวร หรือเป็นที่ดินที่มีการสงวนหรือหวงห้ามไว้ตามความต้องการของทบวงการเมืองอื่นแล้ว ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาว่าสมควรจะสงวนหรือหวงห้ามที่ดินนั้นหรือไม่ หากเห็นว่าไม่สมควร ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องสั่งให้นายอำเภอยุติการดำเนินการ แต่หากเห็นว่าสมควรให้ผู้ว่าราชการจังหวัดดำเนินการต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อให้ได้ที่ดินนั้นมาสำหรับจะสงวนหรือหวงห้ามให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน และหากจำเป็นให้ผู้ว่าราชการจังหวัดรายงานคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติพร้อมความเห็น

๕.๔ หากคณะกรรมการหมู่บ้าน และหรือสภาตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบล มีความเห็นว่าจะไม่สมควรสงวนหรือหวงห้ามที่ดินนั้น ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาว่าความเห็นดังกล่าวมีเหตุผลสมควรหรือไม่ หากสมควรให้ผู้ว่าราชการ

จังหวัดสั่งให้นายอำเภอยุติการดำเนินการ แต่หากเห็นว่าไม่มีเหตุผลสมควร ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องสั่งให้นายอำเภอดำเนินการสงวนหรือหวงห้ามที่ดินนั้นต่อไป

๖. ผู้ว่าราชการจังหวัด จะรายงานคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ เฉพาะกรณี que เห็นว่าจำเป็น เมื่อคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติได้รับรายงานจากผู้ว่าราชการจังหวัดแล้ว ต้องพิจารณาว่าสมควรจะสงวนหรือหวงห้ามที่ดินนี้เพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมหรือไม่ ถ้าเห็นว่าไม่สมควร ให้แจ้งผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ แต่ถ้าเห็นว่าสมควร คณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติต้องดำเนินการต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อให้ได้ที่ดินนั้นมา สำหรับจะสงวนหรือหวงห้ามและแจ้งให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ

๗. เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดและหรือคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติเห็นสมควรให้สงวนหรือหวงห้ามที่ดินเพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันแล้ว นายอำเภอของอำเภอที่ที่ดินนั้นอยู่ในเขตต้องดำเนินการดังนี้ :-

๗.๑ โฆษณาให้ประชาชนทราบถึงตำแหน่งที่ดิน จำนวนเนื้อที่เขตข้างเคียงของที่ดินนั้น โดยจัดทำประกาศ ระบุรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับที่ดิน ตามแบบทำยระเบียบของคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๒๙) ปิดไว้ในที่เปิดเผย ณ ศาลากลางจังหวัด สำนักงานที่ดินจังหวัด หรือสาขา ที่ว่าการอำเภอ หรือกิ่งอำเภอ ที่ทำการตำบล ที่ทำการหมู่บ้าน แห่งละอย่างน้อย ๑ ฉบับ และจัดให้มีการประชุมราษฎรในท้องที่เพื่อทำการชี้แจงหรือให้มีการประกาศชี้แจงทางวิทยุกระจายเสียงด้วยก็ได้

๗.๒ จัดให้มีหลักเขตหรือเครื่องหมายอื่นแสดงแนวเขตของที่ดินที่จะสงวนหรือหวงห้ามและป้ายระบุรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับที่ดินที่จะสงวนหรือหวงห้ามและป้ายระบุรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับที่ดินที่จะสงวนหรือหวงห้ามเช่นเดียวกับประกาศโฆษณาให้ประชาชนทราบ มีขนาดและจำนวนพอสมควร ติดตั้งในบริเวณที่ดินเพื่อให้ประชาชนทราบว่าเป็นเขตที่ดินที่จะสงวนหรือหวงห้าม

๘. ภายในหกสิบวันนับแต่วันปิดประกาศ

๘.๑ หากไม่มีผู้คัดค้านการสงวนหรือหวงห้ามที่ดิน ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องเสนอเรื่องพร้อมเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องไปยังคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติเพื่อดำเนินการสงวนหรือหวงห้ามต่อไป

๘.๒ กรณีมีผู้คัดค้านการสงวนหรือหวงห้ามที่ดินโดยอ้างว่าตนเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง หรือได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์ในที่ดินที่จะสงวนหรือหวงห้ามโดยชอบด้วยกฎหมาย นายอำเภอต้องดำเนินการ

- สอบสวนข้อเท็จจริงว่า ผู้คัดค้านมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง หรือได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์ในที่ดินโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่และเสนอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาสั่งการ

- เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งการประการใด ต้องแจ้งให้ผู้คัดค้านทราบหากผู้คัดค้านไม่พอใจคำสั่งดังกล่าว ให้ไปดำเนินการฟ้องหรือร้องต่อศาลได้

๙. กรณีที่มีการฟ้องหรือร้องต่อศาล ผู้ว่าราชการจังหวัดจะรอการสงวนหรือหวงห้ามที่ดินทั้งหมดก่อน จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดก็ได้ หรือจะดำเนินการเพื่อการสงวนหรือหวงห้ามที่ดินนั้นต่อไปโดยยกเว้นที่ดินส่วนที่มีผู้คัดค้านจากการสงวนหรือหวงห้ามไว้จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดก็ได้

๑๐. เมื่อมีคำพิพากษาถึงที่สุด

- กรณีให้ยกคำร้องคัดค้าน ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องเสนอเรื่องพร้อมเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องไปยังคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ เพื่อดำเนินการสงวนหรือหวงห้ามต่อไป

- กรณีผู้คัดค้านเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองหรือได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์ในที่ดินโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องรายงานให้คณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติพิจารณาว่าสมควรจะยกเว้นที่ดินส่วนที่มีผู้คัดค้านจากการสงวนหรือหวงห้ามหรือจะดำเนินการให้ที่ดินนั้นตกมาเป็นของรัฐเพื่อประโยชน์ในการสงวนหรือหวงห้ามเพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน

๑๑. การสงวนหรือหวงห้ามโดยคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดได้เสนอเรื่องพร้อมด้วยเอกสารหลักฐาน ที่เกี่ยวข้อง ไปยังคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติพิจารณาดำเนินการสงวนหรือหวงห้าม นั้น หากคณะกรรมการจัดที่ดิน

แห่งชาติมีมติให้สงวนหรือหวงห้ามที่ดินเพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน กรมที่ดิน จะจัดทำประกาศการสงวนหรือหวงห้ามที่ดินเพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันโดยมี แผนที่แสดงตำแหน่งที่ดิน จำนวนเนื้อที่และเขตข้างเคียงของที่ดินที่สงวนหรือหวงห้าม แนบท้ายประกาศด้วย ซึ่งแผนที่นี้ต้องพร้อมจะนำลงในระวางแผนที่หรือระวางรูปถ่าย ทางอากาศตามระเบียบของกรมที่ดินได้ และแสดงเขตติดต่อข้างเคียงโดยรอบ มี มาตรการส่วนขนาดพอสมควร

๑๒. เมื่อจัดทำประกาศการสงวนหรือหวงห้ามและแผนที่แล้ว ต้องเสนอ ประกาศดังกล่าวให้ประธานคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติลงนามแล้วส่งประกาศ พร้อมแผนที่ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา

๑๓. เมื่อได้ประกาศการสงวนหรือหวงห้ามที่ดินในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ผู้ว่าราชการจังหวัดจะต้องประชาสัมพันธ์การสงวนหวงห้ามที่ดินนั้นให้ประชาชนทราบ โดยปิดสำเนาประกาศและแผนที่แนบท้ายประกาศไว้ในที่เปิดเผย ณ ศาลากลาง จังหวัด สำนักงานที่ดินจังหวัด หรือสาขา ที่ว่าการอำเภอ หรือกิ่งอำเภอ ที่ทำการ ตำบล ที่ทำการหมู่บ้าน แห่งละอย่างน้อย ๑ ฉบับ

การถอนสภาพหรือการโอนที่ดินที่ทางราชการได้หวงห้ามหรือสงวนไว้

๑. กรณีทั่วไป

ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๘ วรรค ๒(๒) บัญญัติว่าที่ดินที่ได้ หวงห้ามหรือสงวนไว้ตามความต้องการของทบวงการเมืองใด ถ้าทบวงการเมืองนั้นเลิก ใช้หรือไม่ต้องการหวงห้ามหรือสงวนต่อไปแล้ว อาจถูกถอนสภาพหรือโอนไปเพื่อใช้ ประโยชน์อย่างอื่นหรือนำไปจัดเพื่อประชาชนได้ โดยต้องตราพระราชกฤษฎีกาถอน สภาพ

เมื่อมีการถอนสภาพแล้ว ที่ดินนั้นจะเปลี่ยนสภาพเดิมมาเป็นที่ดินที่ กลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดินตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔ (๑)

การใช้ประโยชน์จากที่ดินที่ได้มีการถอนสภาพแล้ว ประมวลกฎหมาย ที่ดิน มาตรา ๘ วรรค ๒(๒) บัญญัติแยกไว้ ๓ กรณี

(๑) ถ้าจะมอบให้ทบวงการเมืองที่มีหน้าที่เป็นผู้ใช้หรือจัดหาประโยชน์ต่อไป ต้องเสนอขออนุมัติต่อคณะรัฐมนตรี

(๒) ถ้าจะนำไปจัดเพื่อประชาชนตามประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่นให้ทำโดยพระราชกฤษฎีกา

๒. กรณีเฉพาะ เช่น

๒.๑ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ บัญญัติให้มีการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินที่มีสภาพธรรมชาติที่น่าสนใจและสมควรได้รับการคงสภาพธรรมชาติไว้ให้เป็นเขต "อุทยานแห่งชาติ" ได้ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและรื่นรมณ์ของประชาชนโดยมีรายละเอียดในเรื่องของอุทยานแห่งชาติ ดังนี้

พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ และ พระราชกฤษฎีกาแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ , ๒๕๓๒

ตามพระราชบัญญัตินี้ ในมาตรา ๔ ได้ให้ความหมายของที่ดิน อุทยานแห่งชาติ ไม้ สัตว์ ตลอดจนแต่งตั้งผู้ที่ปฏิบัติการ และรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ ดังนี้

ที่ดิน หมายถึง พื้นที่ดินทั่วไป และให้หมายความรวมถึง ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะและที่ชายทะเลด้วย

อุทยานแห่งชาติ หมายถึงที่ดินที่ได้กำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัตินี้

ไม้ หมายถึง พันธุ์ไม้ทุกชนิดทั้งที่เป็นต้น เป็นกอ เป็นเถา ตลอดจนส่วนต่าง ๆ ของไม้

สัตว์ หมายถึง สัตว์ทุกชนิด ตลอดจนส่วนต่าง ๆ ของสัตว์ที่เกิดจากสัตว์และสิ่งมีชีวิตทำขึ้น

พนักงานเจ้าหน้าที่ หมายถึง ผู้ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่และออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติ

๒.๑.๑ การกำหนดที่ดินให้เป็นอุทยานแห่งชาติ

(๑) มาตรา ๖ ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ๙ กำหนดว่า เมื่อรัฐบาลเห็นสมควรกำหนดบริเวณที่ดินใดที่มีสภาพธรรมชาติเป็นที่น่าสนใจ ให้คงอยู่ในสภาพธรรมชาติเดิมเพื่อสงวนไว้ให้เป็นประโยชน์ แก่การศึกษา วัฒนธรรมของประชาชน สามารถกำหนดเป็นบริเวณอุทยานแห่งชาติได้โดย ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา และต้องมีแผนที่แสดงแนวเขตแห่งบริเวณที่กำหนดนั้นแนบท้ายพระราชกฤษฎีกาด้วย ที่ดินที่กำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาตินั้น ต้องเป็นที่ดินที่ไม่อยู่ในกรรมสิทธิ์หรือครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายของบุคคลใดที่มีเขตบวงการเมือง

(๒) มาตรา ๗ ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ๙ ระบุว่า การขยายหรือเพิกถอนอุทยานแห่งชาติไม่ว่าจะเป็นทั้งหมดหรือบางส่วนทำได้ โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา หากไม่ใช่การเพิกถอนทั้งหมดต้องมีแผนที่แสดงเขตที่เปลี่ยนแปลงแนบท้าย

(๓) พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ๙ มาตรา ๘ กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องปักหลักเขตและป้ายหรือเครื่องหมายอื่นแสดงเขตอุทยานแห่งชาติไว้ตามสมควร เพื่อให้ประชาชนเห็นว่าเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ

๒.๑.๒ ผู้ดูแลรับผิดชอบ

(๑) องค์การ

คณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ

ตามมาตรา ๙, ๑๐ และ ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ๙ กำหนดให้ คณะกรรมการอุทยานแห่งชาติประกอบด้วย ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธาน อธิบดีกรมป่าไม้ ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย ผู้แทนกรมที่ดิน และกรรมการอื่นไม่เกิน ๑๑ คน ที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง โดยกรรมการที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แต่งตั้งนี้จะอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๒ ปี และผู้ที่พ้นจากตำแหน่งแล้วอาจได้รับการแต่งตั้งอีกได้ มีหน้าที่ ให้คำปรึกษาต่อรัฐมนตรีในเรื่อง

(๑.๑) การกำหนดที่ดินให้เป็นอุทยานแห่งชาติ และการขยายหรือการเพิกถอนอุทยานแห่งชาติ

(๑.๒) การคุ้มครองและดูแลรักษาอุทยานแห่งชาติ

(๑.๓) เรื่องที่รัฐมนตรี ฯ ประกาศ

(๒) ตามมาตรา ๒๐ กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ได้แก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นผู้มีหน้าที่จับกุมปราบปราม ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้

(๓) มาตรา ๒๑ ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ออกคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดตามมาตรา ๑๖ ออกจากเขตอุทยานแห่งชาติ หรืองดเว้นการกระทำใด ๆ ในเขตอุทยานแห่งชาติได้

(๔) มาตรา ๒๒ กล่าวถึงการฝ่าฝืนตามพระราชบัญญัตินี้ ว่า หากการฝ่าฝืนเป็นเหตุให้มีสิ่งปลูกสร้างขึ้นใหม่ หรือมีสิ่งอื่นใดในอุทยานแห่งชาติผิดไปจากสภาพเดิม พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำผิดทำลาย หรือรื้อถอนสิ่งนั้น ๆ ออกไปให้พ้นจากอุทยานแห่งชาติหรือ ทำให้สิ่งนั้น ๆ กลับคืนสู่สภาพเดิมได้ แล้วแต่กรณี ถ้าผู้กระทำผิดไม่ปฏิบัติตาม หรือไม่รู้ตัวผู้กระทำผิด หรือเพื่อป้องกัน หรือบรรเทาความเสียหายแก่อุทยานแห่งชาติ พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถจะทำอย่างใดอย่างหนึ่งได้ตามควรแก่กรณี และผู้กระทำผิดมีหน้าที่ชดใช้ค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปในการที่พนักงานเจ้าหน้าที่กระทำการเอง

๒.๑.๓ การคุ้มครองและดูแลรักษาอุทยานแห่งชาติ

(๑) ตามมาตรา ๑๖ กำหนดห้ามมิให้บุคคลใดดำเนินการภายในเขตอุทยานแห่งชาติ ดังนี้

(๑.๑) ยึดถือหรือครอบครองที่ดิน รวมถึง กั้นสร้าง แผ้วถาง หรือเผาป่า

(๑.๒) เก็บหา นำออกไป ทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตราย หรือทำให้เสื่อมสภาพ ซึ่งไม้ ยางไม้ น้ำมันยาง น้ำมันสน แร่หรือทรัพยากรธรรมชาติอื่น

(๑.๓) นำสัตว์ออกไป หรือทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายแก่สัตว์

(๑.๔) ทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายหรือทำให้เสื่อมสภาพแก่ดิน หิน กรวด หรือทราย

(๑.๕) เปลี่ยนแปลงทางน้ำหรือทำให้น้ำในลำน้ำ ลำห้วย หนอง บึง ท่วมท้น หรือเหือดแห้ง

(๑.๖) ปิดหรือทำให้เกิดขวางแก่ทางน้ำหรือทางบก

(๑.๗) เก็บหา นำออกไป ทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตราย หรือทำให้เสื่อมสภาพ ซึ่งกล้วยไม้ น้ำผึ้ง ครั่ง ถ่านไม้ เปลือกไม้ หรือมูลค้างคาว

(๑.๘) เก็บ หรือทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายแก่ดอกไม้ ใบไม้ หรือผลไม้

(๑.๙) นำยานพาหนะเข้าออกหรือขับขี่ยานพาหนะในทางที่มีได้จัดไว้เพื่อการนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

(๑.๑๐) นำอากาศยานขึ้นลงในที่ที่มีได้จัดไว้เพื่อการนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

(๑.๑๑) นำหรือปล่อยปศุสัตว์เข้าไป

(๑.๑๒) นำสัตว์เลี้ยงหรือสัตว์พาหนะเข้าไป เว้นแต่จะได้ปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยอนุมัติของรัฐมนตรี ฯ

(๑.๑๓) เข้าไปดำเนินกิจการใด ๆ เพื่อหาผลประโยชน์ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

(๑.๑๔) ปิดประกาศโฆษณาหรือขีดเขียนในที่ต่าง ๆ

(๑.๑๕) นำเครื่องมือสำหรับล่าสัตว์ หรือจับสัตว์หรืออาวุธใด ๆ เข้าไป เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ และปฏิบัติตามเงื่อนไขซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้อนุญาตนั้นกำหนดไว้

(๑.๑๖) ยิงปืน ทำให้เกิดระเบิดซึ่งวัตถุระเบิดหรือจุดดอกไม้เพลิง

(๑.๑๗) ส่งเสียงอื้อฉาว หรือกระทำการอื่นอันเป็นการรบกวน หรือเป็นที่เดือดร้อนรำคาญแก่คนหรือสัตว์

(๑.๑๘) ทิ้งขยะมูลฝอย หรือสิ่งต่าง ๆ ในที่ที่มีได้จัดไว้เพื่อการนั้น

(๑.๑๙) ทิ้งสิ่งที่เป็นเชื้อเพลิงซึ่งอาจทำให้เกิดเพลิง

(๒) มาตรา ๑๗ ห้ามมิให้บุคคลใดกระทำให้ หลักเขตป้าย หรือเครื่องหมายอื่น ที่พนักงานเจ้าหน้าที่จัดให้มีตามพระราชบัญญัตินี้ เคลื่อนที่ ลบเลือน เสียหาย หรือไร้ประโยชน์

(๓) ผู้ที่เข้าไปในเขตอุทยานแห่งชาติ ต้องปฏิบัติตาม มาตรา ๑๘ คือ ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้สั่งให้ปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกรมป่าไม้กำหนดโดยอนุมัติของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

(๔) มาตรา ๑๙ กล่าวถึง การบังคับใช้มาตรา ๑๖ และ ๑๗ ยกเว้นมิให้ใช้บังคับแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองและดูแลรักษาอุทยานแห่งชาติ หรือการศึกษา หรือวิจัยทางวิชาการ หรือเพื่ออำนวยความสะดวกในการทัศนอาจร หรือการพักผ่อน หรือเพื่ออำนวยความสะดวก หรือให้ความรู้แก่ประชาชน ซึ่งต้องเป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีกรมป่าไม้กำหนดโดยอนุมัติของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๒.๑.๔ ค่าธรรมเนียม

กรมป่าไม้สามารถเก็บค่าธรรมเนียมในการบริการได้ตามมาตรา ๒๓ กล่าวคือ หากมีความสมควรให้ประชาชนชำระเงิน เนื่องจากพนักงานเจ้าหน้าที่ให้บริการ หรือให้ความสะดวกต่าง ๆ ในอุทยานแห่งชาติ หรือให้บุคคลใด เสียค่าธรรมเนียม หรือค่าตอบแทนสำหรับการที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินกิจการหรือพักผ่อนอยู่ในอุทยานแห่งชาติได้ โดยอธิบดีกรมป่าไม้มีอำนาจกำหนดอัตราและวางระเบียบเกี่ยวกับการเก็บค่าบริการ ค่าธรรมเนียม หรือค่าตอบแทนดังกล่าวได้ โดยอนุมัติของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สำหรับเงินที่เก็บได้ เงินที่มีผู้บริจาค เพื่อบำรุงอุทยานแห่งชาติ เงินค่าปรับที่พนักงานเจ้าหน้าที่เปรียบเทียบตาม มาตรา ๒๘ และเงินรายได้อื่นๆ จะได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีอากรใด ๆ และเก็บรักษาไว้ใช้จ่ายในการบำรุงรักษาอุทยานแห่งชาติ ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่อธิบดีกรมป่าไม้กำหนด โดยอนุมัติของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๒.๒ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ ตามมาตรา ๖ วรรค ๒ บัญญัติว่า เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เห็นสมควรกำหนดที่ดินที่ยังมิได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมาย เป็น "ป่าสงวนแห่งชาติ" เพื่อรักษาสภาพป่าไม้ ของป่า หรือทรัพยากรธรรมชาติอื่น ก็ให้กระทำได้โดยออกกฎกระทรวง และมีรายละเอียดดังนี้

ป่า ตาม พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ๒๕๐๗ มาตรา ๔ หมายถึง ที่ดินรวมถึงภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ และที่ชายทะเลที่ยังไม่มีบุคคลได้มาตามกฎหมาย

๒.๒.๑ การกำหนดป่าสงวนแห่งชาติ

ป่าสงวนแห่งชาติ หมายถึงป่าที่ได้กำหนดให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งได้มีการกำหนดป่าสงวนแห่งชาติไว้ตามมาตรา ๔ มาตรา ๖ วรรค ๒ และ มาตรา ๗ - ๙ ดังนี้

(๑) เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เห็นสมควรกำหนดป่าอื่นใดเป็นป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อรักษาสภาพป่า ไม้ ของป่า หรือทรัพยากรธรรมชาติอื่น ให้กระทำได้โดยออกกฎกระทรวง และมีแผนที่แสดงแนวเขตป่าที่กำหนด แนบท้ายกฎกระทรวงด้วย

(๒) การเปลี่ยนแปลงเขตหรือการเพิกถอนป่าสงวนแห่งชาติป่าใดไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนกระทำได้โดยออกเป็นกฎกระทรวง สำหรับกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงหรือเพิกถอนบางส่วนต้องมีแผนที่แสดงแนวเขตที่เปลี่ยนแปลงหรือเพิกถอนนั้นแนบท้ายกฎกระทรวงด้วย

(๓) พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้แก่ผู้ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แต่งตั้งให้ปฏิบัติการ ต้องจัดให้มีหลักเขตและป้าย หรือ

เครื่องหมายอื่นที่แสดงแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติไว้ตามสมควรเพื่อให้ประชาชนเห็นว่า เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ

(๔) ต้องปิดประกาศสำเนากฎกระทรวงตาม ข้อ (๑) และ (๒) ไว้ ณ ที่ทำการอำเภอ หรือกิ่งอำเภอท้องที่ ที่ทำการกำนันท้องที่ และที่เปิดเผย เห็นได้ง่ายในหมู่บ้านท้องที่นั้น

๒.๒.๒ ผู้ดูแลรับผิดชอบ

(๑) ตามมาตรา ๔ และ ๕ กำหนดให้

(๑.๑) พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้แก่ ผู้ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

(๑.๒) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ และออกกฎกระทรวงกำหนดค่าธรรมเนียม ค่าภาคหลวง ค่าบำรุงป่าไม่เกินอัตราบัญชีท้ายพระราชบัญญัติและกำหนดกิจการอื่นเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

(๒.) องค์การรับผิดชอบ ตามมาตรา ๑๐ กำหนดว่า เมื่อมีการกำหนดป่าใดเป็นป่าสงวนแห่งชาติแล้ว ต้องมีคณะกรรมการสำหรับป่าสงวนแห่งชาตินั้น ประกอบด้วยผู้แทนกรมป่าไม้ ผู้แทนกรมการปกครอง ผู้แทนกรมที่ดิน และกรรมการอื่นอีก ๒ คน ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แต่งตั้ง มีอำนาจหน้าที่

(๒.๑) ควบคุมให้มีการจัดให้มีหลักเขต และป้าย หรือเครื่องหมายอื่นแสดงแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติตามที่เห็นสมควร เพื่อให้ประชาชน เห็นว่าเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ

(๒.๒) ดำเนินการสอบสวน และวินิจฉัยคำร้อง ตาม มาตรา ๑๓

(๒.๓) มีหนังสือเรียกบุคคลมาให้ถ้อยคำหรือให้ ส่งเอกสารเกี่ยวข้องในการสอบสวนตามมาตรา ๑๓

(๒.๔) ตั้งอนุกรรมการเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

(๓) ตามมาตรา ๑๗ อธิบดีกรมป่าไม้มีอำนาจอนุญาต เป็นหนังสือแก่กระทรวง ทบวง กรม หรือบุคคลอื่นใดให้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด ในเขตป่าสงวนแห่งชาติได้ ตามระเบียบที่อธิบดีกรมป่าไม้กำหนด โดยอนุมัติของ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หากเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ในการ ศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ และเมื่อรัฐมนตรีเห็นสมควรจะสั่งยกเว้นค่าธรรมเนียม ค่า ภาคหลวง และค่าบำรุงป่าก็ได้

(๔) ตามมาตรา ๑๘ อธิบดีกรมป่าไม้มีอำนาจออก ระเบียบการใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาใน เรื่อง

(๔.๑) การเข้าไป การผ่าน หรือการใช้ทาง

(๔.๒) การนำหรือปล่อยสัตว์เลี้ยงเข้าไป

โดยระเบียบดังกล่าวจะใช้บังคับในเขตป่าสงวนแห่งชาติ แห่งใดต้องประกาศ ณ ที่ว่าการอำเภอ ที่ทำการกำนัน และที่ทำการผู้ใหญ่บ้านในท้อง ที่ป่าสงวนแห่งชาตินั้นตั้งอยู่

(๕) ตามมาตรา ๑๙ อธิบดีกรมป่าไม้มีอำนาจสั่งเป็น หนังสือให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด ในเขตป่าสงวนแห่งชาติได้ เพื่อประโยชน์ในการควบคุม ดูแล รักษา หรือบำรุงป่าสงวน แห่งชาติ

(๖) ตามมาตรา ๒๕ กำหนดว่า เมื่อมีการกำหนดให้ป่า ใดเป็นป่าสงวนแห่งชาติ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แต่งตั้ง พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม และรักษาป่าสงวนแห่งชาตินั้นแล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ มีอำนาจดังนี้

(๖.๑) สั่งให้ผู้หนึ่งผู้ใดออกจากป่าสงวนแห่งชาติ หรือให้งดเว้นการกระทำใด ๆ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ในกรณีที่มีข้อเท็จจริงปรากฏ หรือมีเหตุอันสมควรสงสัยว่ามีการกระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้

(๖.๒) สั่งเป็นหนังสือให้ผู้กระทำผิดต่อพระราชบัญญัตินี้ รื้อถอน แก้ไข หรือทำการอื่นใดแก่สิ่งที่เป็นอันตราย หรือสิ่งที่ทำให้เสื่อมสภาพในเขตป่าสงวนแห่งชาติภายในเวลาที่กำหนดให้

(๖.๓) ยึด ทำลาย รื้อถอน แก้ไข หรือทำประการอื่น เมื่อผู้กระทำผิดไม่ปฏิบัติตาม (๖.๒) ไม่ปรากฏตัวผู้กระทำผิดหรือรู้ตัวผู้กระทำผิดแต่หาตัวไม่พบ ถ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติกรอย่างหนึ่งอย่างใดดังกล่าว และได้เสียค่าใช้จ่ายเพื่อการนั้น ให้ผู้กระทำผิดชดใช้หรือออกค่าใช้จ่ายนั้นทั้งหมด หรือให้พนักงานเจ้าหน้าที่นำทรัพย์สินที่ยึดไว้ได้ออกขายทอดตลาดหรือขายโดยวิธีอื่นตามที่เห็นควรเพื่อชดใช้ค่าใช้จ่ายนั้น และให้นำความในมาตรา ๑๓๒๗ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับแก่เงินที่ได้จากการขาย ทรัพย์สินนั้น โดยอนุโลม

(๖.๔) ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่เห็นสมควร เพื่อป้องกันหรือบรรเทาความเสียหายแก่ป่าสงวนแห่งชาติในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉิน

(๗) ตามมาตรา ๒๖ กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ ตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา ในการจับกุมปราบปรามผู้กระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้

๒.๒.๓ การลงโทษผู้กระทำผิด

(๑) การสั่งพักใช้ใบอนุญาต

ตามมาตรา ๒๗ กำหนดว่าผู้รับใบอนุญาต หรือหนังสืออนุญาตแล้ว และปรากฏว่าคนงาน ผู้รับจ้างหรือผู้แทนของผู้รับใบอนุญาต กระทำผิดต่อพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎกระทรวง หรือเงื่อนไขในใบอนุญาต หรือหนังสืออนุญาต ที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้ อันเป็นการเสียหายอย่างร้ายแรง พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้พักใช้ใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาตได้ ไม่เกิน ๖๐ วัน นับแต่วันออกคำสั่ง คำสั่งพักใช้ใบอนุญาตหรือ หนังสืออนุญาต ดังกล่าว อธิบดีกรมป่าไม้มีอำนาจสั่งเพิกถอนคำสั่ง หรือเพิ่มหรือลดระยะเวลาที่สั่งพักใช้ใบอนุญาตหรือ

หนังสืออนุญาตได้ตามที่เห็นสมควร แต่กรณีที่มีคำสั่งเพิ่มระยะเวลาดังกล่าวนั้น จะเพิ่มได้ไม่เกิน ๑๒๐ วัน

(๒) สิทธิในการอุทธรณ์

ตามมาตรา ๒๘ กำหนดให้ผู้รับใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาตมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งพักใช้ใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาตของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือคำสั่งของอธิบดีตามมาตรา ๒๗ โดยต้องอุทธรณ์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในกำหนด ๓๐ วัน นับแต่วันที่ทราบคำสั่ง และคำวินิจฉัยของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ถือเป็นที่สุด

(๓) การเพิกถอนใบอนุญาตตามมาตรา ๓๐ ให้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีอำนาจสั่งเพิกถอนการอนุญาตรายหนึ่ง รายใดทั้งหมดหรือบางส่วนได้ กรณีที่เห็นว่ามีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่ราชการ หรือ สาธารณประโยชน์ หรือ เมื่อปรากฏว่าได้มีการอนุญาตไปโดยมิชอบ หากเป็นการเพิก ถอนการอนุญาตที่ไม่เป็นความผิดของผู้ถูกสั่งเพิกถอนการอนุญาตต้องจ่ายค่าทดแทน ด้วยจำนวนเงินที่เป็นธรรมแก่ผู้ถูกสั่งเพิกถอนการอนุญาตนั้น

(๔) โทษของผู้ฝ่าฝืน ตามมาตรา ๑๔ (การห้ามมิให้ บุคคลใดยึดถือ ครอบครอง ทำประโยชน์ หรืออยู่อาศัยในที่ดิน ก่อสร้าง แผ้วถาง เผา ป่า ทำไม้ เก็บหาของป่า หรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพ ป่าสงวนแห่งชาติ เว้นแต่การดำเนินการตาม มาตรา ๑๕, ๑๖, ๑๖ ทวิ , ๑๖ ตริ , มาตรา ๑๗ - ๒๐ และทำไม้หวงห้ามหรือเก็บหาของป่าหวงห้ามตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ ตาม มาตรา ๓๑ กำหนดว่า ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ ๖ เดือน - ๕ ปี และปรับตั้งแต่ ๕,๐๐๐ - ๕๐,๐๐๐ บาท) แต่ถ้ากระทำผิดตามมาตรา ๑๔ เนื้อที่เกิน ๒๕ ไร่ หรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่

(๔.๑) ไม้สัก ไม้ยาง ไม้สนเขา หรือไม้หวงห้าม ประเภท ข ตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ หรือ

(๔.๒) ไม้อื่น เป็นต้นหรือเป็นท่อนอย่างใดอย่าง หนึ่ง หรือทั้งสองอย่างรวมกันเกิน ๒๐ ต้น หรือ ท่อน หรือรวมปริมาตรไม่เกิน ๔ ลูกบาศก์เมตร หรือ

(๔.๓) ต้นน้ำลำธาร

ผู้กระทำผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ ๒ - ๑๕ ปี และปรับตั้งแต่ ๒๐,๐๐๐ - ๑๕๐,๐๐๐ บาท และกรณีที่มีคำพิพากษาชี้ขาดว่าบุคคลใดกระทำความผิดตามมาตรานี้ ถ้าบุคคลนั้นยึดถือครอบครองที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำผิด คนงาน ผู้รับจ้าง ผู้แทน และ บริวารของผู้กระทำผิด ออกจากเขตป่าสงวนแห่งชาติได้ด้วย

(๕) โทษของผู้ฝ่าฝืนตาม มาตรา ๒๔ (ผู้รับใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ต้องจัดให้คนงาน ผู้รับจ้าง หรือผู้แทนของผู้รับใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาตมีใบคู่มือสำหรับการตามที่ได้รับอนุญาตตามแบบระเบียบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง) ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท

(๖) โทษตามมาตรา ๓๓ กำหนดว่าผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย หลักเขต ป่าย หรือ เครื่องหมายอื่นใดที่จัดให้มีขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๓ ปี หรือปรับไม่เกิน ๓๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๒.๒.๔ การใช้ประโยชน์

(๑) ตามกรณีในมาตรา ๑๓ ทวิ ส่วนราชการและองค์การของรัฐที่ประสงค์จะใช้พื้นที่บางส่วนภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติเป็นสถานที่ปฏิบัติงาน หรือเพื่อประโยชน์ของรัฐอย่างอื่น อธิบดีกรมป่าไม้โดยการอนุมัติของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีอำนาจประกาศกำหนดบริเวณดังกล่าวเป็นบริเวณที่ทางราชการใช้ประโยชน์ภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติได้ตาม หลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกรมป่าไม้กำหนด และในบริเวณนี้ยกเว้นไม่ต้องนำข้อห้ามตามมาตรา ๑๔ และอำนาจอนุมัติตามมาตรา ๑๖ มาใช้บังคับ ถ้าพื้นที่ดังกล่าว มีแนวเขตทับที่ดินที่บุคคลได้ใช้ประโยชน์อยู่ตามมาตรา ๑๔ แล้ว ให้การใช้ประโยชน์ในที่ดินส่วนที่เป็นบริเวณที่ทางราชการใช้นั้นสิ้นสุดลง เมื่อพ้นกำหนด ๓๖๐ วัน นับแต่วันที่ประกาศกำหนดบริเวณดังกล่าวเป็นบริเวณที่ทางราชการใช้ประโยชน์

(๒) กรณีในมาตรา ๑๔ ระบุว่า ในเขตป่าสงวนแห่งชาติห้ามมิให้บุคคลใดยึดถือครอบครองทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในที่ดิน ก่อสร้าง

แล้วถาง เผาป่า ทำไม้ เก็บหาของป่า หรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าสงวนแห่งชาติเว้นแต่กรณี

(๒.๑) ทำไม้ หรือเก็บหาของป่า ตามมาตรา ๑๕ เข้าทำประโยชน์ หรืออยู่อาศัยตามมาตรา ๑๖ ,๑๖ ทวิ หรือ มาตรา ๑๖ ตริ กระทำตามมาตรา ๑๗ ใช้ประโยชน์ตาม มาตรา ๑๘ หรือ กระทำการตามมาตรา ๑๙ หรือ มาตรา ๒๐

(๒.๒) ทำไม้หวงห้าม หรือ เก็บหาของป่าหวงห้ามตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้

(๓) ผู้เข้าไปใช้ประโยชน์ ตามมาตรา ๑๖ ได้กำหนดให้อธิบดีกรมป่าไม้โดยอนุมัติของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีอำนาจอนุญาตให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยการขออนุญาตและการอนุญาตต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกรมป่าไม้กำหนดโดยอนุมัติของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กำหนด ดังนี้

(๓.๑) กรณีที่ผู้ได้รับอนุญาตเป็นส่วนราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ การเข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติคราวละไม่น้อยกว่า ๕ ปี แต่ไม่เกิน ๓๐ ปี ตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ จะอนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งหมดหรือบางส่วนตามที่เห็นสมควรได้

(๓.๒) การเข้าทำประโยชน์เกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ตามกฎหมายว่าด้วยแร่ คราวละไม่เกิน ๑๐ ปี ให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องขอรับใบอนุญาตเก็บหาของป่า และไม่ต้องเสียค่าภาคหลวงของป่าตามพระราชบัญญัติสำหรับแร่ ดินขาว หรือหิน แลแล้วแต่กรณี

(๔) ใบอนุญาตทำไม้หรือเก็บหาของป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติตามมาตรา ๑๕, ๒๑ และ ๒๓ กำหนดให้ใช้ได้ภายในระยะเวลาที่ระบุในใบอนุญาต ตามระเบียบที่อธิบดีกรมป่าไม้กำหนดซึ่งต้องไม่เกิน ๑ ปี นับแต่วันออกใบอนุญาต และจะโอนใบอนุญาตกันได้อีกเมื่อได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ การโอนต้องเป็นไปตามระเบียบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

(๕) การทำไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ

ตามกฎกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ฉบับที่ ๑,๑๐๖ (พ.ศ. ๒๕๒๘) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ ว่าด้วยการทำไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติเปิดโอกาสให้มีการทำไม้ ที่ไม่ใช่ไม้หวงห้ามตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติได้โดยให้ยื่นคำขออนุญาตทำไม้ตามแบบ ป.ส. ๑ พร้อมหลักฐาน โดยมีกำหนดเวลาดังนี้ (กฎกระทรวง ข้อ ๒)

(๕.๑) กรณีเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติที่ยังไม่ได้กำหนดโครงการทำไม้ ให้ยื่นคำขอภายในวันที่ ๓๐ เมษายน ของแต่ละปี

(๕.๒) กรณีเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติที่มีการกำหนดโครงการทำไม้ไว้แล้ว ให้ยื่นคำขอภายในวันที่ ๓๐ เมษายน ของแต่ละปีก่อนที่จะเปิดการทำไม้ในแปลงตัดพื้นที่ขออนุญาต

(๕.๓) กรณีทำไม้ในสวนป่าที่ได้อนุญาตให้ยื่นคำขอภายใน ๓๐ เมษายน ของแต่ละปีก่อนที่จะเปิดการทำไม้ในแปลงตัดพื้นที่ขออนุญาต

การทำไม้เพื่อใช้สอยในครัวเรือนที่ไม่ต้องขออนุญาตได้แก่ การเก็บหาเศษไม้ปลาย ไม้ตายแห้งที่ล้มขนอนไพร อันมีลักษณะเป็นไม้พิน การตัดไม้ไผ่ทุกชนิด การเก็บหาหวาย และเถาวัลย์ และการทำไม้ตามที่อธิบดีกรมป่าไม้ประกาศกำหนด (กฎกระทรวงข้อ ๓)

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับคำขออนุญาตทำไม้แล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องทำการสำรวจปริมาณและขนาดของไม้ในเขตที่ขออนุญาตให้เสร็จสิ้นภายใน ๓๐ กันยายน ของปีนั้น

(๖) การเก็บหาของป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติ

(๖.๑) ตามกฎกระทรวงฉบับที่ ๑,๑๐๗ (พ.ศ. ๒๕๒๘) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ๒๕๐๗ ว่าด้วยการเก็บหาของป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติให้ผู้ที่ประสงค์จะขอรับใบอนุญาตเก็บหาของป่าที่ไม่ใช่ของป่าหวงห้ามตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ได้โดยให้ยื่นคำขอตามแบบ ป.ส. ๙ พร้อมหลักฐาน ภายในวันที่ ๓๐ เมษายน ของแต่ละปี (ข้อ ๑)

(๖.๒) การเก็บหาของป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ที่ไม่ต้องขอรับใบอนุญาต คือการเก็บหาหญ้าคา อ้อ พง แคม ปรีอ กก กระจุต ใบพลวง การเก็บหาผลไม้ หน่อไม้ เห็ด หรือพืชชนิดอื่น ๆ การเก็บหาผัก กลอย มันสมุนไพร รากไม้ การเก็บหาชันไม้ ผลหรือฝักสะตอ หรือเหียง หรือเนียง และการเก็บของป่าอื่นตามที่อธิบดีกรมป่าไม้ประกาศ (ข้อ ๒)

(๖.๓) เมื่อเจ้าหน้าที่ได้รับคำขอใบอนุญาต ฯ พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องทำการสำรวจหากำลังการผลิตของป่าในเขตที่ขออนุญาตตามระเบียบที่อธิบดีกรมป่าไม้กำหนดให้เสร็จภายใน ๓๐ กันยายน ของปีนั้น (ข้อ ๓)

(๖.๔) ผู้รับอนุญาตเก็บหาของป่า ฯ ต้องไม่กระทำหรือยินยอมให้ผู้แทนผู้รับอนุญาต คนงาน หรือลูกจ้างของผู้รับอนุญาต กระทำอย่างใดให้เสื่อมเสียสภาพป่า ไม้ หรือของป่าอื่นๆ และต้องนำของป่าที่เก็บหาได้ไป ตามแนวทางและผังที่ระบุไว้ในใบอนุญาตเพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจวัดและคำนวณอัตราการขาดหลง

๒.๒.๔ การฟื้นฟูป่าสงวนแห่งชาติ

หากทางราชการมีความจำเป็นต้องปรับปรุงฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประกาศกำหนดเขตป่าเสื่อมโทรมทั้งหมด หรือบางส่วนเป็นเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติได้

๒.๒.๕ การใช้ประโยชน์ในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ

(๑) ถ้าบุคคลใดได้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติอยู่แล้วจนถึงวันที่ประกาศกำหนดเขตป่าเสื่อมโทรมทั้งหมด หรือบางส่วนเป็นเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ เมื่อบุคคลนั้นร้องขอ และอธิบดีกรมป่าไม้หรือผู้ที่อธิบดีมอบหมายเห็นว่าบุคคลนั้นยังมีความจำเป็นเพื่อการครองชีพ อธิบดี หรือผู้ที่อธิบดีมอบหมายมีอำนาจอนุญาตเป็นหนังสือให้บุคคลดังกล่าวทำประโยชน์ และอยู่อาศัยต่อไปในที่ที่ได้ทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยนั้นได้ แต่ต้องไม่เกิน ๒๐ ไร่ ต่อ ๑ ครอบครัว และมีกำหนดเวลาราวละไม่น้อยกว่า ๕ ปี แต่ไม่เกิน ๓๐ ปี โดยได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับคราวแรก คราวต่อไป ต้องเสียค่าธรรมเนียม

(๒) บุคคลที่ได้รับอนุญาตตามข้อ (๑) อาจขออนุญาตปลูกป่าหรือไม้ยืนต้น ในที่ที่ดินเคยทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติเพิ่มเติมจากที่ได้รับอนุญาตแล้ว โดยพิสูจน์ให้เห็นว่าตนมีความสามารถและมีเครื่องมือ หรืออุปกรณ์ที่จะปลูกป่า หรือไม้ยืนต้นตามที่ขอเพิ่มนั้นได้ อธิบดีหรือผู้ที่อธิบดีมอบหมายมีอำนาจอนุญาตเป็นหนังสือให้ปลูกป่า หรือไม้ยืนต้นได้แต่ต้องไม่เกิน ๓๕ ไร่ ต่อ ๑ ครอบครัว และมีกำหนดเวลาครวละไม่น้อยกว่า ๕ ปี แต่ไม่เกิน ๓๐ ปี และต้องเสียค่าธรรมเนียมตามที่กฎหมายกำหนดไว้

(๓) การได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ ในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ ตามข้อ (๑) และ (๒) นี้ ไม่เป็นการได้มาซึ่งสิทธิในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน

(๔) ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ประโยชน์ในที่ดิน ต้องใช้ประโยชน์ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามระเบียบที่อธิบดีกรมป่าไม้กำหนดและจะให้บุคคลอื่นนอกจากบุคคลในครอบครัวเข้าทำประโยชน์ หรือไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในระเบียบที่อธิบดีกำหนด อธิบดีหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายมีอำนาจเพิกถอนการอนุญาตให้ทำประโยชน์นั้น

(๕) กรณีที่บุคคลที่ได้รับอนุญาตถึงแก่ความตาย ให้บุคคลในครอบครัวที่อาศัยอยู่กับผู้ได้รับอนุญาตมีสิทธิอยู่อาศัยหรือทำประโยชน์ในที่ดินนั้นต่อไปได้ แต่ไม่เกิน ๑๘๐ วันนับแต่วันที่ผู้ได้รับอนุญาตถึงแก่ความตาย

ถ้า สามี ภรรยา บุตร คนหนึ่งคนใด หรือบุคคลในครอบครัวที่อาศัยอยู่กับผู้ได้รับอนุญาตและผู้ได้รับอนุญาตได้ระบุไว้เป็นหนังสือตามแบบที่อธิบดีกรมป่าไม้กำหนดให้เป็นผู้สืบสิทธิและหน้าที่ของตนประสงค์จะอาศัยหรือทำประโยชน์ในที่ดินนั้นต่อไป ต้องยื่นคำขออนุญาตต่ออธิบดีหรือผู้ที่อธิบดีมอบหมายภายใน ๑๘๐ วัน นับแต่วันที่ผู้ได้รับอนุญาตถึงแก่ความตาย

เมื่อมีการยื่นคำขออนุญาตแล้ว บุคคลในครอบครัวที่อาศัยอยู่กับผู้ได้รับอนุญาตมีสิทธิอยู่อาศัยหรือทำประโยชน์ต่อไปได้ตามที่อธิบดีกรมป่าไม้หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายอนุญาต

๒.๒.๖ ป่าสงวนแห่งชาติเป็นป่าเสื่อมโทรม

มาตรา ๑๖ ทวิ , ตริ และ มาตรา ๑๗ ได้กล่าวถึง
ลักษณะของป่าเสื่อมโทรม การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์ในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่ง
ชาติไว้ดังนี้

(๑) ลักษณะของป่าเสื่อมโทรม ป่าสงวนแห่งชาติ
จะเป็นเสื่อมโทรมได้ เมื่อป่าสงวนแห่งชาติทั้งหมดหรือบางส่วนมีสภาพเป็นป่า ไร่ร้าง
เก่า หรือทุ่งหญ้า หรือเป็นป่าที่ไม่มีไม้มีค่าขึ้นอยู่เลย หรือมีไม้มีค่าที่มีลักษณะสมบูรณ์
เหลืออยู่เป็นส่วนน้อยและป่านั้นยากที่จะกลับฟื้นคืนตามธรรมชาติ โดยมีสภาพตาม
หลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนด โดยอนุมัติ
ของคณะรัฐมนตรี ให้ถือว่าป่าสงวนแห่งชาติในบริเวณดังกล่าวเป็นป่าเสื่อมโทรม

(๒) การใช้ประโยชน์ในป่าสงวนแห่งชาติที่มีสภาพ
เป็นป่าเสื่อมโทรม

ตามมาตรา ๑๖ ทวิ กำหนดให้อธิบดีกรมป่าไม้
โดยอนุมัติของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีอำนาจอนุญาตเป็นหนังสือ
ให้บุคคลหนึ่งบุคคลใด ทำการบำรุงป่า หรือปลูกสร้างสวนป่าหรือไม้ยืนต้นในเขตป่า
เสื่อมโทรมได้ ภายในระยะเวลาและตามเงื่อนไขที่กำหนดในหนังสืออนุญาต แต่ใน
กรณีที่จะอนุญาตให้เกิน ๒,๐๐๐ ไร่ ต้องได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี ในการนี้
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์อาจกำหนดให้ผู้รับอนุญาตเสียค่าตอบแทน
ให้แก่รัฐบาลได้ตามจำนวนที่เห็นควรโดยประกาศของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

บทที่ ๗

ที่ดินอันเป็นทรัพย์สินของรัฐวิสาหกิจ

land ๘

ทรัพย์สินของรัฐวิสาหกิจ

๑. พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๔ วรรค ๒ ระบุว่า อสังหาริมทรัพย์ของรัฐวิสาหกิจที่เป็นนิติบุคคล ไม่ถือว่าเป็นที่ราชพัสดุ ดังนั้นที่ดินของรัฐวิสาหกิจที่เป็นนิติบุคคล จึงไม่ถือว่าเป็นที่ราชพัสดุด้วย

๒. โดยหลักถือว่ารัฐวิสาหกิจที่เป็นนิติบุคคลถือครองที่ดินอย่างเอกชนเว้นแต่จะมีบทบัญญัติของกฎหมายให้ความคุ้มครองไว้โดยเฉพาะ เช่น

๒.๑ พระราชบัญญัติการทำเรือแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๙๔ และ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกฤษฎีกา กับกฎกระทรวงออกตามความในพระราชบัญญัตินี้ กำหนดให้การทำเรือแห่งประเทศไทย เป็นนิติบุคคล (มาตรา ๗) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดดำเนินการ และนำมาซึ่งความเจริญของกิจการทำเรือเพื่อประโยชน์แห่งรัฐและประชาชนดำเนินธุรกิจอันเกี่ยวกับการทำเรือ และธุรกิจอื่นที่สำนักงานท่าเรือกรุงเทพ ฯ กรมการขนส่ง เคยปฏิบัติจัดทำ (มาตรา ๖) โดยมีอำนาจหน้าที่ สร้าง ซ่อม จัดหา จำหน่าย เช่า ให้เช่า และดำเนินงานเกี่ยวกับ เครื่องใช้ บริการ และความสะดวกต่าง ๆ ของกิจการทำเรือ ซ่อมจัดหา เช่า ให้เช่า ถูกรวมสิทธิ์ ครอบครอง จำหน่าย หรือ ดำเนินงานเกี่ยวกับสังหาริมทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์ (มาตรา ๙) และในมาตรา ๑๑ กำหนดว่าที่ดินที่ทางการทำเรือแห่งประเทศไทยได้มาด้วยอำนาจแห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือบทกฎหมายอื่น จะโอนต่อไปมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจแห่งบทกฎหมายเฉพาะ

ผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ

มาตรา ๕ กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม เป็นผู้รักษาการให้เป็นไปตามระเบียบนี้และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงว่าด้วยการควบคุมปรับปรุงและให้ความสะดวกปลอดภัยแก่

กิจการท่าเรือและการเดินเรือภายในอาณาบริเวณและการอื่นเพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

๒.๒ พระราชบัญญัติการรถไฟแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๙๔ กำหนดให้มีหน่วยงานเรียกว่า การรถไฟแห่งประเทศไทย ดำเนินการและนำความเจริญมาสู่กิจการรถไฟ เพื่อประโยชน์แห่งรัฐและประชาชน และดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับการขนส่งของรถไฟและธุรกิจอื่นที่เป็นประโยชน์แก่กิจการรถไฟ ตามมาตรา ๖ และ มาตรา ๙ ที่กำหนดให้การรถไฟแห่งประเทศไทย มีอำนาจที่จะกระทำการต่าง ๆ ภายในขอบเขตวัตถุประสงค์ตามมาตราที่ ๖ คือ (๑) การสร้าง ซ่อม จัดหา จำหน่าย เช่า ให้เช่า และดำเนินงานเกี่ยวกับเครื่องใช้ บริการและความสะดวกต่าง ๆ ของกิจการรถไฟ และ (๒) ซ่อม จัดหา เช่า ให้เช่า ถูกรวมสิทธิ์ ครอบครอง จำหน่าย หรือ ดำเนินงานเกี่ยวกับทรัพย์สินใด ๆ

ผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ

มาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมมีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ นอกจากนี้มาตรา ๔ และ มาตรา ๒๕ กำหนดให้คณะกรรมการการรถไฟแห่งประเทศไทย มีอำนาจหน้าที่วางนโยบาย และควบคุมดูแลโดยทั่วไปของกิจการรถไฟ ตลอดจนมีอำนาจวางข้อบังคับเกี่ยวกับการต่าง ๆ ตามความในมาตรา ๙ ด้วย

๒.๓ พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๒ กำหนดให้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เป็นนิติบุคคลที่มีหน้าที่ (๑) จัดให้ได้มาซึ่งที่ดินที่เหมาะสมเพื่อจัดตั้งหรือขยายนิคมอุตสาหกรรม หรือเพื่อดำเนินธุรกิจอื่นที่เป็นประโยชน์เกี่ยวเนื่องกับการนิคมอุตสาหกรรม (๒) ปรับปรุงที่ดินตามข้อ(๑) เพื่อให้บริการตลอดจนจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานของผู้ประกอบการอุตสาหกรรม (๓) การให้เช่า ให้เช่าซื้อ และขายอสังหาริมทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์ในนิคมอุตสาหกรรม หรือเพื่อประโยชน์แก่กิจการของนิคมอุตสาหกรรมโดยตรง (๔) การดำเนินธุรกิจอื่นที่เป็นประโยชน์ หรือ เกี่ยวเนื่องกับ

กิจการที่อยู่ในวัตถุประสงค์ของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (๕) ร่วมดำเนินงานกับบุคคลอื่นตามวัตถุประสงค์ข้างต้น การเข้าเป็นหุ้นส่วนจำกัด ที่เป็นประโยชน์ต่อการนิคมอุตสาหกรรม

๒.๓.๑ ผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ

(๑) มาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ และออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติ

(๒) อำนาจในการกำหนดราคาขาย ค่าเช่า และค่าเช่าซื้ออสังหาริมทรัพย์ ตามมาตรา ๑๔ กำหนดว่าเมื่อได้ประกาศเขตพื้นที่ใดเป็นนิคมอุตสาหกรรมตามมาตรา ๓๙ แล้ว ให้การนิคมอุตสาหกรรมมีอำนาจกำหนดราคาขาย ค่าเช่า และ ค่าเช่าซื้อ อสังหาริมทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์ และค่าบำรุงรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกตลอดจนค่าบริการในนิคมอุตสาหกรรมนั้น ตามความเหมาะสมในด้านธุรกิจ

(๓) อำนาจในการให้ได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์

(๓.๑) มาตรา ๓๘ เมื่อมีความจำเป็นที่จะต้องได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์เพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดตั้งหรือขยายนิคมอุตสาหกรรม การนิคมอุตสาหกรรม มีอำนาจดำเนินการเวนคืนตามกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ ในการนี้จะตราเป็นพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่ที่คิดว่าจะเวนคืนไว้ก่อนก็ได้ และให้นำบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการเวนคืน อสังหาริมทรัพย์ มาใช้บังคับโดยอนุโลม อสังหาริมทรัพย์ที่ได้มาโดยการเวนคืนต้องตกเป็นของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และการนิคมฯ มีอำนาจดำเนินการโอนไปยังผู้ประกอบการอุตสาหกรรม หรือ ผู้ประกอบกิจการที่เป็นประโยชน์ หรือเกี่ยวเนื่องกับการประกอบอุตสาหกรรมได้

(๓.๒) มาตรา ๓๙ เขตพื้นที่ใดที่บุคคลใดได้จัดสรรที่ดินเพื่อให้เป็นนิคมอุตสาหกรรม ถ้าดำเนินการถูกต้องตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงที่ออกแล้ว ตามความในมาตรา ๓๗ คณะกรรมการ

ด้วยความยินยอมของเจ้าของที่ดินอาจดำเนินการ ให้พื้นที่นั้น เป็นนิคมอุตสาหกรรม ตาม พระราชบัญญัตินี้ได้

๒.๓.๒ กรรมสิทธิ์ในที่ดิน

(๑) ตามมาตรา ๔๔ บัญญัติว่า ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม อาจได้รับอนุญาตให้ถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินในนิคมอุตสาหกรรม เพื่อประกอบกิจการได้ตามจำนวนเนื้อที่ ที่คณะกรรมการการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยเห็นสมควร แม้ว่าจะเกินกำหนดที่จะพึงมีได้ตามกฎหมายอื่น

(๒) ตามมาตรา ๔๔ วรรค ๒ บัญญัติว่า ผู้ประกอบการซึ่งเป็นคนต่างด้าวเลิกกิจการ หรือโอนกิจการให้แก่ผู้อื่น ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมต้องจำหน่ายที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้ถือกรรมสิทธิ์ให้แก่การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย หรือ ผู้รับโอนกิจการ มิฉะนั้นให้อธิบดีกรมที่ดินจำหน่ายที่ดินนั้นตามประมวลกฎหมายที่ดินให้แก่การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

ทรัพย์สินขององค์การปกครองท้องถิ่น

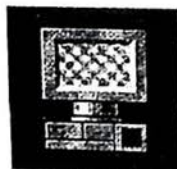
๑. องค์การปกครองท้องถิ่นที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๔ วรรค ได้ระบุว่า อสังหาริมทรัพย์ขององค์การปกครองท้องถิ่นไม่ถือว่าเป็นที่ราชพัสดุ

๒. ทรัพย์สินที่องค์การปกครองท้องถิ่นปกครองดูแลอยู่นั้นมีอยู่ ๓ ประเภท คือ

๒.๑ ทรัพย์สินของราชการส่วนกลางที่ให้องค์การปกครองท้องถิ่นใช้ประโยชน์ในราชการของท้องถิ่น

๒.๒ ทรัพย์สินที่องค์การปกครองท้องถิ่นจัดหามาเองและนำมาใช้เพื่อประโยชน์ ในราชการของท้องถิ่นโดยเฉพาะ

๒.๓ ทรัพย์สินที่องค์การปกครองท้องถิ่นถือครองอยู่อย่างเอกชน

บทที่ ๘

การขอใช้ที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ในความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทย

land ๑๐

กระทรวงมหาดไทยกับที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน

นอกจากที่ได้กล่าวเรื่องที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ในบทที่ ๒ แล้ว กระทรวงมหาดไทยยังได้กำหนด ระเบียบว่าด้วยการดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๑๕ ข้อ ๔ - ข้อ ๑๐ และ แนวทางการขอใช้ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ตามหนังสือเวียนที่ มท ๐๖๐๗/๑/ว ๒๒๙๙ ลงวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ และ แนวทางการขอใช้ ถอนสภาพที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน และการจัดขึ้นทะเบียนที่ดินของรัฐ ตามหนังสือเวียนที่ มท ๐๗๑๒/ว ๖๘๕ ลงวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๓๓ ไว้ เป็นแนวปฏิบัติ ดังนี้ (ฝ่ายควบคุมที่ดินของรัฐ, ๒๕๓๘ : ๒๒ - ๒๔)

๑. ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ในความดูแลของ กระทรวงมหาดไทย

ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ที่กระทรวงมหาดไทยต้องดูแลรักษา แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ (ระเบียบว่าด้วยการดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ๗ ข้อ ๔)

๑.๑ ที่ดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นโดยสภาพที่ดินหรือทางราชการได้สงวนไว้ก็ตาม เช่น ที่ชายตลิ่ง ทางบก ทางน้ำ สวนสาธารณะ และที่เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

๑.๒ ที่ดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินในหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย เช่น ที่ดินที่ใช้เป็นที่ตั้งสถานที่ราชการและบ้านพักข้าราชการ รวมทั้งบริเวณของสถานที่นั้นด้วย

๑.๓ ที่รกร้างว่างเปล่า และที่ดินที่มีผู้เวนคืน หรือทอดทิ้ง หรือกลับ
มาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามประมวลกฎหมายที่ดิน

๒. อำนาจหน้าที่ผู้ดูแลรักษา ระเบียบว่าด้วยการดูแลรักษาที่ดินอัน
เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ๙ ข้อ ๕ กำหนดว่า

๒.๑ ที่ดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ตามข้อ ๑.๑ เป็น
อำนาจหน้าที่ของนายอำเภอเป็นผู้ดูแลรักษา ตลอดจนการซ่อมแซมให้คงสภาพ
ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๗๕ มาตรา ๑๑๗ และ
มาตรา ๑๒๒

การดำเนินคดีเพื่อคุ้มครองป้องกันมิให้ผู้ใดบุกรุกหรือเข้าไป
ครอบครองโดยไม่ชอบ ให้ใช้งบประมาณกรมที่ดิน

๒.๒ ที่ดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินในหน้าที่ของกระทรวง
มหาดไทย ตามข้อ ๑.๒ ซึ่งใช้ในราชการของสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กรม
หรือสำนักงานที่มีฐานะเทียบเท่ากรม ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของหน่วยราชการ นั้น ๆ
เป็นผู้ดูแลรักษา

๒.๓ ที่ดินรกร้างว่างเปล่า ๙ ตามข้อ ๑.๓ ให้เป็นไปตาม มาตรา
๘ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน และคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ ๘๙๐ / ๒๔๙๘ ลงวัน
ที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๙๘

๓. การทำทะเบียน

๓.๑ ที่ดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ตามข้อ ๑.๑
เว้นแต่ที่ชายตลิ่ง ทางบก ทางน้ำ ล้ำกระโดง ล้ำรางสาธารณะ และทางระบายน้ำ
ให้นายอำเภอท้องที่สำรวจจัดทำทะเบียนให้ครบถ้วน แล้วคัดสำเนาส่งให้กรมที่ดินและ
จังหวัดแห่งละ ๑ ชุด และดำเนินการขอออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ซึ่งกรมที่ดิน
จะเป็นผู้ออกให้ เมื่อได้มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแล้ว ให้นายอำเภอเก็บรวมเข้า
แฟ้มไว้เป็นหลักฐาน โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของทะเบียน

๓.๒ ที่ดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินในหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย ตามข้อ ๑.๒ ให้นำหน่วยราชการตามข้อ ๒.๒ สํารวจจัดทำทะเบียนให้ครบถ้วน และให้มีทะเบียนอยู่ที่จังหวัดและอำเภอท้องที่แห่งละ ๑ ชุด ทะเบียน ดังกล่าวนี้ ให้สำเนาส่งกรมที่ดินด้วย

ที่ดินแปลงใดที่ยังไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ให้นำหน่วยราชการที่มีหน้าที่ดูแลรักษา หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลรักษารีบดำเนินการขอออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง และเมื่อได้มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแล้ว ให้นำหน่วยราชการที่มีหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินนั้นเก็บไว้เป็นหลักฐาน

๓.๓ ที่ดินรกร้างว่างเปล่า ๙ ตามข้อ ๑.๓ ไม่ต้องทำทะเบียน

๓.๔ ที่ดินแปลงใดที่ได้สงวนหรือขึ้นทะเบียนเป็นของทบวงการเมืองตามประมวลกฎหมายที่ดิน ที่ดินที่ถูกเวนคืนมาเป็นของรัฐ รัฐซื้อ หรือมีผู้อุทิศให้รัฐ ให้ดำเนินการจัดทำทะเบียน และขอออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงด้วย (ตามระเบียบ ๙ ข้อ ๙)

๔. การใช้ประโยชน์ในที่ดิน

การใช้ที่ดิน ตามระเบียบว่าด้วยการดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ๙ ข้อ ๗ กำหนดไว้ ดังนี้

๔.๑ การใช้ที่ดินที่ดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินในหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย ตามข้อ ๑.๒ เพื่อประโยชน์ในทางราชการ เช่น การซื้อเปลี่ยนแปลง ปลูกสร้างในที่ดินนั้น ๙ ให้กรมเจ้าสังกัดหรือ หน่วยราชการที่มีฐานะเทียบเท่ากรมเป็นผู้วางระเบียบควบคุม

๔.๒ การใช้ที่ดินนอกเหนือจาก ๔.๑ จะต้องได้รับอนุมัติจากกระทรวงมหาดไทยก่อน

๕. การถอนสภาพที่ดิน

การถอนสภาพที่ดินตามข้อ ๑ จากประเภทหนึ่งเป็นอีก ประเภทหนึ่ง ระเบียบว่าด้วยการดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ๙ ข้อ ๘ กำหนดให้ ดำเนินการตามประมวลกฎหมายที่ดิน หรือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ในการดำเนินการดังกล่าวข้างต้น ให้กรมที่ดินเป็นเจ้าหน้าที่

๖. การจำหน่ายทะเบียน

ตามระเบียบ ฯ ข้อ ๑๐ กำหนดให้มีการจ่ายทะเบียน ดังนี้

๖.๑ เมื่อได้มีพระราชกฤษฎีกาเพิกถอนสภาพที่ดินตามข้อ ๑.๑ และ ๑.๒ ให้ผู้มีหน้าที่ดูแลรักษาจัดการจำหน่ายทะเบียนทุกแห่ง และคืนหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้แก่ สำนักงานที่ดินจังหวัด เพื่อส่งให้กรมที่ดินต่อไป

๖.๒ เมื่อได้มีกฎหมายโอนที่ดินตามข้อ ๑.๑ และ ข้อ ๑.๒ ให้แก่เอกชน ให้รับจัดการจำหน่ายทะเบียนตามข้อ ๑.๑ และให้ยกเลิกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงนั้นด้วย

๗. วิธีดำเนินการขอใช้ที่ดิน

๗.๑ กรณีที่ส่วนราชการจะขอใช้ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดแนวดำเนินงาน ตามหนังสือด่วนที่ มท ๐๖๐๗/๑ ว. ๒๒๙๙ ลงวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ ดังนี้

๗.๑.๑ อำเภอต้องมีการสอบสวนข้อเท็จจริงให้ชัดเจนในเรื่องที่ตั้งของที่ดิน ประวัติความเป็นมาของที่ดิน กรณีเป็นที่ดินที่ทางราชการได้สงวนหวงห้ามไว้ ที่ดินนั้นมีการสงวนหวงห้ามตั้งแต่เมื่อใด ผู้ใดเป็นผู้สงวนหวงห้าม อาศัยอำนาจตามกฎหมายใด มีหลักฐานหรือไม่ อย่างไร ปัจจุบันราษฎรได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันอยู่หรือเลิกใช้แล้ว หากเลิกใช้เลิกใช้มาตั้งแต่เมื่อใด หากยังไม่มีการเลิกใช้จะมีที่ดินแปลงอื่นให้ใช้แทนได้หรือไม่ ถ้าที่ดินดังกล่าวไม่มีการสงวนหวงห้ามไว้ แต่เป็นที่สาธารณะโดยสภาพ ต้องทำการสอบสวนในลักษณะเดียวกันด้วย

๗.๑.๒ กรณีที่ผู้ขอใช้เป็นทบวงการเมืองตามประมวลกฎหมายที่ดินและต้องระบุว่าส่วนราชการที่ขอใช้จะนำไปใช้ประโยชน์อย่างไร มีกำหนดเวลาหรือไม่ (แก้ไขตามหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ ๐๗๑๒/ ว. ๓๗๐ ลงวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๓๒)

๗.๑.๓ สภาตำบล หรือ องค์การบริหารส่วนตำบล ต้องมีการประชุมพิจารณาว่ามีความเห็นอย่างไร

๗.๑.๔ ทำแผนที่แสดงเขตที่ดินที่ขอใช้โดยมีมาตราส่วน แสดงเนื้อที่ข้างเคียง และสภาพที่ดินที่จะขอใช้ทั้งแปลง หรือบางส่วน

๗.๑.๕ เสนอจังหวัดพิจารณาความเหมาะสมในการอนุมัติให้ใช้ที่ดิน

๗.๑.๖ เสนอกระทรวงมหาดไทยพิจารณาความเหมาะสมในการอนุมัติ

๗.๒ ในทางปฏิบัติมีส่วนราชการบางส่วนราชการขอใช้ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินจำนวนเนื้อที่มากเกินความจำเป็น โดยเหตุผลที่จะให้มีบริเวณกว้างขวางเป็นสำคัญ แต่เนื่องจากที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน และที่ดินรกร้างว่างเปล่ามีจำนวนจำกัด กระทรวงมหาดไทยจึงมีนโยบายที่จะสงวนที่ดินสาธารณประโยชน์ไว้ให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน และเพื่อให้ส่วนราชการอื่นได้ใช้ประโยชน์ในอนาคต จึงมีการกำหนดหลักเกณฑ์การขอใช้ไว้ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๗๑๒/ว ๖๘๕ ลงวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๓๓ เรื่องการขอใช้ ถอนสภาพที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน และจัดขึ้นทะเบียนที่ดินของรัฐ วางหลักเกณฑ์จำนวนเนื้อที่ที่จะอนุญาต ให้ใช้ก่อสร้าง และหากส่วนราชการขอใช้เกินจากจำนวนที่กำหนดไว้ ดังนี้

๗.๒.๑ บ้านพักข้าราชการ

ระดับ ๑ - ๔ ไม่เกิน ๕๐ ตารางวา

ระดับ ๕ - ๖ ไม่เกิน ๑๐๐ ตารางวา

ระดับ ๗ - ๘ ไม่เกิน ๑๕๐ ตารางวา

ระดับ ๙ - ๑๐ ไม่เกิน ๒๐๐ ตารางวา

๗.๒.๒ โรงเรียนหรือสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

(๑) กรมอาชีวศึกษา (สถานศึกษาประเภทเทคนิคและอื่น ๆ) ไม่เกิน ๑๐๐ ไร่ (สถานศึกษาประเภทเกษตรกรรม) ไม่เกิน ๕๐๐ ไร่

(๒) กรมการศึกษานอกโรงเรียน

- ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาค ไม่เกิน ๑๐๐ ไร่
 - ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด (ในเมือง) ไม่เกิน ๖ ไร่ (นอกเมือง) ไม่เกิน ๑๕ ตารางวา

- ห้องสมุดประชาชน ขนาดเล็ก ไม่เกิน ๕๐ ตารางวา ขนาดกลาง ไม่เกิน ๗๕ ตารางวา ขนาดใหญ่ ไม่เกิน ๑๐๐ ตารางวา

(๓) กรมสามัญศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดเล็ก ไม่เกิน ๓๕ ไร่ ขนาดกลาง ไม่เกิน ๕๐ ไร่ ขนาดใหญ่ ไม่เกิน ๖๐ ไร่ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ไม่เกิน ๒๐๐ ไร่

(๔) กรมพลศึกษา วิทยาลัยพลศึกษา ไม่เกิน ๑๕๐ ไร่

(๕) กรมศิลปากร วิทยาลัยนาฏศิลป์ ไม่เกิน ๕๐ ไร่

(๖) กรมฝึกหัดครู วิทยาลัยครูส่วนภูมิภาค ไม่เกิน ๕๐๐ ไร่ วิทยาลัยครูส่วนกลาง (ไม่มีเนื้อที่เกษตรกรรม) ๑๐๐ ไร่ (มีเนื้อที่เกษตรกรรม) ๒๐๐ ไร่

(๗) วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตเกษตร ไม่เกิน ๑,๐๐๐ ไร่ วิทยาเขตเทคนิค และ วิทยาเขตพาณิชยการ ไม่เกิน ๑๐๐ ไร่ และ วิทยาเขตคหกรรม ไม่เกิน ๔๐ ไร่

๔.๒.๓ สำนักราชการ ไม่เกิน ๑ ไร่

หากเป็นการขอใช้ในกิจการที่ไม่ได้กำหนดไว้ในหลักเกณฑ์ดังกล่าว จังหวัดต้องแต่งตั้งคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วย ปลัดจังหวัด หัวหน้าสำนักงานจังหวัด เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด โยธาธิการจังหวัด นายอำเภอท้องที่ ร่วมกันพิจารณาดำเนินการตรวจสอบโครงการและแผนผังการใช้ที่ดินของส่วนราชการนั้น ๆ ว่าสมควรอนุญาตให้ใช้จำนวนเนื้อที่เท่าไร ด้วยเหตุผลอย่างไร และสรุปความเห็นพร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้องให้จังหวัดพิจารณา และนำเสนอกระทรวงมหาดไทย

การขอใช้หรือขอถอนสภาพที่ดินอันเป็นสาธารณณะของแผ่นดินที่พลเมืองใช้ร่วมกันบางส่วนนี้ ควรกำหนดบริเวณให้เหมาะกับผังของที่ดินสาธารณ - ประโยชน์ด้วย

๘. การอนุมัติให้ใช้ที่ดิน

กระทรวงมหาดไทยจะเป็นผู้อนุมัติให้ใช้ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๑๕ ข้อ ๗

๙. การขอใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ที่ประชาชนเลิกใช้เพื่อปรับปรุงเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ประเภทอื่น

ตัวอย่างการขอใช้ที่ดินลักษณะนี้ ได้แก่ การขอใช้ที่ทำเลเลี้ยงสัตว์ ที่ประชาชนเลิกใช้แล้วเพื่อปรับปรุงเป็นสวนสาธารณะ เป็นต้น ลักษณะการขอใช้ประเภทนี้เป็นการเปลี่ยนสภาพจากการใช้เพื่อประโยชน์ประเภทหนึ่งเป็นอีกประเภทหนึ่ง ตามนัยหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ นว ๑๒๕๗๖/๒๕๐๑ ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๐๑ ข้อ ๓ จังหวัด เทศบาล หรือสุขาภิบาล มีอำนาจพิจารณาอนุญาต แต่หากมีปัญหาที่ควรขอให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณา ต้องชี้แจงข้อเท็จจริง เสนอความเห็นพร้อมแนบเอกสาร เรื่องราวการสอบสวนให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณาสั่งการด้วย

๑๐. การถอนสภาพและการขึ้นทะเบียน

ที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันที่ได้อนุมัติให้หน่วยราชการต่าง ๆ นำไปใช้แล้ว หรือจะอนุมัติให้ไปใช้ประโยชน์ในราชการนั้น ๆ ต้องทำการถอนสภาพเฉพาะส่วนที่อนุญาตแล้ว จึงนำไปขึ้นทะเบียนตามมาตรา ๘ ทวิ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน เพื่อให้เป็นการถูกต้องต่อไป (ตามมติคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ครั้งที่ ๑/๒๕๒๖ เมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๖)

ดังนั้นการอนุมัติให้ใช้ที่ดินดังกล่าวจะเป็นการอนุมัติชั่วคราวเท่านั้น จะต้องดำเนินการขึ้นทะเบียนตามมาตรา ๘ ทวิ และ แนวปฏิบัติตามมติคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติต่อไป

บทที่ ๙

ปัญหาบางประการในเรื่องที่ดินของรัฐ

Land๙

ที่ราชพัสดุ

กรณีที่เคยมีปัญหาข้อหาหรือไปยังสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
ชาญชัย แสวงศักดิ์ (๒๕๓๙ : ๗๖ - ๘๑) ได้กล่าวถึง ตัวอย่างบางปัญหาที่
เกิดขึ้น ในเรื่องเกี่ยวกับที่ราชพัสดุ ดังนี้

๑. ปัญหาเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ท่าเทียบเรือชายฝั่งปัตตานี

๑.๑ จังหวัดปัตตานีมีที่ดินที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภท
ที่ดินรกร้างว่างเปล่า เนื้อที่ประมาณ ๑,๔๓๐ ไร่ เดิมรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
มหาดไทยได้อาศัยอำนาจตามมาตรา ๑๑ แห่งประมวลกฎหมายที่ดินมอบหมายให้
กรมการปกครองจัดหาประโยชน์โดยการให้เช่า เพื่อนำรายได้ให้แก่องค์การบริหารส่วน
จังหวัดสำหรับบำรุงท้องถิ่น แต่ต่อมารัฐมนตรี ฯ ได้มอบหมายให้ องค์การบริหารส่วน
จังหวัดปัตตานี เป็นผู้มีอำนาจในการจัดหาผลประโยชน์ในที่ดินดังกล่าวสำหรับบำรุง
ท้องถิ่นโดยตรงแทนกรมการปกครอง

ตามโครงการของทางราชการได้มีการใช้ที่ดินดังกล่าว ส่วนหนึ่ง
ทำเป็นท่าเทียบเรือชายฝั่งโดยกรมเจ้าท่าได้ใช้งบประมาณแผ่นดินจำนวน ๕๗ ล้านบาท
ก่อสร้างท่าเทียบเรือ

กรมธนารักษ์ได้แจ้งให้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานีทราบ
ว่า หาก องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานีจะเช่าท่าเทียบเรือและสิ่งปลูกสร้างซึ่งเป็น
ที่ราชพัสดุตามพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ ฯ ต้องติดต่อยื่นคำร้องขอเช่ากับจังหวัด ให้ถูก
ต้องตามระเบียบ

จังหวัดปัตตานีเห็นว่าที่ดินที่เป็นที่ตั้งท่าเทียบเรือดังกล่าวเป็น
สาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทที่ดินรกร้างว่างเปล่า ซึ่ง องค์การบริหารส่วนจังหวัด
ปัตตานี ได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรี ฯ ให้จัดหาผลประโยชน์ในที่ดินดังกล่าว ดังนั้น
ท่าเทียบเรือและสิ่งปลูกสร้างในที่ดินนั้นควรตกเป็นสิทธิขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

ปัตตานีด้วย การที่กรมธนารักษ์ แจ้งให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี ทำเรื่องขอเช่าทำเทียบเรือและสิ่งปลูกสร้างดังกล่าว โดยถือว่าเป็นที่ราชพัสดุนั้นไม่น่าจะถูกต้อง จังหวัดจึงขอให้คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาให้ความเห็นในปัญหานี้

๑.๒ กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๖ ได้ให้ความเห็นว่าทำเทียบเรือและสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นก่อสร้างบนสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทที่ดินรกร้างว่างเปล่า การที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้มอบหมายให้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี เป็นผู้จัดหาผลประโยชน์ตามมาตรา ๑๑ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน แล้วนั้น ย่อมถือได้ว่าเป็นการจัดทำให้ที่ดินนั้นใช้ประโยชน์ได้ตามมาตรา ๑๑ อยู่ในขอบอำนาจการจัดหาผลประโยชน์ตามมาตรา ๑๑ ไม่อยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ ฯ ที่จะถือเอาทำเทียบเรือและสิ่งปลูกสร้างดังกล่าวเป็นที่ราชพัสดุ ดังนั้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี จึงไม่ต้องขอเช่าทำเทียบเรือและสิ่งปลูกสร้างดังกล่าว (ชาญชัย แสวงศักดิ์ , ๒๕๓๙ : ๗๗ อ้างถึง บันทึกของคณะกรรมการร่างกฎหมาย เรื่อง ทำเทียบเรือชายฝั่งปัตตานี ฯฯ ที่ก่อสร้างบนสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทที่ดินรกร้างว่างเปล่า ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้มอบหมายให้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานีเป็นผู้จัดหาผลประโยชน์ จะเป็นที่ราชพัสดุตามพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ ฯ หรือไม่(ตุลาคม ๒๕๒๗), ลงพิมพ์ในวารสารกฎหมายปกครอง เล่ม ๖ ตอน ๒, หน้า ๓๕๕ - ๓๕๘)

๑.๓ เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา (นายอมร จันทรสมบูรณ์) ได้ตั้งข้อสังเกตในเรื่องดังกล่าว ดังนี้

๑.๓.๑ ที่ดินรกร้างว่างเปล่าอาจเปลี่ยนสภาพพ้นจากความเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทที่ดินรกร้างว่างเปล่าไปเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทอื่นได้ เช่น ถ้าที่ดินรกร้างว่างเปล่าได้ถูกนำมาใช้สร้างเป็นสถานที่ราชการ ที่ดินรกร้างว่างเปล่านั้นก็จะเปลี่ยนสภาพเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภททรัพย์สินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ ดังนั้น อำนาจในการดูแลรักษาที่ดินก็อาจจะเปลี่ยนจากกระทรวงมหาดไทยไปยังกระทรวงการคลังได้

๑.๓.๒ ที่ดินโดยทั่วไปย่อมเป็นของรัฐทั้งสิ้น ไม่ว่าที่ดินดังกล่าวจะอยู่ในอำนาจในการดูแลรักษาของหน่วยงานใด ดังนั้น ปัญหาที่จังหวัด ฯ หรือมา

กฎหมายที่ดิน ยังคงเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทที่ดินรกร้างว่างเปล่าอยู่และ
ไม่อาจแปรสภาพไปเป็นที่ราชพัสดุตามกฎหมายว่าด้วยที่ราชพัสดุได้

- แม้เงินค่าก่อสร้างจะได้ใช้ งบประมาณแผ่นดินส่วนหนึ่ง แต่
ต้องถือว่าเป็นเงินที่คณะรัฐมนตรีจัดสรรให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานีเพื่อสร้าง
ท่าเทียบเรือ เช่นเดียวกับเงินงบประมาณที่จัดสรรให้กับส่วนราชการอื่น และไม่ทำให้สิ่ง
ปลูกสร้างตกเป็นที่ราชพัสดุแต่ประการใด

- อำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาและจัดหาผลประโยชน์ในท่า
เทียบเรือและสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นนี้จึงเป็นขององค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี โดย
เฉพาะตามมาตรา ๑๑ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน และไม่เป็นของกระทรวงการคลัง
ตามพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ ฯ (ชาญชัย แสวงศักดิ์ ,๒๕๓๙ : ๗๘ อ้างถึง บันทึก
ของคณะกรรมการร่างกฎหมาย (ที่ประชุมใหญ่) เรื่อง อำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษา
และจัดหาผลประโยชน์ในท่าเทียบเรือชายฝั่งปัตตานี และสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นที่
ก่อสร้างโดยใช้งบประมาณของรัฐบนที่ดินรกร้างว่างเปล่าซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
มหาดไทยได้มอบหมายให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี หรือ เป็นของกระทรวง
การคลัง (กรมธนารักษ์) (กรกฎาคม ๒๕๒๙), ลงพิมพ์ในวารสารกฎหมายปกครอง
เล่ม ๖ ตอน ๒ , หน้า ๓๗๒ - ๓๘๓)

๑.๖ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้แจ้งให้กระทรวงการคลัง
ทราบ ว่า ความเห็นของที่ประชุมใหญ่ ฯ เป็นอันยุติ เว้นแต่จะมีการแก้ไขกฎหมาย หรือ
เสนอให้คณะรัฐมนตรีในฐานะองค์กรสูงสุดทางการบริหารมีมติให้ตีความอีกครั้งหนึ่ง
(ชาญชัย แสวงศักดิ์ ,๒๕๓๙ : ๗๘ อ้างถึง หนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
ด่วนมาก ที่ นร ๐๕๐๑/๑๒๖๕ ลงวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๒๙ ถึง กระทรวงการคลัง)

๑.๗ กระทรวงการคลังได้เสนอปัญหาดังกล่าวให้คณะรัฐมนตรี
พิจารณา ซึ่ง คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นชอบตามความเห็นของที่ประชุมใหญ่
กรรมการร่างกฎหมาย เกี่ยวกับเรื่องที่ดิน ท่าเทียบเรือและสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น ส่วน
การดูแลรักษา การบริหาร และจัดหาประโยชน์ในสิ่งปลูกสร้างและท่าเทียบเรือ ให้
กระทรวงคมนาคมทำความตกลงกับกระทรวงมหาดไทย โดยมอบให้องค์การบริหาร
ส่วนจังหวัดปัตตานี เข้าไปดำเนินการให้เกิดประโยชน์ต่อทางราชการให้มากที่สุด

กฎหมายที่ดิน ยังคงเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทที่ดินรกร้างว่างเปล่าอยู่และ
ไม่อาจแปรสภาพไปเป็นที่ราชพัสดุตามกฎหมายว่าด้วยที่ราชพัสดุได้

- แม้เงินค่าก่อสร้างจะได้ใช้ งบประมาณแผ่นดินส่วนหนึ่ง แต่
ต้องถือว่าเป็นเงินที่คณะรัฐมนตรีจัดสรรให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานีเพื่อสร้าง
ท่าเทียบเรือ เช่นเดียวกับเงินงบประมาณที่จัดสรรให้กับส่วนราชการอื่น และไม่ทำให้สิ่ง
ปลูกสร้างตกเป็นที่ราชพัสดุแต่ประการใด

- อำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาและจัดหาผลประโยชน์ในท่า
เทียบเรือและสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นนี้จึงเป็นขององค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี โดย
เฉพาะตามมาตรา ๑๑ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน และไม่เป็นของกระทรวงการคลัง
ตามพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ ฯ (ชาญชัย แสวงศักดิ์ ,๒๕๓๙ : ๗๘ อ้างถึง บันทึก
ของคณะกรรมการร่างกฎหมาย (ที่ประชุมใหญ่) เรื่อง อำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษา
และจัดหาผลประโยชน์ในท่าเทียบเรือชายฝั่งปัตตานี และสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นที่
ก่อสร้างโดยใช้งบประมาณของรัฐบนที่ดินรกร้างว่างเปล่าซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
มหาดไทยได้มอบหมายให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี หรือ เป็นของกระทรวง
การคลัง (กรมธนารักษ์) (กรกฎาคม ๒๕๒๙), ลงพิมพ์ในวารสารกฎหมายปกครอง
เล่ม ๖ ตอน ๒ , หน้า ๓๗๒ - ๓๘๓)

๑.๖ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้แจ้งให้กระทรวงการคลัง
ทราบ ว่า ความเห็นของที่ประชุมใหญ่ ฯ เป็นอันยุติ เว้นแต่จะมีการแก้ไขกฎหมาย หรือ
เสนอให้คณะรัฐมนตรีในฐานะองค์กรสูงสุดทางการบริหารมีมติให้ตีความอีกครั้งหนึ่ง
(ชาญชัย แสวงศักดิ์ ,๒๕๓๙ : ๗๘ อ้างถึง หนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
ด่วนมาก ที่ นร ๐๕๐๑/๑๒๖๕ ลงวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๒๙ ถึง กระทรวงการคลัง)

๑.๗ กระทรวงการคลังได้เสนอปัญหาดังกล่าวให้คณะรัฐมนตรี
พิจารณา ซึ่ง คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นชอบตามความเห็นของที่ประชุมใหญ่
กรรมการร่างกฎหมาย เกี่ยวกับเรื่องที่ดิน ท่าเทียบเรือและสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น ส่วน
การดูแลรักษา การบริหาร และจัดหาประโยชน์ในสิ่งปลูกสร้างและท่าเทียบเรือ ให้
กระทรวงคมนาคมทำความตกลงกับกระทรวงมหาดไทย โดยมอบให้องค์การบริหาร
ส่วนจังหวัดปัตตานี เข้าไปดำเนินการให้เกิดประโยชน์ต่อทางราชการให้มากที่สุด

(ชาญชัย แสวงศักดิ์ ,๒๕๓๙ : ๗๙ อ้างถึง หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ นร ๐๒๐๓/๒๓๓๐๕ ลงวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๒๙)

๑.๘ กระทรวงมหาดไทยเห็นว่ามติดังกล่าวอาจมีปัญหาในทางปฏิบัติ และเห็นว่ามติในส่วนที่สองน่าจะไม่สอดคล้องกับมติส่วนแรกที่ถูกตั้งควรแก้ไขข้อความ ในส่วนที่สองจาก "โดยมอบให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานีเข้าไปดำเนินการ" เป็น "โดยมอบให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานีเข้าไปดำเนินการ" จึงขอให้คณะ รัฐมนตรีพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง (ชาญชัย แสวงศักดิ์ ,๒๕๓๙ : ๗๙ อ้างถึง หนังสือ กระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๓๔/๔๓๑๕ ลงวันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๓๐ ถึงสำนัก เลขาธิการคณะรัฐมนตรี)

๑.๙ คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเรื่องดังกล่าวอีกครั้งหนึ่งและมีมติให้ถือ ปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรีครั้งแรกโดยให้กระทรวงคมนาคมคิดค่าเช่าในอัตราต่ำที่ เป็นธรรมแก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี (ชาญชัย แสวงศักดิ์ , ๒๕๓๙ : ๗๙ อ้างถึง หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร ๐๒๐๓/๑๑๘๒๖ ลงวันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๓๐ ถึง กระทรวงมหาดไทย)

๒. ปัญหาการถือกรรมสิทธิ์ที่ดินแทนหน่วยงานที่ไม่เป็นนิติบุคคล

๒.๑ ศูนย์อุตสาหกรรมเหมืองแร่ กรมทรัพยากรธรณีได้จัดซื้อที่ดินโดย ใช้เงินของศูนย์ ฯ แต่เนื่องจากในขณะนั้นศูนย์ ฯ ไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคลจึงให้กรม ทรัพยากรธรณีเป็นผู้ลงนามเป็นผู้ซื้อแทน

ต่อมามีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การเหมืองแร่ พ.ศ. ๒๕๒๐ ศูนย์ ฯ จึงได้มีฐานะเป็นนิติบุคคล และโดยที่มาตรา ๘ แห่งพระราชกฤษฎีกา ฯ กำหนด ให้กรมทรัพยากรธรณีดำเนินการโอนกิจการ ทรัพย์สิน สิทธิ นี้ และความรับผิดชอบ ของศูนย์ ฯ ให้แก่องค์การเหมืองแร่ กระทรวงอุตสาหกรรมจึงได้หารือ สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี ว่าจะถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินดังกล่าวเป็นขององค์การเหมืองแร่ โดยมีกรม ทรัพยากรธรณี เป็นผู้ถือแทน หรือว่ากรมทรัพยากรธรณีเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดิน และ ถือว่าเป็นที่ราชพัสดุตามมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ ฯ

๒.๒ กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๗ ได้พิจารณาปัญหาดังกล่าว และเห็นว่า ที่ดินของศูนย์ ฯ เป็นของกรมทรัพยากรธรณี และเป็นพระราชพัสดุตามมาตรา ๕ หรือ มาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ ฯ

๒.๓ เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เห็นว่าความเห็นของกรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๗ ต่างจากความเห็นของกรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๕ ที่ได้เคยวินิจฉัยเรื่องของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล เลขาธิการฯ จึงได้จัดให้มีการประชุมใหญ่

๒.๔ ที่ประชุมใหญ่ ฯ พิจารณาเห็นว่าที่ดินดังกล่าวตกเป็นที่ราชพัสดุ ตามมาตรา ๕ หรือ มาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ ฯ กระทรวงการคลัง ในฐานะผู้สืบสิทธิของกรมทรัพยากรธรณีย่อมมีหน้าที่ต้องโอนที่ดินนั้นให้แก่องค์การเหมืองแร่ ฯ (ชาญชัย แสวงศักดิ์ , ๒๕๓๙ : ๘๐ อ้างถึง บันทึก เรื่อง การโอนทรัพย์สินของศูนย์อุตสาหกรรมเหมืองแร่ตามมาตรา ๘ แห่งพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การเหมืองแร่ พ.ศ. ๒๕๒๐ (เรื่องเสร็จที่ ๓๘๐/๒๕๓๓), ลงพิมพ์ในวารสารกฎหมาย ปกครอง เล่ม ๑๑ ตอน ๒, หน้า ๓๗๓ - ๓๗๙)

๓. ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของรัฐวิสาหกิจในการใช้ที่ราชพัสดุ

๓.๑ เดิมที่ราชพัสดุแปลงหนึ่งที่จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในความครอบครองดูแลและใช้ประโยชน์โดยกระทรวงมหาดไทย ต่อมาองค์การเชื้อเพลิงได้รับโอนที่ดินดังกล่าว รวมทั้งได้ก่อสร้างและเปิดดำเนินการคลังน้ำมันภูมิภาคในที่ราชพัสดุทั้ง ๒ แปลง โดยไม่ต้องขอทำความตกลงกับกรมธนารักษ์ใหม่

ต่อมาการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ได้เข้าใช้สิทธิและดำเนินกิจการคลังน้ำมันภูมิภาคทั้ง ๒ แห่งต่อจากองค์การเชื้อเพลิง กรมธนารักษ์เห็นว่า ปตท. ไม่มีสิทธิใช้ที่ราชพัสดุทั้ง ๒ แปลง โดยไม่ต้องทำสัญญาเช่า และเสียค่าตอบแทน แต่ ปตท. เห็นว่า มีสิทธิครอบครองและใช้ประโยชน์ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และโดยไม่มีค่าตอบแทนอย่างถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ปตท. จึงได้หารือเรื่องดังกล่าวมายังสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

๓.๒ กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๑ ได้พิจารณาปัญหาดังกล่าวมีความเห็นต่างกัน ๒ ฝ่าย ดังนี้

ฝ่ายข้างมากเห็นว่า ปตท. ได้รับโอนสิทธิในการใช้ที่ ราชพัสดุซึ่ง องค์การเชื้อเพลิงได้รับโอนมาโดยผลของกฎหมายด้วย ดังนั้น ปตท. จึงมีสิทธิปกครอง ดูแล และใช้ประโยชน์ในที่ราชพัสดุทั้ง ๒ แปลงต่อจากองค์การเชื้อเพลิง โดยไม่ต้องทำ ความตกลงกับกรมธนารักษ์ใหม่

ฝ่ายข้างน้อย เห็นว่า บรรดาที่ราชพัสดุ เป็นกรรมสิทธิ์ ของกระทรวงการคลัง แต่มอบให้หน่วยงานต่าง ๆ เข้าปกครองดูแลและใช้ประโยชน์ ตามอำนาจหน้าที่และจะโอนต่อไปให้ผู้ใดไม่ได้ การให้ใช้ประโยชน์โดยไม่คิดค่าตอบแทนจะให้ได้แต่เฉพาะกับกระทรวง ทบวง กรม ส่วนการให้ราชการส่วนท้องถิ่น หรือ รัฐวิสาหกิจใช้ประโยชน์ต้องเป็นไปโดยการให้เช่า การจะยกเว้นหลักที่กฎหมายกำหนด จะกระทำได้แต่โดยอำนาจแห่งบทกฎหมายเท่านั้น ดังนั้น ถ้าไม่มีกฎหมายกำหนดไว้ ชัดเจนว่าให้รัฐวิสาหกิจใดมีสิทธิใช้ที่ราชพัสดุได้อย่างกระทรวง ทบวง กรม แล้ว หาก รัฐวิสาหกิจนั้นประสงค์จะใช้ที่ราชพัสดุ ต้องขอเช่าจากกรมธนารักษ์

๓.๓ ที่ประชุมใหญ่กรรมการร่างกฎหมายพิจารณาแล้ว เห็นว่า โดยที่ พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ ๙ มีลักษณะเป็นกฎหมายพิเศษว่าด้วยที่ราชพัสดุ โดยเฉพาะ การบัญญัติเกี่ยวกับที่ราชพัสดุไว้ในกฎหมายอื่นใดให้แตกต่างจากพระราชบัญญัติที่ ราชพัสดุ ๙ จะต้องบัญญัติให้ชัดแจ้ง เมื่อ พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๖๑ วรรค ๒ ไม่ได้บัญญัติให้มีการยกเว้นการปฏิบัติตาม กฎกระทรวง ออกตามความในพระราชบัญญัติ ๙ จึงต้องตีความว่า การใช้ที่ราชพัสดุที่ ปตท. ได้รับโอนตามมาตรา ๖๑ วรรค ๑ ต้องทำความตกลงกับกรมธนารักษ์ก่อน (ชาญชัย แสวงศักดิ์, ๒๕๓๙ : ๘๑ ข้างถึง บันทึก เรื่อง สิทธิของ ปตท. ในการใช้ที่ราช พักสุต่อจากองค์การเชื้อเพลิง (เรื่องเสร็จที่ ๔๑๗/๒๕๓๕), ลงพิมพ์ในวารสารกฎหมาย ปกครอง เล่ม ๑๑ ตอน ๓ หน้า ๖๒๘ - ๖๔๐)

ทรัพย์สินของแผ่นดินที่พลเมืองใช้ร่วมกัน

ชาญชัย แสวงศักดิ์ (๒๕๓๙ : ๖๓ - ๗๒) ได้กล่าวถึง ตัวอย่างบางปัญหาที่ เกิดขึ้นในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินของแผ่นดินที่พลเมืองใช้ร่วมกัน ดังนี้

กรณีที่เคยมีปัญหาขอหารือไปยังสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

๑. ปัญหาการถมที่ในชายฝั่งทะเลพัทยา

๑.๑ เมืองพัทยาจะดำเนินการถมทะเลตามโครงการก่อสร้างทำเทียบเรือท่องเที่ยว และพัฒนาปรับปรุงชายฝั่งทะเลพัทยาได้ จึงขออนุญาตทำสิ่งล่วงล้ำลำน้ำต่อกรมเจ้าท่า แต่กรมเจ้าท่าเห็นว่าไม่มีอำนาจที่จะอนุญาตให้เมืองพัทยาดำเนินการดังกล่าวได้ จึงได้หารือเรื่องดังกล่าวไปยังสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

๑.๒ กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๑ ให้ความเห็นว่า การก่อสร้างทำเทียบเรือท่องเที่ยวและพัฒนาชายฝั่งทะเลพัทยาได้ตามโครงการเมืองพัทยา ซึ่งกระทำโดยวิธีถมทะเลชายฝั่งเป็นการปลูกสร้างอาคาร หรือสิ่งใดล่วงล้ำเข้าไปในทะเลชายฝั่งโดยมีการกระทำให้ทะเลตื้นเขินตามนัย มาตรา ๑๑๗ และ มาตรา ๑๑๙ แห่งพระราชบัญญัติเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. ๒๔๕๖ กรมเจ้าท่ามีอำนาจที่จะใช้ดุลยพินิจพิจารณาอนุญาตให้เมืองพัทยากระทำการตามที่ขออนุญาต หรือ ไม่ก็ได้ตามที่เห็นสมควร นอกจากนี้ กรรมการ ฯ ได้ให้ความเห็นด้วยว่า ที่ในทะเลชายฝั่งซึ่งอยู่ใต้น้ำมิใช่ที่ชายทะเลซึ่งเป็น "ที่ชายตลิ่ง" ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔ (๒) เพราะไม่ใช่ที่ดินที่อยู่ติดต่อกับทะเลซึ่งในฤดูน้ำตามปกติน้ำท่วมถึงทุกปี ดังนั้น ที่ในทะเลชายฝั่งซึ่งอยู่ใต้น้ำจึงไม่มีสภาพเป็น "ที่ดิน" ตามมาตรา ๑ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน จึงไม่อาจดำเนินการถอนสภาพตามมาตรา ๘ แห่งประมวลกฎหมายที่ดินได้ (ชาญชัย แสวงศักดิ์ ,๒๕๓๙ : ๖๓ อ้างถึง บันทึกของคณะกรรมการร่างกฎหมาย เรื่อง หารือปัญหาข้อกฎหมายตามมาตรา ๑๑๗ แห่งพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. ๒๔๕๖ (กรณีเมืองพัทยาขออนุญาตทำสิ่งล่วงล้ำลำน้ำ) (พฤษภาคม ๒๕๒๗), ลงพิมพ์ในวารสารกฎหมายปกครอง เล่ม ๓ ตอน ๓ หน้า ๗๖๖ - ๗๗๔)

๑.๓ เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา(นายอมร จันทรสุมบุรณ์) ได้ให้ข้อสังเกตในเรื่องดังกล่าว ดังนี้

๑.๓.๑ เห็นด้วยกับกรรมการ ฯ ว่า กรมเจ้าท่า มีอำนาจอนุญาตให้ผู้ขออนุญาตถมที่ในทะเลได้ตามกฎหมายว่าด้วยการเดินเรือในน่านน้ำไทย

๑.๓.๒ เห็นด้วยกับกรรมการ ฯ ว่า ทะเลซึ่งมีสภาพเป็นที่ชายตลิ่ง อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภททรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันนั้น

เมื่อประสงค์จะทำการเปลี่ยนสภาพเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ทางอื่น ต้องดำเนินการถอนสภาพที่ขายตกลงตามมาตรา ๘ แห่งประมวลกฎหมายที่ดินก่อน

๑.๓.๓ เห็นว่าที่ในทะเลชายฝั่งที่อยู่ได้นั้น เมื่อคำนึงถึงลักษณะการใช้ประโยชน์ของประชาชน เช่น ใช้เป็นทางสัญจร ตกปลา ฯลฯ แล้ว ที่ในทะเล ๗ ดังกล่าวจะมีลักษณะการใช้ประโยชน์ในทำนองเดียวกับลำน้ำและทะเลสาปตามคำนิยามคำว่า "ที่ดิน" ตามมาตรา ๑ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน หรือใช้ประโยชน์ทำนองเดียวกับทางน้ำ หรือทะเลสาปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔ (๒) ดังนั้น การถอนสภาพหรือการโอนจึงต้องกระทำตามมาตรา ๘ (๑) แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน (ชาญชัย แสวงศักดิ์, ๒๕๓๙ : ๖๔ อ้างถึง หนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ด่วนมากที่ นร ๐๕๐๑/๗๗๖ ลงวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๒๗ ถึงกรมเจ้าท่า, ลงพิมพ์ในวารสารกฎหมายปกครอง เล่ม ๓ ตอน ๓ หน้า ๗๗๕ - ๗๘๐)

๑.๔ กระทรวงมหาดไทยได้หารือไปยังสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาในเรื่องดังกล่าวอีกครั้ง หลังจากที่คณะกรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๑ ได้ให้ความเห็นแล้วแต่เลขาธิการฯ ให้ความเห็นแย้ง (ตามข้อ ๑.๒ และ ๑.๓) คณะกรรมการฯ ได้พิจารณาทบทวนและมีความเห็นว่า พื้นที่ใต้ทะเลไม่เป็น "ที่ดิน" ตามประมวลกฎหมายที่ดิน แต่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภททรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประเภททรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันเช่นเดิม (ชาญชัย แสวงศักดิ์, ๒๕๓๙ : ๖๔ อ้างถึงบันทึกของคณะกรรมการร่างกฎหมาย (คณะที่ ๑) เรื่อง ทบทวนปัญหาการรับโอนทรัพย์สินตามโครงการก่อสร้างท่าเทียบเรือท่องเที่ยวและพัฒนาปรับปรุงชายฝั่งทะเลพัทยาใต้ของเมืองพัทยา, ลงพิมพ์ในวารสารกฎหมายปกครอง เล่ม ๓ ตอน ๓ หน้า ๗๙๘ - ๘๐๖)

๒. ปัญหาการปลูกสร้างรูกล้าที่ชายตลิ่ง

๒.๑ กรมเจ้าท่าได้รับคำสั่งให้ดำเนินการเกี่ยวกับการปลูกสร้างอาคารรูกล้าชายหาดหน้าโรงแรมเอเชียพัทยา แต่ยังมีปัญหาว่าสิ่งปลูกสร้างนั้น อยู่ในที่ชายทะเลซึ่งมีสภาพเป็น "ที่ชายตลิ่ง" ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔ (๒) อันอยู่ในความดูแลของกรมที่ดิน หรือว่าเป็นที่ในทะเลชายฝั่งซึ่งอยู่ใต้น้ำ

อันอยู่ในความดูแลของกรมเจ้าท่า กรมเจ้าท่าจึงขอให้สำนักงานคณะกรรมการ
กฤษฎีกาพิจารณาปัญหาข้อกฎหมายดังกล่าว

๒.๒ กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๘ ได้ให้ความเห็นในเรื่องดังกล่าว
ไว้ดังนี้

๒.๒.๑ การปลูกสร้างอาคารหรือสิ่งใดรุกล้ำ "ที่ชายตลิ่ง" ของ
แม่น้ำ ลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ อันเป็นทางสัญจรของประชาชน หรือที่
ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน หรือทะเลภายในน่านน้ำไทยอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบ
ของกรมเจ้าท่า ตามมาตรา ๑๑๗ แห่งพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย ฯ

๒.๒.๒ การแบ่งแยกขอบเขตความรับผิดชอบของกรมเจ้าท่า
ตามมาตรา ๑๑๗ แห่งพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย ฯ กับหน่วยงานอื่น
ตามกฎหมายอื่น ต้องถือจุดแบ่งเขตระหว่าง "ที่ชายตลิ่ง" ซึ่งหมายถึงที่ดินที่ตามปกติ
น้ำขึ้นถึง กับที่ดินส่วนที่อยู่เหนือ "ที่ชายตลิ่ง" ขึ้นไป ซึ่งจุดแบ่งเขตดังกล่าว ย่อมแตก
ต่างกันออกไปตามข้อเท็จจริงในแต่ละกรณี

๒.๒.๓ ความเห็นตาม ๒.๒.๑ และ ๒.๒.๒ ใช้กับกรณีของแม่น้ำ
ลำคลอง ตามมาตรา ๑๑๗ แห่งพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย ฯ
(ชาญชัย แสวงศักดิ์, ๒๕๓๙ : ๖๕ อ้างถึง บันทึกของคณะกรรมการร่างกฎหมายเรื่อง
หรือปัญหาข้อกฎหมาย (การปลูกสร้างอาคารหรือสิ่งใดรุกล้ำ "ที่ชายตลิ่ง" ของแม่น้ำ
ลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ อันเป็นทางสัญจรของประชาชน หรือที่ประชาชน
ใช้ประโยชน์ร่วมกัน หรือทะเลภายในน่านน้ำไทย จะอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบ
ของกรมเจ้าท่าตาม มาตรา ๑๑๗ แห่งพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ.
๒๕๕๖ หรือไม่) (มกราคม ๒๕๒๘), ลงพิมพ์ในวารสารกฎหมายปกครอง เล่ม ๔ ตอน ๒
หน้า ๓๒๙ - ๓๔๖)

๒.๓ เลขานุการคณะกรรมการกฤษฎีกา (นายอมร จันทรมบูรณ์) ได้
ตั้งข้อสังเกตในเรื่องดังกล่าว ว่า การที่กรมเจ้าท่ามีความรับผิดชอบเหนือ "ที่ชายตลิ่ง"
นั้น ไม่หมายความว่า "หน่วยงานอื่น" จะไม่มีความรับผิดชอบเหนือที่ชายตลิ่ง (หรือ
ในแม่น้ำ ลำคลอง ฯลฯ) ได้ด้วย ทั้งนี้เพราะว่าการแบ่งขอบเขตความรับผิดชอบของเจ้า
หน้าที่ของรัฐในหน่วยงานต่าง ๆ กฎหมายไม่ได้แบ่งเขตอำนาจให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ

โดยพิจารณาถึงเขตพื้นที่เสมอไป แต่กฎหมายแบ่งเขตอำนาจให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามความมุ่งหมาย หรือเจตนารมณ์ของกฎหมาย การที่กรมเจ้าท่ามีอำนาจหน้าที่เหนือ "ที่ชายตลิ่ง" ตามกฎหมายว่าด้วยการเดินเรือในน่านน้ำไทย ฯ ก็ไม่หมายถึงหน่วยงานอื่น หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่นจะไม่สามารถมีอำนาจหน้าที่เหนือ "ที่ชายตลิ่ง" ตามบทบัญญัติของกฎหมายอื่นซึ่งมีความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์อย่างอื่นที่แตกต่างไปจากความมุ่งหมาย หรือเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยการเดินเรือในน่านน้ำไทยได้ เช่น นายอำเภอย่อมมีอำนาจหน้าที่ (เป็นการทั่วไป) ในการดูแลรักษา และคุ้มครองป้องกันที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่อยู่ด้วย ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดต่ออำนาจหน้าที่ของกรมเจ้าท่าตามกฎหมายว่าด้วยการเดินเรือในน่านน้ำไทย เป็นต้น (ชาญชัย แสงศักดิ์ ,๒๕๓๙ : ๖๕ อ้างถึง หนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ต่วนที่สุด ที่ นร ๐๕๐๑/๓๕๗ ลงวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘ ถึง กรมเจ้าท่า, ลงพิมพ์ในวารสารกฎหมายปกครอง เล่ม ๔ ตอน ๒ หน้า ๓๔๗ - ๓๕๐)

๓ ปัญหาการถมทะเลในบริเวณจังหวัดระยอง

๓.๑ บริษัทเอกชนแห่งหนึ่งได้ถมทะเลในบริเวณจังหวัดระยอง โดยมีได้รับอนุญาตจากกรมเจ้าท่า กรมเจ้าท่าจึงได้ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการเดินเรือในน่านน้ำไทย โดยเห็นว่าเป็น "สิ่งล่วงล้ำลำน้ำ" แต่ปรากฏว่า สำนักงาน ป.ป.ป. ซึ่งได้ดำเนินการสอบสวนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกันได้มีหนังสือแจ้งจังหวัดระยองว่าที่ดินดังกล่าวเป็น "สาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน" ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔ (๒) กระทรวงคมนาคม จึงได้หารือมายังสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ว่าที่ดินดังกล่าวอยู่ในอำนาจดำเนินการของกรมเจ้าท่าหรือไม่ หรือถือว่าเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันซึ่งอยู่ในอำนาจดำเนินการของจังหวัดระยอง

๓.๒ กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๓ ได้ให้ความเห็นในเรื่องดังกล่าวว่าข้อเท็จจริงปรากฏว่าบริษัทเอกชนดังกล่าวได้ดำเนินการสร้างพื้นที่โดยการถมทะเลล่วงล้ำเข้าไปในน่านน้ำ กรณีนี้ย่อมถือว่าเป็นการปลูกสร้างอาคาร หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดล่วงล้ำเข้าไปในทะเลภายในน่านน้ำไทย พื้นที่ที่เกิดจากการถมทะเลดังกล่าวจึงมี

ลักษณะเป็นสิ่งลวงล้าตามกฎหมายว่าด้วยการเดินเรือในน่านน้ำไทย เมื่อการถมทะเลกระทำไปโดยมิได้รับอนุญาตจากกรมเจ้าท่าจึงเป็นกรณีอื่นอยู่ในอำนาจของกรมเจ้าท่าที่จะดำเนินการตามกฎหมายได้ (ชาญชัย แสวงศักดิ์ ,๒๕๓๙ : ๖๗ อ้างถึง บันทึกเรื่อง หรือปัญหาข้อกฎหมาย (กรณีพื้นที่ที่เกิดจากการถมทะเลของบริษัท ชูชีพ (ชูสิทธิ์) โปรเทค อินเตอร์เนชันแนล จำกัด เป็นสิ่งลวงล้าตามนัยมาตรา ๑๑๗ แห่งพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. ๒๔๕๖ หรือเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันตามนัยมาตรา ๑๓๐๔ (๒) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (เรื่องเสร็จที่ ๖๑๔/๒๕๓๕), ลงพิมพ์ในวารสารกฎหมายปกครอง เล่ม ๑๒ ตอน ๒ หน้า ๓๑๗ - ๓๒๕)

ที่ดินที่ทางราชการได้หวงห้ามหรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ของพลเมืองใช้ร่วมกัน

ที่ดินที่ได้หวงห้ามหรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน อาจเปลี่ยนแปลงสภาพตามลักษณะของการใช้ได้ เช่น ที่ดินที่ได้หวงห้ามไว้เพื่อจะให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน เมื่อประชาชนได้ใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้นแล้ว ที่ดินนั้นก็เป็สาธารณสมบัติของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔(๒) (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๘๕๘ - ๑๘๕๙/๒๕๑๕ และที่ ๑๙๓๓/๒๕๑๗) และที่ดินที่ได้หวงห้ามไว้เพื่อจะใช้ประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ เมื่อมีการใช้ประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะแล้ว ที่ดินนั้นก็เป็สาธารณสมบัติของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔(๓) (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๗๑ - ๗๗๒/๒๕๑๑) (ชาญชัย แสวงศักดิ์ , ๒๕๓๙ : ๘๓ อ้างถึง ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนคานต์ , กฎหมายและการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม)

บรรณานุกรม

land๑

กองจัดประโยชน์, กรมธนารักษ์. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์. พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘. กรุงเทพฯ : เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม

ชาญชัย แสงศักดิ์. ๒๕๓๙ก ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง เล่ม ๒. กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์เดือนตุลาคมจำกัด.

_____. ๒๕๓๙ข ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง เล่ม ๒. กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์เดือนตุลาคม จำกัด. อ้างถึง ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒน-
ศานต์. ๒๕๒๓. กฎหมายและการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหงเรียบเรียง ครั้งที่ ๒.

ชาติ นาวานุเคราะห์ และ คณะ. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์. คำบรรยายเรื่องทรัพยากร
ที่ดิน. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (อัดสำเนา)

บรรเจิด พลาวงกูร. ๒๕๒๒. ทรัพยากรที่ดิน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์การ
เกษตรแห่งประเทศไทย.

ประไพพิศ ศรีเดชะรินทร์กุล. ๒๕๓๖. "ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนราชการกับงาน
บริหารที่ราชพัสดุ". ธนารักษ์. ๑๖(พฤษภาคม - กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖) : ๓๕ - ๓๘

ฝ่ายควบคุมที่ดินของรัฐ, กองสำรวจและควบคุมที่ดินของรัฐ. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.
งานควบคุมที่ดินของรัฐ. กรุงเทพฯ : (อัดสำเนา)

ราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๓๙. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕.
(พิมพ์ครั้งที่ ๖). กรุงเทพฯ : บริษัทอักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด.

วารี นาสกุล และ คณะ. ๒๕๑๖. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. กรุงเทพฯ
: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วิสูตร ธนชัยวิวัฒน์. ๒๕๓๒ก พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗.
กรุงเทพฯ : สุตรไพศาล.

_____ ๒๕๓๒ข พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔.
และ พระราชกฤษฎีกาแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ
พ.ศ. ๒๕๐๔, ๒๕๓๒. กรุงเทพฯ : สุตรไพศาล.

วิสูตร ธนชัยวิวัฒน์. ๒๕๓๓. พระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.
๒๕๑๘. กรุงเทพฯ : สุตรไพศาล.

วิสูตร ธนชัยวิวัฒน์. ๒๕๓๖. ประมวลกฎหมายที่ดิน. กรุงเทพฯ : สุตรไพศาล.

ศักดิ์ ไทยวัฒน์. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์. บทความกฎหมายที่ดินเกี่ยวกับการ
ปกครอง. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ พ. พิตยาการ.

ศูนย์สารสนเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. ๒๕๔๐. ข้อมูลเพื่อการวางแผน
มหาดไทย ข้อมูลพื้นฐานปี ๒๕๔๐. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เสมาธรรม.

สมชาย หอมลออ. ๒๕๓๘ก "พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.
๒๔๙๗". น. ๖๕ - ๖๖. รวมกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม. สภานายความ
แห่งประเทศไทย. นนทบุรี : บริษัท มายด์ พับลิชชิ่ง จำกัด.

..... ๒๕๓๘ ข "ประมวลกฎหมายที่ดิน". น. ๖๗ - ๙๖. รวม
กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม. สภานายความแห่งประเทศไทย. นนทบุรี :
บริษัท มายด์ พับลิชชิ่ง จำกัด.

..... ๒๕๓๘ ค "พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔".
น. ๑๒๒ - ๑๒๕. รวมกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม. สภานายความแห่ง-
ประเทศไทย. นนทบุรี : บริษัท มายด์ พับลิชชิ่ง จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๐๘).
กรุงเทพฯ : ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๐๙ - ๒๕๑๔).
กรุงเทพฯ : ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๑๕ - ๒๕๑๙).
กรุงเทพฯ : ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๔).
กรุงเทพฯ : ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ๒๕๒๔. แผน
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๒๙).
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ๒๕๒๙. แผน
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๖ (พ.ศ. ๒๕๓๐ - ๒๕๓๔).
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ๒๕๓๔. แผน
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๗ (พ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๕๓๙).
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ๒๕๓๙. แผน
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๔).
กรุงเทพฯ : ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์.

เสถียร วิชัยลักษณ์, ร.ต.ท. และ สืบวงศ์ วิชัยลักษณ์, พ.ต.ท.. ๒๕๑๑ก พระราช
บัญญัติการรถไฟแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๙๔. กรุงเทพฯ : นิติเวช.

๒๕๑๑ข พระราชบัญญัติ
จัดรูปที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. ๒๕๑๑. กรุงเทพฯ : นิติเวช.

เสถียร วิชัยลักษณ์, ร.ต.ท. และ สืบวงศ์ วิชัยลักษณ์, พ.ต.ท.. ๒๕๑๖. พระราช
บัญญัติการทำเรือแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๙๔ และพระราชบัญญัติ
แก้ไขเพิ่มเติม พระราชกฤษฎีกา กับกฎกระทรวงออกตามความในพระ
ราชบัญญัตินี้. กรุงเทพฯ : นิติเวช.

เสถียร วิชัยลักษณ์, ร.ต.ท. และ สืบวงศ์ วิชัยลักษณ์., พ.ต.ท.. ๒๕๑๘ก พระราช
บัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๗. กรุงเทพฯ : นิติเวช.

ป่าไม้ กรุงเทพฯ ฯ : นิติเวชช์.

เสถียร วิชัยลักษณ์, ร.ต.ท. และ สืบวงศ์ วิชัยลักษณ์, พ.ต.ท.. ๒๕๒๒. พระราช
บัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๒.
กรุงเทพฯ ฯ : นิติเวชช์.

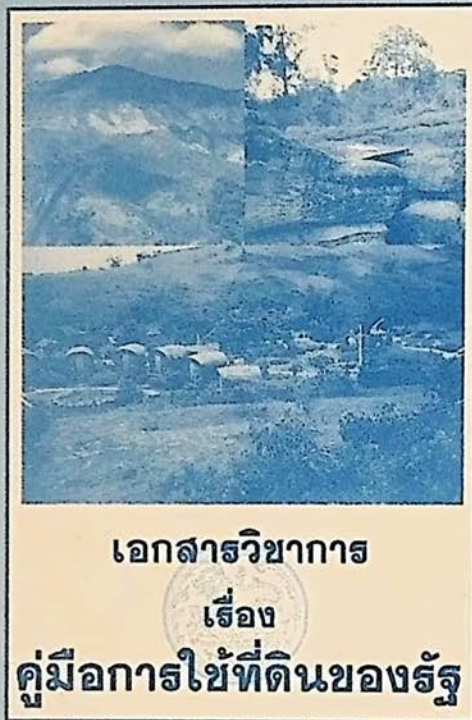
เสถียร วิชัยลักษณ์, ร.ต.ท. และ สืบวงศ์ วิชัยลักษณ์., พ.ต.ท.. ๒๕๓๒ พระราช
บัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗. กรุงเทพฯ ฯ : สุตรไพศาล.

โสภณ ชัยสุวรรณ. ไม่ปรากฏปีพิมพ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายที่ดิน (ตามพระ
ราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายที่ดิน (ฉบับที่ ๔) พ.ศ.๒๕๒๘).
กรุงเทพฯ ฯ : บริษัทบพิณการพิมพ์ จำกัด.

โสภณ อรรถพิศาลโสภณ. ๒๕๑๖. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. กรุงเทพฯ ฯ
: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เอกสารวิชาการ

เรื่อง

คู่มือการใช้ที่ดินของรัฐ

ห้องสมุดกระทรวงมหาดไทย

025770

คู่มือการใช้ที่ดินของรัฐ